

**Måndagen den 10 december**

Kl. 09.00

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

*Om kreditkortens  
roll i samhälls-  
ekonomin*

§ 1 Justerades protokollet för den 30 november.

**§ 2 Om kreditkortens roll i samhällsekonomin**

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels *Hans Peterssons* i Hallstahammar (vpk) den 21 november anmälda interpellation, 1979/80:72, dels *Rolf Anderssons* (c) den 3 december anmälda fråga, 1979/80:190, till handelsministern, och anförde:

Herr talman! I en interpellation om kreditkortens roll i samhällsekonomin har Hans Petersson i Hallstahammar ställt följande frågor till mig:

1. Vilken bedömning gör ekonomiministern av kreditkortens roll i samhällsekonomin?
2. Vilka åtgärder tänker ekonomiministern vidta för att begränsa kreditkortens skadeverkningar för såväl den enskildes ekonomi som den samhällsleliga ekonomin?

Till handelsministern har Rolf Andersson ställt frågan:

Vilka initiativ avser statsrådet att vidta i syfte att minska de negativa sociala och ekonomiska effekterna av kreditkortsexpansionen för konsumenterna?

Frågan har överlämnats till mig. Jag besvarar nu både interpellationen och frågan i ett sammanhang.

Låt mig, herr talman, först förutskicka att jag kommer att bli ganska utförlig i detta svar. Det har förekommit så många missuppfattningar om förhållandena på kreditkortsmarknaden att det är motiverat.

Man kan skilja mellan kontokort av tre typer, nämligen

1. Betalkort, där kunden dels slipper använda kontanter vid sina inköp, dels får alla inköpen under en månad fakturerade nästföljande månad. Fakturan betalas i sin helhet, och någon kredit utöver tiden mellan inköp och faktura medges inte.

2. Bankkort, som möjliggör kontantuttag från ett bankkonto som i och för sig kan förenas med bankkredit. Försöksverksamhet pågår med att koppla bankkort till butiksdataterminaler i syfte att möjliggöra deras användning för inköp utan mellanliggande kontantuttag.

3. Kreditkort, där skulden för köpta varor får betalas genom månadsvisa avbetalningar under en viss period, oftast ett till två år.

Hans Peterssons interpellation och Rolf Anderssons fråga gäller enbart kreditkort.

Det finns i dag drygt 90 kreditkortssystem på den svenska marknaden. Av dessa är ca hälften exklusiva, dvs. kan användas endast hos ett företag eller en koncern. Närmare 40 är selektiva, dvs. kan användas inom en viss bransch eller inom visst geografiskt område. Endast fyra kreditkortssystem är generella, dvs. kan användas hos en mångfald säljföretag utan inbördes anknytning.

Enligt uppgift beviljas ca 70–75 % av konsumenternas kreditkortsansökningar. Prövningen av ansökningarna varierar mellan olika kreditföretag. Som riktmärke brukar emellertid gälla att sökandens taxerade inkomst bör uppgå till minst 40 000 kr. I ansökningsformulären frågas efter inkomst; aldrig efter skuldsättning. Vid prövningen inhämtar företaget kreditupplysning som innehåller uppgifter om eventuella betalningsanmärkningar under de senaste åren. Det finns inget som hindrar att en person innehar flera kort.

Som regel beviljas en högsta kreditgräns på en tiondel av årsinkomsten. Återbetalningen sker vanligen med mellan en tiondel och en tjugondel av löpande skuldsaldo inkl. ränta och avgifter varje månad.

Den effektiva årsräntan ligger i dag mellan 21 och 25 % för flertalet kreditkort inkl. den aviseringsavgift på 3–7 kr. per kontouttag som uttages för vissa men inte alla kreditkort.

Kreditkortsmarknaden växer snabbt i vårt land. Oavsett vilka mått man vill anföra på marknads storlek, såsom branschens omsättning, storleken av utestående krediter, antalet detaljister där man kan handla med kreditkort eller antalet öppnade kreditkonton, finner man att kreditkortsmarknaden ökat väsentligt och i vissa avseenden flerdubblats under 1970-talet och att tillväxten gått allt snabbare under de senaste åren. Detta är inget unikt utvecklingsförlopp i och för sig. Tvärtom är det vanliga mönstret för nya konsumenttjänster och konsumentvaror att de efter ett trevande inledningskede får en spridning i snabb och ökande takt bland de vanligaste konsumentgrupperna.

Eftersom antalet öppnade kreditkonton och butiksföretag där kreditkort gäller alltjämt är litet i förhållande till befolkningsstrukturen och detaljhandeln i vårt land, är det troligt att kreditkorten kommer att fortsätta att expandera. Bland de drivkrafter som har betydelse för marknads tillväxt vill jag särskilt peka på följande.

Kreditkorten erbjuder ett bekvämt sätt för konsumenten att betala och samtidigt få kredit. Sedan en viss högsta kreditgräns avtalats mellan kontoinnehavaren och kreditkortsföretaget kan krediten disponeras i den takt som kunden själv avgör genom avbetalningar och nya inköp. Någon ny ansökan såsom vid de flesta slag av banklån och de traditionella avbetalningsköpen behövs inte för att åter disponera nedamorterat kreditbelopp.

För detaljhandeln medför kreditkorten betydande rationaliseringar i betalningsrutiner och hanteringen av konsumtionskrediter. Genom att överlåta dessa till särskilda kreditkortsföretag avlastas butikerna en betungande fakturering och de kreditrisker som ofta följer med avbetalningshandeln. De stordriftsfördelar som ligger häri medför lägre kostnader för

detaljhandeln och samhället som helhet. För den enskilde detaljisten eller affärskedjan är kreditkortet att betrakta som ett konkurrensmedel för att öka köptroheten och den egna omsättningen.

Kreditkortens samhällsekonomiska roll gäller närmast frågan om deras betydelse på kreditmarknaden och för den privata konsumtionen. Kreditkortens andel av den totala utlåningen till hushållen har under 1977 och 1978 varit av storleksordningen drygt 2 % – alltså av marginell betydelse för hushållen som grupp betraktad. Det kan vidare noteras att motsvarande procenttal för de traditionella avbetalningsköpen har minskat lika mycket som kreditkortet ökat. Konsumtionskrediter i olika former, dvs. kreditkort, avbetalningsköp och banklån, svarade under åren 1977–1978 för i genomsnitt ca 25 % av utlåningen till hushållen. Kreditkortens andel uppgår sålunda till knappt 10 % av konsumtionskrediterna.

Kreditkortsföretagen ingår bland de s. k. finansbolagen. År 1978 svarade de utestående kontokrediterna för ca 14 à 15 % av finansbolagens utestående krediter inkl. kapitalvärdet av leasingobjekt.

Enligt finansieringsbolagskommittén lånade företag med huvudsaklig inriktning på kontokortskrediter år 1976 upp medel till 43 % från banker och 57 % från den s. k. grå kreditmarknaden och får således ses som en del av denna marknad. Stigande inflationstal och marginalskatter samt regleringarna av bankkrediterna under 1970-talet har medfört att den grå kreditgivningen vuxit.

Jag vill erinra om att regeringen i våras lade proposition om en tillsyns lag för finansbolagen, vilken f. n. behandlas av riksdagen. I början av nästa år kommer regeringen att ta ställning till hur och i vilken utsträckning finansbolagens verksamhet bör inordnas i den allmänna kredit- och penningpolitiken.

Liksom för kreditmarknaden har kreditkortet mycket liten betydelse för den privata konsumtionen i dess helhet. Åren 1977 och 1978 svarade de för 0,3 % av den totala privata konsumtionen. Om man lägger till avbetalningsköpen stiger andelen till knappt 0,5 % – en andel som varit konstant sedan 1974. Med en fortsatt snabb expansion kommer kreditkortet givetvis att få större betydelse för konsumtionsutvecklingen. Det kan medföra att konsumtionen blir svårare att styra konjunkturmässigt. För dagen tyder det mesta emellertid på att storleken av kontokrediterna inte behöver inge någon oro i det samhällsekonomiska perspektivet. I det hänseendet blir det alltjämt främst den reala disponibelinkomsten som kommer att ha det avgörande inflytandet. Under 1970-talet har sparkvoten, dvs. den andel av hushållsinkomsterna som inte konsumeras, som bekant stigit mycket kraftigt.

Betraktade ur den enskilde konsumentens synvinkel spelar kontokrediterna med hänsyn till lättillgängligheten sannolikt en relativt större roll för hushåll med lägre inkomster och sämre bankförbindelser. De har en utjämnande betydelse i fördelningen av konsumtionskrediterna, som det är angeläget att värna om.

Kreditkortssystemet kan emellertid också, som både Hans Petersson och Rolf Andersson uttrycker farhågor för, leda till att enskilda försätter sig och

---

*Om kreditkortens  
roll i samhälls-  
ekonomin*

sin familj i ekonomiska svårigheter. Uppgifter som inhämtats från branschen tyder dock på att betalningssvårigheterna är relativt ringa totalt sett. Kundförlusterna beräknades sålunda för år 1978 i genomsnitt ha uppgått till 0,5 % av utestående krediter. Av totala antalet konton anmäldes 0,3 % för betalningsföreläggande. Antalet utmätningar understeg 0,1 %. Antalet betalningsförelägganden och utmätningar har ökat långsammare än antalet konton. Man kan inte utesluta att statistiken underskattar förekomsten av ekonomiska trångmål, som ju kan yttra sig på andra sätt än som fångas in i denna redovisning. Det bör bli möjligt att göra en säkrare bedömning härav när konsumentverket är färdigt med sin nyligen tillkännagivna undersökning av kreditkortens för- och nackdelar ur konsumentsynpunkt.

Sammanfattningsvis vill jag mot denna bakgrund besvara Hans Peterssons första fråga om kreditkortens roll i samhällsekonomin på följande sätt.

Kreditkorten har trots en under de senaste åren mycket kraftig expansion ännu inte nått en omfattning som i någon betydande grad påverkat samhällsekonomin. Från överslagsvisa beräkningar över hur många hushåll eller konsumenter som ännu inte har kreditkort men som kan tänkas skaffa sådana bedömer jag dock att expansionen kommer att fortsätta. Kreditkortsmarknaden kan då få större betydelse för i första hand konsumtionens variationer och kreditströmmarnas fördelning.

Hans Peterssons andra fråga gäller vilka åtgärder jag tänker vidta för att begränsa kreditkortens påstådda skadeverkningar på samhällsekonomin. Jag vill då erinra om att kreditköpskommittén i sitt förslag till konsumentkreditlag föreslog att regeringen skulle kunna meddela föreskrifter om kontantinsats som avvek från lagens bestämmelser, om det påkallades av särskilda förhållanden. Ett skäl härför var att regeringen borde ha möjlighet att använda föreskrifter om bl. a. kontantinsats vid kreditköp som ett ekonomisk-politiskt instrument. I propositionen med förslag till konsumentkreditlag (prop. 1976/77:123) förordade dock föredraganden i samråd med mig att möjligheten att i kreditpolitiskt syfte ge sådana föreskrifter om varor i allmänhet inte borde prövas i samband med tillkomsten av konsumentkreditlagen. Jag anser således att sådana föreskrifter i stället bör prövas i anslutning till den kreditpolitiska lagstiftningen.

Som jag redan nämnt kommer regeringen i början av nästa år att ta ställning till frågan om hur och i vilken utsträckning finansbolagen bör inordnas i den allmänna kredit- och penningpolitiken. Regeringens avsikt är att i det sammanhanget också ta ställning till om behov föreligger att i stabiliserings- eller kreditpolitiskt syfte ge särskilda föreskrifter för köp där betalning sker med kreditkort.

I anledning av Hans Peterssons och Rolf Anderssons farhågor för att kreditkorten medför negativa sociala och ekonomiska verkningar för den enskilde vill jag framhålla att om sådana visar sig förekomma i oacceptabel omfattning kommer regeringen att vidta lämpliga åtgärder. I den mån de åtgärder som kan komma att vidtas av stabiliseringspolitiska skäl inte ger tillräckliga effekter också i detta avseende får givetvis konsumentpolitiskt inriktade insatser göras. Vilka dessa kan bli kan inte preciseras förrän vi fått

bättre kunskaper om arten och omfattningen av de befarade skadeverkningsarna.

HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka ekonomiministern för svaret samtidigt som jag vill meddela att även jag kommer att ta en ganska lång tid i anspråk för att utveckla några synpunkter kring detta. Svarets innehåll och dess längd tar jag som bevis för att detta är en mycket viktig fråga också för ekonomiministern.

Jag skall för min del försöka dela upp anförandet så att jag först kommenterar innehållet i svaret och ställer några kompletterande frågor i anslutning till det, och därefter skall jag fylla på med några ytterligare synpunkter på korten och krediternas betydelse för vanligt folk och komma med några frågor i anslutning till det.

Till att börja med redogör ekonomiministern för tre olika slag av kontokort som finns: betalkort, bankkort och kreditkort. Han konstaterar att min interpellation endast gäller kreditkorten, och det är sant att jag endast nämnde kreditkorten i interpellationen. Trots det kommer jag att något beröra även betalkorten, eftersom de i några sammanhang har en liknande funktion som kreditkorten.

När man ser siffror på omfattningen av kreditkortsmarknaden, så blir man något osäker. Gösta Bohmans siffror i svaret är naturligtvis helt korrekta vad gäller kreditkorten. Men i en artikel i Expressen nämner man ordet kontokort, som väl är något slags sammanfattande beteckning för alla de tre korttyper som Gösta Bohman nämnde. Om man ser på kontokorten i denna vidare bemärkelse, kommer man fram till att det rör sig om totalt 188 olika kort som förekommer, och till antalet lär de nu vara ute i omkring två miljoner exemplar, dvs. i någon form finns betalkort eller kreditkort hos två miljoner människor.

Herr Bohman säger i svaret att korten alltjämt har en liten omfattning och hänvisar då till siffror för 1977–1978. Det finns naturligtvis inga senare siffror, men jag är säker på att 1979 kommer att bli det år då kreditkorten slog igenom på den svenska marknaden. Jag bygger min uppfattning på att det är nu under hösten 1979 som man på allvar börjat marknadsföra olika kreditkort och också låtit ett internationellt kort med tydligen stor användbarhet introduceras, så det blir nog avsevärt förändrade siffror inom något år.

Drivkrafterna för denna utveckling, säger herr Bohman, är att det är bekvämt för kunden och att säljaren kommer ifrån betungande fakturering och slipper kreditrisker. Därför skall detta enligt ekonomiministern medföra lägre kostnader för samhället i dess helhet.

Men herr Bohman glömmer då att räkna med de sociala konsekvenser som sådana här lättvindiga köp och krediter kan leda till. Impulsköp, betalnings-svårigheter och sociala problem som leder till kostnader för samhället nämns inte. Och om man talar om samhället i sin helhet, som herr Bohman gör, kan man ju inte bara se till affärsvärlden. Vad korten betyder för konsumenterna

Nr 48

Måndagen den  
10 december 1979

---

*Om kreditkortens  
roll i samhälls-  
ekonomin*

*Om kreditkortens  
roll i samhälls-  
ekonomin*

i fråga om extra dyra varor genom hög ränta och genom en eventuellt sned konsumtion till förmån för onyttigheter i jämförelse med nödvändiga basvaror kan man väl inte uttala sig så säkert om, speciellt som ekonomiministern själv i slutet på svaret hänvisar till konsumentverkets utredningar.

Herr Bohman säger i svaret: "Betraktade ur den enskilde konsumentens synvinkel spelar kontokrediterna med hänsyn till lättillgängligheten sannolikt en relativt större roll för hushåll med lägre inkomster och sämre bankförbindelser. De har en utjämnande betydelse i fördelningen av konsumtionskrediterna, som det är angeläget att värna om."

Det är klart: Genom de ockerräntor som belastar kreditkortsköpen, dvs. drygt 20 %, blir ju varorna dyrare för dem som tjänar litet pengar och inte kan utnyttja en hög marginalskatt för att genom ränteavdrag i deklARATIONEN få ned räntekostnaden. För dem som har höga inkomster spelar det kanske inte så stor roll om de köper på kredit. De får ju varorna billigare än vad personer i vanliga inkomstlägen får. De kanske också kan låna i bank på ett bättre sätt.

Detta måste i förlängningen betyda att en låginkomsttagare med kreditkort, som köper varorna dyrare, på det viset får råd att köpa mindre av nödvändighetsvaror. Det antagandet bygger jag på att det vanligtvis väl är någon form av kapitalvaror man köper med hjälp av kreditkortet. Då begränsar man ju samtidigt sina möjligheter att köpa basvaror som mat och kläder. Så nog spelar kreditkortet en större roll för låginkomsttagarna på det sättet – den saken är klar. Men det kanske inte var det ekonomiministern menade.

Varför har då marknadsföringen – den drivkraft för utvecklingen som herr Bohman glömde att nämna – ökat så våldsamt? Jag skall ta några exempel på hur de här korten marknadsförs.

Det står i en annons: "ÖPPNA PS-KONTO" – det är två varuhus som gått samman för att lansera detta konto – "PÅ EN KAFFERAST! Välkommen ---. Vi behandlar ansökningen och gör i ordning Din kontobricka medan Du väntar. Under tiden bjuder vi på kaffe!"

I en annan annons, som gäller resor, står det: "Res när du själv vill och inte när du råkar ha pengar." Man kan alltså resa bort från sina bekymmer på kredit och komma hem till både bekymmer och ökade skulder.

I annonser om det multinationella kort – så får man väl kalla det – som nyligen introducerats i Sverige, säger man: "Du kan handla nästan vad du vill ---. Du kan resa vart du vill. Du kan bo på hotell, äta och roa dig." Men räntan blir förstås 21 %.

Denna marknadsföring har naturligtvis stor betydelse för att dessa kort ökar i omfattning. Men varför ökar då marknadsföringen? Jo, förmodligen därför att det finns en massa kapital som letar efter lönsamma objekt att investera i. 43 % kommer från bankerna och 57 % från den s. k. grå kreditmarknaden, som väl innehåller både det ena och det andra. Och här måste jag fråga herr Bohman: Hur kan det komma sig att det för en vanlig dödlig människa är kreditstopp i banken medan man över ett kreditkort kan

få låna samma pengar? Det måste ju vara samma pengar eftersom bankerna nästan till hälften svarar för finansieringen av kreditkorten. Vad beror det på? Vore det inte bättre för den enskilde att kunna låna direkt i bank till ungefär halva räntan?

”Kreditkorten har trots en under de senaste åren mycket kraftig expansion ännu inte nått en omfattning som i någon betydande grad påverkat samhällsekonomin”, meddelas i svaret från ekonomiministern.

I USA, som av borgerliga politiker ofta framhålls som ett föregångsland, har man tydligen problem med kreditkorten. Enligt en artikel i tidningen Folket har vanliga skötsamma familjer skaffat sig skulder som inte går att klara av, och man har tvingats skapa speciella institutioner som har till uppgift att reda ut familjernas tilltrasslade ekonomier. Enligt samma artikel – en intervju med en konsumentsekreterare – skall i dag 40 000 svenskar ha problem med sina kontokortsskulder. Siffran gäller förmodligen alla typer av kontokort, men den är illavarslande nog.

Kännetecknande för den i vårt land förda politiken – vare sig det suttit socialdemokrater eller borgerliga vid makten – har ju varit att man satt en väldigt stor tilltro till marknadsekonomin utveckling. Man har varit ganska släpphänt. Risker är ju att man handlar på samma sätt när det gäller kreditmarknaden, att man låter kreditkortsjättarna slåss om kunderna genom en omfattande reklam som sedan betalas av kunderna själva, bl. a. genom skyhöga räntor och förstörd ekonomi med sociala problem som följd.

Ekonomiministern säger att systemet med kreditkorten kan medföra att konsumtionen blir svårare att styra konjunkturmässigt, och det får man väl hålla med om. Han säger att för dagen tyder emellertid det mesta på att det alltså kommer att bli främst den reala disponibelinkomsten som kommer att ha det största inflytandet på samhällsekonomin. Men högränta och amorteringar måste väl ändå minska disponibelinkomsten?

Här ligger en uppenbar fara för att människor i allt högre grad in-tecknar framtiden genom krediter som belastar de närmaste årens privatekonomi. I ett läge då det vore angeläget att släppa loss den privata konsumtionen – teoretiskt sett skulle det ju kunna förekomma, även om de senaste åren inneburit raka motsatsen – har folk ingen reell köpkraft att ta till, för den är uppbyggd genom månadsvisa amorteringar och räntor för flera år framåt. Man in-tecknar alltså framtiden, vilket måste innebära en väldigt trög rörelse i ekonomin.

Jag är säker på att man i år bland kreditkortsinnehavarna kan se en tydlig ökning av julhandeln och en motsvarande minskning av deras konsumtion halvåret därefter just på grund av att man in-tecknat framtiden på det här sättet. Folk får ju inte mera pengar i handen bara för att man har kredit, snarare tvärtom. Räntan tar ju en del av de pengar man äger.

I avslutningen på sitt svar säger herr Bohman att regeringen kommer att ta ställning till frågan hur och i vilken omfattning finansbolagen bör inordnas i den allmänna kredit- och penningpolitiken. Man skall då också ta ställning till om behov föreligger att ge särskilda föreskrifter för köp genom

*Om kreditkortens  
roll i samhälls-  
ekonomin*

Måndagen den  
10 december 1979

*Om kreditkortens  
roll i samhälls-  
ekonomin*

kreditkort, och det är bra. Regeringen kommer alltså i detta avseende att "ta ställning", som ekonomiministern uttrycker det. Men eftersom den här frågan har rönt ett stort allmänt intresse och eftersom den diskuteras mycket bland folk skulle jag vilja fråga efter ekonomiministerns uppfattning här. Vad anser herr Bohman om kreditkortens ökande omfattning? Finns det anledning att våra orolig eller är allt som det skall vara?

Till sist vad gäller det första avsnittet i mitt anförande: Vilka är de "lämpliga åtgärder" som kan komma att vidtas om man finner anledning därtill? Vilka åtgärder har alltså ekonomiministern i åtanke?

I det andra avsnittet av mitt anförande, som har direkt anknytning till det svar jag fått av ekonomiministern, vill jag på ett par punkter peka på vad som kan bli följden av en ökad användning av kreditkortet.

För någon tid sedan reste jag utomlands på semester. Före avresan fick jag upplysningar i banken om att jag endast fick ta med mig 6 000 kr. utomlands. När jag kom hem läste jag i en tidning att en känd advokat hade varit utomlands och att han hade handlat matsilver för 11 000 kr. som han av "misstag" hade glömt att uppge i tullen. Inköpet hade enligt uppgift gjorts med hjälp av ett kreditkort. Jag frågade då riksdagens upplysningstjänst hur man kan kontrollera om folk via ett oskyldigt kreditkort kan föra ut ett större belopp än det tillåtna på 6 000 kr. och fick till svar att man inte får ta ut mer pengar på kreditkortet än man får ha med sig i kontanter samt att kontroll sker via riksbanken, som varje månad får en lista över vilka personer som tagit ut mer än 1 000 dollar, ungefär 5 000 kr., för resor utomlands. Man får givetvis föra ut mer pengar om man kan bevisa att man varit på en affärsresa. Sådana är tydligen reglerna.

Här vill jag fråga ekonomiministern: I vilken omfattning förekommer en sådan kontroll, och vad fordras för att jag skall kunna redovisa min utlandstripp som affärsresa? Och hur blir det, herr Bohman, om man har med sig både de 6 000 kr. i hundralappar som man lagligen får föra ut och ett kreditkort med 6 000 i kredit? Då utnyttjar man ju dubbelt så mycket pengar som man egentligen får föra ut. Risken att bli avslöjad antingen av riksbanken eller av tullen är verkligen minimal eftersom redovisningen sker via två kanaler. Vi behöver ju inte när vi kommer hem från utlandet deklarerar införsel av valuta. Det här är naturligtvis småpotatis jämfört med vad som förs ut på annat sätt, buntat i dokumentportföljer eller via smarta faktureringar – men i alla fall. Hur ser då ekonomiministern på det här problemet?

Något vill jag också beröra de sociala effekterna av denna lättillgängliga kreditgivning.

För arbetare och tjänstemän i allmänhet som befinner sig i de vanliga inkomstlägena innebär en ökad skuldsättning – kanske gjord i ett ögonblick då man inte så välplanerat köpt en vara – ett allvarligt problem för handlingsfriheten.

Hur skall en lönarbetare, uppbunden av årslånga krediter och med ständiga inbetalningar på flera hundra kronor i månaden, kunna ta strid för sina rättigheter? Hur skall han kunna gå ut i konflikt på arbetsmarknaden?

Hur mottaglig är inte en över öronen skuldsatt person för t. ex. hot om lockout osv.?

I ljuset av detta framstår det som obegripligt hur Konsum kunnat införa kreditkort som kan sätta medlemmen i en svår situation. En av drivkrafterna för grundandet av konsumentkooperationen var ju att man inte ville stå i skuld till byns handlare. Den ständiga boken med anteckningar om hur mycket man var skyldig var ju den tidens kreditkort. Då kunde man åtminstone böna och be att, om handlaren hade vilja och råd, få ytterligare kredit när det var svårt. Men nu kommer kronofogden – även om man står i skuld till sin egen förening.

I det perspektivet är kreditkorten inom kooperationen ett steg tillbaka, samtidigt som det definitivt är en eftergift för den kapitalistiska konkurrens-ideologin: Köp nu – köp mera – köp här!

Ett tredje problem som definitivt hör hemma på den sociala sidan och som belastar den alltför positiva bedömning som ekonomiministern i svaret gjorde för samhällsekonomin del är att man kan supa på kredit.

Både kreditkort och betalkort – det är här de sistnämnda kommer in – kan som bekant användas på de flesta restauranger. Mången representation har passerat över de här kreditkorten. Det vet jag av egen erfarenhet.

För personer med alkoholproblem – och det är många i dagens samhälle, där allt fler känner främlingskap, oro och hopplöshet; de flesta med alkoholproblem har inkomst och kan alltså ganska lätt få ett kreditkort – är detta kreditkort början till slutet. När man på restaurang annars kanske av en tom portmonnä – det är ju dyrt att supa på restaurang – skulle hindras från att dricka mera eller helt enkelt bli utkörd för att man inte kan betala för sig, lämnar kreditkortet en falsk frihet. Hur lätt är det inte att dricka litet finare sorter och bjuda litet runt för några tusen kronor en firandets kväll! Någon kreditrisk står ju inte restaurangen. Problemen kommer för den utblottade som druckit för mycket. För många kan kreditkorten bli inledningen till ett liv i drogberoende och elände. Den saken är klar.

När man nu så högt och varmt talar för prishöjningar på alkohol som en alkoholpolitisk åtgärd – vi fick ju uppleva det för inte så länge sedan i kammaren när Gösta Bohmans regering höjde priserna – och när man allt oftare hör talas om motbok som ett medel för att begränsa alkoholförbrukningen, hur kan man då tillåta kreditkort med krediter om flera tusen på restauranger, som kan användas för alkoholkonsumtion?

Vad anser ekonomiministern om detta? Kanske är det socialministerns bord. Men jag tycker att frågan borde belysas i det här sammanhanget, eftersom Gösta Bohman talat om kreditkortens betydelse för att ge samhället som helhet lägre kostnader.

**ROLF ANDERSSON (c):**

Herr talman! Jag tackar ekonomiministern för ett utförligt och bra svar.

Det kan kanske tyckas underligt att jag som bankman ställer en fråga om de sociala och ekonomiska effekterna av kreditkortsexpansionen, samtidigt som jag är i full färd med att distribuera nya kort. Låt mig då först få

Måndagen den  
10 december 1979

*Om kreditkortens  
roll i samhälls-  
ekonomin*

deklarera att jag helt accepterar betalkorten och bankkortet, vilka gett oss rationella betalningsrutiner, gjort oss oberoende av bankernas öppettider osv.

Men kreditkortet oroar mig som bankman något av två skäl.

Det första är att samtidigt som vi hårdhänt försöker styra bankernas kreditgivning bort från konsumtionssektorn – och det är verkligen hårdhänt i dag – har vi nu fått en ny kreditform, där vi helt saknar möjlighet att påverka och styra. Troligen används större delen av dessa nya krediter för ändamål som vi i dag inte har anledning att prioritera. Skulle annat vara fallet, gick man säkerligen över banklånen.

Det andra skälet är att vi redan börjar få in signaler om att kreditkortet kanske är för lättillgängliga för människor som inte kan planera sin ekonomi. I detta ligger en stor fara som vi inte lättvindigt får vifta bort med statistik över betalningsanmärkningar, särskilt ett år som detta då kortet lanseras i stor skala. Viktigare är att vara lyhörd för de sociala nämnderna, som nu fått ett nytt problemområde, nämligen sanering av kreditkortsskulder.

Låt oss heller inte glömma att kreditformen är mycket dyr och att vi som envisas med att göra rätt för oss genom kontant betalning får bära en stor del av kostnaderna för kreditkortet, vilket är orättvist.

De åtgärder som ekonomiministern pekade på i slutet av svaret är bra. Jag hoppas bara att konsumentverket arbetar snabbt med sin undersökning.

ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! Jag har anmält mig till den här debatten närmast därför att jag tillsammans med en del andra socialdemokrater i början av året avlämnade en motion i frågan. Vi insåg redan då allvaret i en alltför vildvuxen utveckling på kontokortsmarknaden från kreditpolitisk synpunkt och från konsumenternas synpunkt samt på grund av de sociala konsekvenser som kunde följa i kontokortens spår.

Vi har ju här – som också ekonomiministern sagt – fått ytterligare en grå kreditmarknad, som står vid sidan om de reglerade penninginstituten. Därmed har vi fått ytterligare en osäkerhetsfaktor för statsmakternas penning- och kreditpolitik till alla de andra – budgetunderskott och mycket annat.

Hans Petersson i Hallstahammar sade att det även under de socialdemokratiska regeringarnas tid fanns en överdriven tro på marknadskrafterna. Men jag vill understryka att det då i alla fall var en ganska stor skillnad. I sådana här sammanhang hade vi ingripit, om det visat sig att kortet förde med sig olyckliga konsekvenser.

Det som man kan säga har kännetecknat utvecklingen under de senaste åren är väl att de fria marknadskrafterna fått breda ut sig verkligt fritt och skapa svårigheter för löntagare och konsument. Kontokortsmarknaden är inte minst ett uttryck för det. Årsförsäljningen via kontokort har närmast tredubblats sedan 1976. År 1978 passerade antalet kontokort miljonstrecket och är nu en bra bit däröver. Vi har därigenom fått en för den enskilde underlig lånemarknad. Det går i dag knappast för en villaägare t. ex. att låna

så litet som 10 000 kr. till reparation av sin villa, men samme villaägare kan skaffa sig ett tiotal kontokort, som ger honom kreditutrymmen långt över 100 000 kr. Får vi en svångremspolitik, som ytterligare skapar problem här, blir det nästan omöjligt att låna i bank, och då blir kontokorten en desperat utveckling för många.

Jag har hört att den motion som jag har avgivit nu äntligen har behandlats i näringsutskottet. Enligt vad jag hört har den borgerliga majoriteten där tyvärr gått emot tillsättandet av den utredning som vi önskar för en översyn av de sociala och ekonomiska konsekvenser, inte minst för de enskilda hushållen, som denna marknad kan innebära.

Det finns nu ett hundratal olika kort. Många av dem är riktade till speciella inköpsställen, och de går därmed emot det allmänna konsumentpolitiska syftet att skapa medvetna konsumenter. Köpen blir därigenom inte de bästa inköpen, utan det blir ofta så att man gör dem där man har kontokort. Dessutom innebär kontokortssystemet höga räntekostnader, med räntor som för några år sedan betraktades som ockerräntor – 25–30 % kan ju konsumenter vara tvungna att betala vid det här sättet att göra inköp. I varje fall när det gäller höginkomsttagarna blir det staten som får betala det mesta därav, eftersom räntorna är avdragsgilla i deklarationen.

Det som jag, liksom Hans Petersson och Rolf Andersson, anser vara mycket betänkligt är hur kontokorten marknadsförs, nämligen som ett konkurrensmedel. Jag upptäckte en annons där en radio- och TV-firma sade: Om ni köper en anläggning för minst 1 200 kr. och öppnar ett konto, får ni 200 kr. kontant som hjälp till installationen. Det finns många andra otäcka exempel på detta.

Här vill jag något kommentera vad Hans Petersson i Hallstahammar sade om Kooperationen. Vi som står bakom den motion jag nämnde är aktiva kooperatörer. Vi har märkt att det på sina håll råder bristande kännedom om de kontoköp som förekommer inom Kooperationen. Dessa har en mycket liten omfattning – endast 3 av de 200 kooperativa föreningarna i landet har infört kontokort, och Kooperationen har mindre än 1 % av kontokortsmarknaden. Det är också en väsentlig skillnad mellan Kooperationens kontokort och andra. I och för sig kan man säga att kontokort kan vara ett praktiskt betalningsmedel, om de utnyttjas rätt. Utnyttjades kontokorten på det sätt som sker inom Kooperationen skulle de inte innebära några större problem. I marknadsföringen för Kooperationens kontokort understryker man att det bästa sättet är att handla kontant. Vidare sägs att kontoköpen skall gälla kapitalvaror. I sådana fall bör man i första hand använda låneköp, som är den billigaste kreditformen och som är att jämföra med bankkrediter. Sedan finns möjligheten till kontoköp, men kontot bör då användas som ett budgetkonto, vilket innebär att man regelbundet avsätter pengar på kontot. Man spar alltså på kontot och får då ränta.

Man har vidare legitimationstvång inom Kooperationen, något som polismyndigheterna nu kräver när det gäller kontokort. Man har en seriös kreditprövning. Det går inte till på det sätt som Hans Petersson nämnde när det gäller PS-konto. I min hemstad går det också så till när det gäller

PS-konto att man tar en kopp kaffe medan man väntar, och sedan är kontokortet klart.

Inom Kooperationen har medlemmarna också ett insatskapital, och som regel är räntan 4 à 5 % lägre än för andra kontokort. Vidare har man ett system som inte drabbar kontantkunderna.

Kooperationen gör här en insats för att sanera marknaden. Vi anser emellertid att det borde vara statsmakternas sak att göra det.

Eftersom vi politiker dagligen uppmanas i pressen att göra någonting åt det här, vill jag instämma i den kör av frågor som riktats till ekonomiministern och fråga om det ändå inte finns anledning att redan nu vidta åtgärder i stället för att, som Gösta Bohman sade, vänta och se. Utvecklingen på kontokortsmarknaden är oroande. Vi har från sociala myndigheter fått en hel del rapporter om att det vid behov av saneringar ofta är kontokort som lett till problemen.

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Får jag först till Hans Petersson i Hallstahammar säga att han naturligtvis har rätt att ställa hur utförliga och hur många frågor som helst i en interpellation. Om det är jag som blir föremål för en sådan interpellation kommer jag att göra mitt bästa för att besvara de frågorna. Men ställer man en fråga i en interpellation skall man sedan inte komma efteråt och ställa en massa andra frågor, som inte berörts i den ursprungliga interpellationen. Kom i så fall i stället tillbaka!

Jag tyckte att jag svarade så utförligt som man över huvud taget kan begära – kanske litet för utförligt egentligen. Vad jag säger nu när jag ändå fortsätter den här debatten kan väl nästan betraktas som en upprepning av vad jag har sagt i mitt svar, om än med något andra ord.

Den här interpellationen gäller alltså kreditkorten – inte betalkorten och inte de andra kontokorten. Vi bör hålla oss till ämnet, tycker jag.

För 1979 finns det faktiskt inga siffror. Vi har en bra statistik här i landet, men vi har inte kunnat få fram några siffror beträffande utvecklingen. Jag delar Hans Peterssons och flera andras förmodan att antalet kreditkort växt rätt betydligt, inte minst på grund av den marknadsföring som jag personligen inte gillar – det vill jag gärna ha sagt. Men orsaken till att antalet kreditkort har växt är inte i första hand marknadsföringen av dem utan det förhållandet att dessa kort är bra och bekväma för konsumenterna. De är faktiskt också förbilligande för detaljhandeln och därmed indirekt även för konsumenterna.

Jag är personligen, som Hans Petersson torde veta, anhängare av ett fritt konsumtionsval. Jag tycker inte om förmynderi och pekpinnar, och jag tycker inte heller om att myndigheterna annat än när det verkligen finns starka skäl härför skall tala om för konsumenterna – de människor som väljer in oss här i riksdagen – hur de skall bete sig i livets alla skiften. Jag litar på att de i stor utsträckning själva skall kunna klara den frågan.

Kontokrediterna är strängt taget ett sparande i efterhand. Man köper i förväg och sparar efteråt. Den kampanj – det är faktiskt på sina håll fråga om

en sådan – som nu bedrivs mot kreditkortens påminner osökt om den kampanj som en gång i tiden bedrevs mot avbetalningshandeln. Det är också belysande att samtidigt som antalet kreditkort ökat har avbetalningshandeln minskat. Kreditkortens har alltså i viss uträkning övertagit de uppgifter som avbetalningshandeln tidigare svarade för.

Jag har nu sagt att vi skall följa utvecklingen. Så snart vi får klart för oss vilken omfattning kreditgivningen fått och om den verkligen medför de skadeverkningar som interpellanten befarar, får vi överväga vilka åtgärder som kan vara lämpliga. Vi har både här i riksdagen och i regeringen ett ansvar som innebär att åtgärder inte får byggas enbart på gissningar och känslomässiga ställningstaganden. Vi måste se till att det finns ett ordentligt underlag för de åtgärder vi vidtar.

Det är inte alldeles säkert att det för den grupp av människor som använder kreditkortens är bättre att låna i bank. Det är inte så att räntekostnaderna i bank – om man tar hänsyn till alla omständigheter – är bara hälften så stora som de kostnader som är förenade med kontokortens. I själva verket är skillnaderna mycket små.

Vilka lämpliga åtgärder kan man då tänka sig? Ja, jag skall inte ge uttryck för några spekulationer, men jag kan, Hans Petersson, peka på de möjligheter som står till förfogande. Om finansbolagen förs in under den kreditpolitiska lagstiftningen, och något i den riktningen kommer väl att ske under våren, skulle åtgärder enligt denna lagstiftning kunna komma i fråga. Med hänsyn till denna lags utformning är dock möjligheterna härtill rätt begränsade.

Man kan också tänka sig att regeringen av riksdagen skulle begära ett direkt bemyndigande att ingripa mot denna verksamhet, ungefärligen motsvarande det bemyndigande som vi har då det gäller avbetalningshandeln på bilar. Men det är inte något bra sätt att angripa sådana frågor – det är rätt besvärligt och passar inte in i det svenska rättssystemet – men naturligtvis är det genomförbart.

En tredje väg som man kan gå men som bara kan användas om det visar sig föreligga konsumentpolitiska missförhållanden av social natur är att i konsumentkreditlagen ta bort det undantag som gäller för kreditkortens. Jag tror att Hans Petersson var med vid omröstningen när denna lag antogs i riksdagen, och såvitt jag minns fattades det beslutet enhälligt. Det skedde för inte så länge sedan. Det var alltså ingen som satte sig emot att man i denna lag skulle göra undantag när det gällde kreditkortens från de krav som ställs på kontantbetalning.

Det pågår nu en undersökning inom konsumentverket, och man kan om den visar att det föreligger uppenbara sociala missförhållanden på detta område naturligtvis införa kontantinsatser även i detta sammanhang. Såvitt jag förstår – men på den punkten är jag litet tveksam – måste man i så fall dock gå tillbaka till riksdagen. Jag tror inte att konsumentverket har möjlighet att, sedan riksdagen har uttalat sig så klart som den en gång gjort, införa krav på en 20-procentig kontantinsats för den aktuella typen av transaktioner, utan att låta frågan gå tillbaka till riksdagen. Men jag medger

*Om kreditkortens  
roll i samhälls-  
ekonomin*

Måndagen den  
10 december 1979

*Om kreditkortens  
roll i samhälls-  
ekonomin*

att jag är litet osäker på den punkten.

I vad sedan gäller utförelse av valuta till utlandet är gränsen 6 000 kr. kontant inkl. konsumtion på kreditkort. Härvidlag uppkommer självfallet kontrollproblem, men det finns också gränser för hur mycket av kontroll vi vill ha när det gäller resande till utlandet. I somliga länder bygger man murar för att hindra folk från att resa, men vi har ju en annan och mer öppen syn på detta i vårt land. Dessutom förs det också in pengar i landet genom de kreditkort som utländska turister använder. Här som så ofta annars har varje sak två sidor. Och vi kan i varje fall vara överens om en sak: all frihet kan missbrukas. Vill man undvika missbruk får man väl då avskaffa friheten, och ett sådant krav är jag inte beredd att ställa mig bakom.

Rolf Andersson uttalade sig som bankman och tyckte illa om kreditkorten därför att det var bättre att gå över bank. Men, Rolf Andersson, det finns i vårt öppna samhälle ingenting som hindrar att en säljare säljer på kredit. Den rätten finns i alla sammanhang. Avgörande för om man skall göra det är vilket förtroende man har för köparen, vilken kreditsäkerhet som köparen kan ställa upp. Det är alltså fråga om en subjektiv bedömning. Rika människor – för att använda en klyscha – har naturligtvis då lättare att få kredit än människor som inte har det så bra ställt ekonomiskt.

Det andra skälet mot att lämna kredit är kostnaderna, för med kreditgivning är också förenade rätt betydande kostnader. Kreditkortens syfte är att ge både säkerhet och minskade kostnader. Man vet inte om kreditkorten totalt sett är dyrare än bankkrediter eller andra krediter – några undersökningar i det hänseendet har inte gjorts. I varje fall innebär kreditkorten ett förbilligande i många hänseenden. De leder till större säkerhet och skapar bättre rutiner, vilket också sänker kostnaderna.

Roland Sundgren har liksom de övriga debattörerna utgått från – utan att ha någonting som styrker deras antaganden – att kreditkorten är fördyrande, att de leder till missförhållanden och att man därför bör vidta åtgärder, kreditpolitiska eller socialt betingade. Och jag svarar: Vi vet inte om dessa missförhållanden föreligger. Inte minst här i riksdagen är det åtskilliga inom samtliga partier som klagat över att vi har för mycket byråkrati i vårt samhälle, att vi har för mycket av förmynderskap, för mycket av regleringar. Mot den bakgrunden är det ett rätt anspråkslöst krav att man skall veta vad man gör innan man ytterligare låser människornas handlande.

Kontentan av mitt svar är alltså att vi studerar frågan för att få ett bättre underlag. När vi har ett tillräckligt bra underlag skall vi ta ställning till vilka åtgärder som kan bli nödvändiga för att angripa de eventuella olägenheter eller missförhållanden som utredningarna kan ådagalägga. Om det alltså visar sig att kreditkorten medför missförhållanden och olägenheter, samhällsekonomiskt och konsumentpolitiskt, kommer vi att vidta erforderliga åtgärder.

HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Jag tackar ekonomiministern för att han ytterligare utvecklade sina ståndpunkter i denna fråga. Men han skall inte bli irriterad på

mig för att jag ställde några följdfrågor – de var baserade på det svar som Gösta Bohman gav. Han sade att för samhället i stort minskar kostnaderna genom kreditkortssystemet – det är rationellt, bra och bekvämt. Men då menar han alltså för affärsvärlden. Han tar inte in det samhällsekonomiska perspektivet, han gör inte ens en bedömning av det utan håller sig till de rent ekonomiska argumenten när det gäller hanteringen av krediterna. Men talar man om samhället i stort måste man ta med även de sociala konsekvenserna. Dit hör en sned och felaktig konsumtion, sociala problem osv.

Gösta Bohman var också litet irriterad över att det fördes en kampanj mot kreditkortet. Det är väl ingenting att vara irriterad över – det är människors rätt att föra opinionskrig mot marknadsföring och liknande, att ta till de motmedel de har. Och om jag tolkar Gösta Bohman rätt var han också negativ till den reklam som förs för kontokortet. Är man negativ till reklamen för kontokortet, bör man väl inte bli irriterad över att andra propagerar mot dem. Gösta Bohman borde i stället stödja dem som propagerar emot – det vore logiskt.

Gösta Bohman talade om frihet. Jag skall inte gå in på hans uttalanden om olika länder i Europa. Men jag skulle i och för sig kunna göra det – var så säker på det! Friheten att konsumera snett, att supa ihjäl sig, att inteckna framtiden – det är inte mycket till frihet!

Jag tycker att man bör se upp med vad som händer. Det säger Gösta Bohman också att man skall göra genom olika utredningar. Men så enkelt är det inte att allting är bra med det. Och jag tolkar Gösta Bohmans inlägg så, att han också är oroad över utvecklingen. Varför då i all världen bli så upprörd över att jag tar upp några av konsekvenserna?

Gösta Bohman säger att kontokortssystemet minskar kostnaderna och är rationellt och bra. Men för vem minskar den här kreditgivningen kostnaderna? Inte minskar den väl kostnaderna för en låginkomsttagare som inte får lån i bank utan måste låna till dubbelt så hög ränta över ett kreditkort? Han kan inte göra det ränteavdrag som Gösta Bohman och jag kan göra. Vi skulle säkert kunna tjäna på att gå över ett kreditkort och dra av en rejäl ränta. Men för en låginkomsttagare, som kanske tjänar hälften av vad en riksdagsledamot gör, kan det inte bli billigare att gå den vägen, när han blir stoppad i banken!

Och varför i all världen kan inte den krediten regleras över banken i stället? Är det för att banken skall få extra profiter genom att gå den här omvägen? Man hävdar ett lånestopp för vanliga medborgare men samtidigt lånar man ut enkelt den andra vägen. Någon anledning måste det finnas till att man flyttar över pengarna på det här sättet.

Sedan till min kollega från Västmanland. Bli inte så upprörd över att jag kritiserade konsumentkooperationen! Jag är också medlem i den, men i motsats till herr Sundgren är jag kritisk till att KF infört kontokort.

Roland Sundgren försökte övertyga om att socialdemokraterna visst inte är släpphänta när det gäller kreditpolitiken och visst inte är släpphänta när det gäller marknadsekonomin. Då kanske Roland Sundgren kan ställa upp på ett förstatligande av affärsbankerna när den frågan kommer upp nästa

gång?

Gösta Bohman säger att det är svårt att precisera vilka åtgärder som kan behöva vidtas. Man skall inte komma med pekpinna, och man skall inte skapa så mycket regler. Jag vill ändå nämna några saker som jag kommit på i min ensamhet och som skulle kunna vara vettiga att införa.

Gösta Bohman och jag är överens om att man måste se över reklamen för kontokorten. Man kanske kan minska den på något sätt?

Det vore rimligt att man hade bara ett kontokort per person, i varje fall av de mera allmänna typer som går överallt.

Om kontokorten nu är ett bekvämt betalningsmedel som är bra för samhället borde de, tycker jag, kunna administreras över banken, användas till vanlig ränta och belasta det vanliga låneutrymmet och inte komma den andra vägen och vara dubbelt så dyrt.

Vidare tycker jag att man borde ha kontantinsats även när det gäller sådana här kreditköp. Då fordras det ändå att man har litet pengar på fickan och tänker över sin investering.

Och så tycker jag inte att man skall kunna köpa alkohol på kredit. Jag är inte nykterist eller någon ivrare av den typen, men jag är rädd för de konsekvenser det här kan få. Jag har nyligen hört talas om en person som druckit upp för 1 500 kr. på två veckor. Det är katastrofalt.

**ROLF ANDERSSON (c):**

Herr talman! Jag lovar att jag inte skall förlänga debatten särskilt mycket.

Ekonomiministern säger att det inte finns någonting som hindrar att jag köper på avbetalning i stället. Det är alldeles riktigt. Går jag till banken för att finansiera bytet av min bil kommer jag att finna att det är väldigt svårt att få kredit där, medan det är praktiskt taget fritt fram för kredit till högre ränta om jag tar bilen på avbetalning hos en bilhandlare. Det är bankens pengar som kanaliseras den vägen. Det är alltså i stort sett samma pengar. Jag tycker inte heller om detta. Jag tycker att vi i bankerna skall få syssla med det som vi skall ägna oss åt.

Det har sagts att räntan inte är så hög som det har antytts. Jag håller inte riktigt med om detta. Jag har förberett mig genom att göra en liten analys av sex av de största kreditkorterna. Jag har i tur och ordning – utan att nämna deras namn – kommit fram till en effektiv ränta på 21, 19, 26, 22, 24 och 23 %. Det gäller då ett kreditbelopp på 6 000 kr. Det är alltså en ränta som är väsentligt högre än bankräntan i dag.

Det är helt riktigt att detta är ett sparande i efterhand. Men också det vanliga banklånet innebär ett sparande i efterhand. Där finns alltså efter vad jag förstår ingen skillnad.

**ROLAND SUNDGREN (s):**

Herr talman! Jag får senare i veckan tillfälle att tala för mitt utredningsförslag. Jag tror att min motion då skall behandlas.

Mycket av vad Gösta Bohman har sagt understryker att det är viktigt att

riksdagen senare i veckan ändå fattar ett beslut om en utredning. Jag har dock hört att de borgerliga går emot detta förslag. Gösta Bohman säger att man utgår från att kontokorten innebär fördyringar. Naturligtvis bör vi ha en ordentlig kännedom om detta. Jag tror att vi redan nu kan säga att så är fallet med de olika systemen med aviseringsavgifter och räntor, där man inte har någon ordentlig uppdelning mellan dem som använder dessa krediter och kontantkunderna. Det anser jag vara en viktig uppgift att studera närmare.

Sedan finns det naturligtvis åtgärder som regeringen kan vidta ganska snabbt utan utredning. Gösta Bohman nämnde några, t. ex. att se till att finansieringsbolagen kommer in under samma lagstiftning som bankerna och att ta bort det undantag i konsumentkreditlagen som gäller kontokorten. Med den utveckling som vi ser och framför allt med nuvarande marknadsföring, som lurar många konsumenter att förköpa sig, är det viktigt att statsmakterna reagerar snabbt.

Till Hans Petersson vill jag bara rikta den kommentaren att jag tog upp konsumentkooperationen därför att jag har märkt att man i den allmänna debatten gör ganska onyanserade svep, när man tar med konsumentkooperationens kontoköp på samma gång som man diskuterar de andra kreditkorten. Det var närmast därför jag ville nyansera den diskussionen litet och uppmana debattören att sätta sig närmare in i vad KF:s kontoköp innebär och vilken omfattning det har.

#### Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Jag skall inte förlänga denna diskussion nämnvärt. Jag tycker att Rolf Andersson, som är bankman, skall ta och undersöka i sin bank vilka kostnader som uppkommer generellt sett om man skulle ge ett stort antal människor lån på 2 000 kr. och sedan lägga dessa kostnader till räntekostnaderna. Det blir räntekostnader, Rolf Andersson, som ligger på den nivå som det här är fråga om. Det skall man nog ha klart för sig.

När man lyssnar på framför allt Hans Petersson, får man helt klart för sig att han menar att kontokorten är förenade med bara elände och nackdelar. Man skall över huvud taget inte ha sådana. Men så är ju ingalunda fallet. Man kan inte manipulera folk till att skaffa sig kontokort, om dessa verkligen vore så eländiga som Hans Petersson vill göra gällande. Jag har den högsta uppskattning för Konsum. När KF inför dessa kort, sker det därför att man anser att de är fördelaktiga inte bara för Konsum i konkurrens med enskild handel – även om det givetvis kan ha spelat en roll – utan också för konsumenterna. Det ligger ju i konsumentkooperationens hela strävan.

Det talas om det stora antalet kontokort. Ja, sju kort svarar för 96 % av hela kontoverksamheten.

Men jag vill gärna säga än en gång, eftersom Hans Petersson ville göra gällande att jag bagatelliserade en del av de här företeelserna, att jag tycker inte om marknadsföringen av kreditkorten. Jag tycker att den är stötande, och man kan fråga sig varför den har fått den utformning som den har. Jag vet inte, men jag kan tänka mig ett skäl, nämligen att kontokortsföretagen är

Måndagen den  
10 december 1979

*Om kreditkortens  
roll i samhälls-  
ekonomin*

rädda för att förbudsivrarna skall införa långtgående restriktioner och att företagen därför vill se till att de har tillräckliga marknadsandelar dessförinnan.

Jag har sagt förut att jag inte tycker om reklamen för kontokorten, och jag upprepar det på nytt. Då behöver inte Hans Petersson gå upp och säga att jag försvarar den, för det gör jag verkligen inte.

Medan herrarna – en del av er i varje fall – utgår ifrån att användningen av kontokort är förenad med stora missförhållanden, samhällsekonomiskt och konsumentpolitiskt och socialt, så säger jag att detta är ett påstående som ni slänger ut utan att ha underlag för det. Det finns i de undersökningar som vi hittills har gjort inte något bärande underlag som visar att det finns sådana missförhållanden.

Det kan tänkas att det uppstår missförhållanden och kreditpolitiska problem på det här området och att de undersökningar som görs kan bevisa att så är fallet – det kan också tänkas att undersökningarna bevisar att så inte är fallet. Visar det sig att det råder missförhållanden, så är regeringen beredd att vidta de åtgärder som kan stå till förfogande, och jag tycker att ni borde vara tacksamma över det svaret.

HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Jag är glad att Gösta Bohman så klart säger ifrån när det gäller marknadsföringen av kreditkort, och jag skall absolut inte spela upp någon konstlad motsättning kring det, för då är vi på samma linje.

Sedan säger herr Bohman att jag skulle vara motståndare till kontokort och anse att de bara medför elände. Det är väl ändå en felaktig uppfattning som herr Bohman har fått för sig. Jag sade inte att kreditkortet borde förbjudas. Jag nämnde åtgärder sådana som att man kunde minska reklamen, minska antalet kort per person och kanske ordna krediterna över bankerna på något sätt så att de blir tillgängliga till en mer normal ränta. Jag nämnde också restriktioner som att man inte skall kunna köpa alkohol på kredit.

Detta visar väl att jag inte vill inskränka kreditgivningen till vanligt folk, utan vad jag menar är att man måste göra något åt avarterna och de missförhållanden som ändå kan uppstå kring kontokorten.

Vad beträffar de farhågor för de sociala konsekvenserna som uttalats av oss som interPELLERAT och frågat och deltagit i debatten vill jag säga att de inte är ett dugg mer tvärsäkra än vad Gösta Bohmans uppfattning i motsatt riktning är. Han säger så här i svaret: "Kreditkortet har trots en under de senaste åren mycket kraftig expansion ännu inte nått en omfattning som i någon betydande grad påverkat samhälls ekonomin."

Det kan väl vara underbyggt i och för sig, men han säger ju på ett annat ställe: "De stordriftsfördelar som ligger här i" – med avseende på fakturering, kreditrisker osv. – "medför lägre kostnader för detaljhandeln och samhället som helhet." Det kan väl inte herr Bohman vara så tvärsäker på utan att ha fått del av konsumentverkets studie och sett vilka sociala konsekvenser det

finns. När det gäller tvärsäkra uttalanden är vi nog lika goda på ömse sidor, herr Bohman.

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Konsumentverkets studie avser inte de sistnämnda förhållandena.

Överläggningen var härmed avslutad.

Nr 48

Måndagen den  
10 december 1979

---

*Om åtgärder för  
att förbättra läkar-  
tillgången i skogs-  
länen*

### § 3 Om åtgärder för att förbättra läkartillgången i skogslänen

Statsrådet ELISABET HOLM erhöll ordet för att besvara *Frida Berglunds* (s) den 9 november anmälda interpellation, 1979/80:57, och anförde:

Herr talman! Frida Berglund har frågat vilka åtgärder jag ämnar vidta för att förbättra läkartillgången både på kort och lång sikt i skogslänen så att befolkningen där kan räkna med att få en tillfredsställande hälso- och sjukvård.

Antalet verksamma läkare har ökat med 10 % mellan åren 1977 och 1979. Ökningen är tyvärr ojämnt fördelad över landet. I Norrbotten, där personalsituationen sedan länge är besvärlig, har antalet läkare över huvud taget inte ökat. Detta är naturligtvis otillfredsställande.

Jag vill emellertid här nämna att antalet läkare beräknas öka med 4 500 mellan åren 1980 och 1985. Det sammanlagda antalet läkare kommer därmed att uppgå till ca 26 000 år 1985, vilket motsvarar en läkare på ca 330 invånare.

Vid Landstingsförbundets kongress i år diskuterades den fråga som Frida Berglund har tagit upp. Förbundskongressen beslöt att vidta vissa åtgärder för att få till stånd en solidarisk läkarförsörjning. Som en följd härav har överläggningar nu ägt rum mellan Landstingsförbundet och Sveriges läkarförbund. Dessa har resulterat i en överenskommelse med syfte att förbättra läkarförsörjningen.

Med utgångspunkt i den träffade överenskommelsen har Landstingsförbundets styrelse den 1 november 1979 beslutat att rekommendera sjukvårdshuvudmännen att för åren 1981 och 1982 generellt begränsa antalet ansökningar om nya läkartjänster. Nya tjänster bör enligt rekommendationen endast få inrättas för öppen vård vid vårdcentraler (och motsvarande), långtidssjukvård, medicinsk rehabilitering och psykiatri.

Mot bakgrund härav beslöt socialdepartementets sjukvårdsdelegation förra veckan att revidera gällande läkarfördelningsprogram för åren 1981 och 1982. Ett av målen för det centrala läkarfördelningsarbetet är att nå en befolkningsmässigt och geografiskt rättvis fördelning av läkarresurserna i skilda delar av landet. Beslutet var enhälligt och stöds sålunda av bl. a. socialstyrelsen, Landstingsförbundet och Sveriges läkarförbund.

Det är också glädjande att kunna konstatera att man såväl på huvudman-

Måndagen den  
10 december 1979

---

*Om åtgärder för  
att förbättra läkar-  
tillgången i skogs-  
länen*

nasidan som inom Läkarförbundet är positiv till att den fortsatta vidareutbildningen även framgent skall ske i den ordnade form som det s. k. blocksystemet utgör. Ett fungerande blocksystem skapar förutsättningar för huvudmannen att uppnå en jämn geografisk fördelning på kort sikt av underläkarkåren och på lång sikt av specialister och allmänläkare – en fördelning som också svarar mot efterfrågan inom olika verksamhetsområden.

Med hänsyn till den förväntade ökningen av antalet läkare och den positiva inställningen hos sjukvårdshuvudmännen och Läkarförbundet finns det enligt min mening f. n. inte anledning för regeringen att vidta ytterligare åtgärder.

FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Anledningen till min interpellation är de besvärligheter som sjukvårdshuvudmännen i skogslänen har att uppfylla sina förpliktelser mot människorna och tillgodose deras berättigade krav på god sjukvård.

Av svaret framgår tydligt att en ökning av antalet verksamma läkare i realiteten inte löser dagens och morgondagens problem i våra skogslän. Trots den 10-procentiga ökningen mellan 1977 och 1979 har inte läkarantalet exempelvis i Norrbotten påverkats på något sätt. Det måste alltså finnas vissa styrmedel för att man skall kunna få en jämnare fördelning.

I svaret får vi reda på att regeringen inte finner anledning att vidta några åtgärder. Den ståndpunkten är grundad på sjukvårdshuvudmännens positiva syn och på det ökade läkarantalet.

Sjukvårdshuvudmännen har alltid varit positiva. Mycken möda har lagts ned på läkarrekrytering. Man har funnit det nödvändigt med olika sorters subventioner och förmåner av mångahanda slag, men det har inte hjälpt.

I min interpellation redovisar jag att Norrbotten har 47 % av specialläkartjänsterna vakanta och 60 % av allmänläkartjänsterna. Det är en situation som också fru Holm finner otillfredsställande, men det som förvånar mig är att hon stannar vid detta konstaterande.

Trots den sneda rekryteringen ser jag att den borgerliga regeringen inte har annat att hänvisa till än sjukvårdshuvudmännens och Läkarförbundets positiva vilja. Som jag tidigare sade har landstingen sannerligen haft en god vilja redan tidigare. Jag kan inte heller tro att enbart bristande vilja hos Läkarförbundet är anledningen till att det gick så snett.

Herr talman! Det poängteras ofta – och det vill jag understryka är riktigt – att hälso- och sjukvårdsarbete är ett lagarbete. Om vi skall få ett fungerande lag, krävs det att vi har många olika personalkategorier med i laget. Läkarna har en nyckelposition. Därför haltar sjukvården betänkligt när det blir brist på läkare.

Vår hälso- och sjukvårdsminister är "gravt belastad", för att använda hennes eget uttryck, när det gäller sjukvård. Hon har utbildning, praktisk erfarenhet och dessutom erfarenhet av landstingspolitik. Därför var det med en viss besvikelse som jag läste en intervju i en av våra kvällstidningar den 14

---

*Om åtgärder för  
att förbättra läkar-  
tillgången i skogs-  
länen*

oktober i år. Fru Holm redogjorde för vad moderat sjukvårdspolitik innebär. Jag citerar: "Vi vill satsa något mer än andra på enskild sjukvård, på privata läkare och tandläkare. --- För det kostar ju inte patienten mer att gå till en privatläkare än till en av landstingets läkare. Sjukförsäkringen täcker ju skillnaden. Det kan skilja på en femma bara för patienten." Litet senare i intervjun säger fru Holm: "Genom privatläkaren får ju vi det efterlängtrade husläkarsystemet."

Dessa citat visar att trepartiregeringens sjukvårdspolitik lämnar stora delar av landet utanför. En ökad privatisering när det gäller läkarna innebär att det blir ändå svårare för skogslänen att hävda sina intressen – det blir ändå svårare att där få läkare. Det har i alla sammanhang visat sig att när det privata kapital- och vinstintresset skall styra tillgången drabbar det hårt skogslänen och speciellt Norrbotten. En privatläkare kalkylerar med att utnyttja sin utbildning, så att han får ut mesta möjliga vinst av den. Då etablerar han sig inte i skogslänen. Därför upplevs statsrådets deklaration om ökad privatisering som ett rent hot mot många orters möjlighet att bedriva sjukvård. Jag vill ställa två frågor till fru Holm: Hur skall privata läkare inordnas i det lagarbete som jag tidigare nämnde och som är så viktigt i dagens vård? Har statsrådet övervägt att på något sätt sprida privatläkare över till skogslänen, där sådana f. n. är mycket "sällsynta fåglar"?

För att säga något om det mycket omtalade husläkarsystemet vill jag framhålla att jag inte har kunnat räkna ut vilket innehåll det skulle få. Jag kan försäkra att med den sjukvårdsplanering som vi har i exempelvis mitt län kan vi klara både kontinuiteten och människornas behov av sjukvård, om vi bara får tillräckligt mycket utbildad personal. Det går inte att klara kontinuiteten om läkare saknas helt, om man bara har vikarier som kommer för en månad eller ännu kortare tid eller, i sämsta fall, om läkare pendlar upp över ett par dagar. Det är dagens situation i t. ex. mitt län. Vi har bevis på att kontinuiteten inom en vanlig vårdcentral kan klaras, om det finns läkare och annan utbildad personal. Det är hela tiden fråga om resurser, både personella och ekonomiska. Det behövs inga nya "efterlängade" system.

Herr talman! I den rådande bristsituationen är vi inne i en ond cirkel. Det betyder exempelvis att många läkare hos oss i Norrland får en orimlig arbetsbelastning. De får mera jour och beredskap och en otillfredsställelse i arbetet, eftersom de aldrig kan känna att de hinner med sina arbetsuppgifter. Den mesta tiden måste användas till sjukvård, och alltför liten del kan avsättas för rekryteringsbefrämjande åtgärder, intern fortbildning, god handledning, förbättring av den interna arbetsmiljön, teamarbete mellan olika personalkategorier. Allt detta och mycket annat blir eftersatt.

Den här situationen innebär att en del av läkarna, som solidariskt ställt upp i svåra tider och som hoppats på en bättre arbetsituation, beroende på den ökade utbildningskapaciteten, slutar nu och söker sig till andra områden och andra verksamheter. De har gett upp hoppet om en jämnare och solidarisk resursfördelning. Detta försvårar situationen ytterligare för dem som är kvar.

Herr talman! Valfrihet är moderaternas honnörsord. I samband med den

Måndagen den  
10 december 1979

*Om åtgärder för  
att förbättra läkar-  
tillgången i skogs-  
länen*

överenskommelse som Landstingsförbundet och Läkarförbundet träffade intervjuades fru Holm. Hon sade bl. a. att vid läkarrekrytering skulle valfriheten för den enskilde individen vara av vikt. Jag erinrade mig då en intervju med en av våra överläkare på Furunäsets sjukhus, som sade:

Någon form av central styrning bör komma i fråga, men helst om det går i kombination med visst personligt val beträffande läkarna. Det personliga valet beträffande tjänstgöringsort och utbildningsinriktning kan inte helt få dominera över olika orters behov av kvalitetsmässigt god sjukvård.

Detta är ett exempel på hur läkarna själva i bristområden ser på situationen.

Valfrihet för en kan innebära att en annan inte ens får sina mest primära vårdbehov tillgodosedda. Det är inte medmänskligt och riktigt att det skall fungera så.

Läkarutbildningen är en lång utbildning. Det är också en dyr utbildning. Jag har försökt ta reda på hur mycket den kostar genom riksdagens upplysningstjänst, men enligt de uppgifter man har finns det inga exakta beräkningar av utbildningskostnaderna. Men den totala kostnaden torde överstiga 50 000 kr. per år, alltså 250 000–300 000 kr. under fem år. Det är resurser som samhället ställer upp med. Det är skattebetalarnas medel. Utbildningen är kvalificerad med goda möjligheter till arbete – en läkare är alltid välkommen. Yrket har hög social status.

Nu frågar sig många: Är det inte riktigt att samhället också ställer krav på dem som får den här utbildningen, att de med sina kunskaper och med sina möjligheter bör bidra till att vi får en fungerande sjukvård i olika delar av landet?

Den ojämna läkartillgången kan i vissa fall bero på läkarnas bristande kunskaper om samhället och bristande insikt om sin egen roll i samhällsgemenskapen. Därför borde de blivande läkarna redan innan de startar sina medicinska studier bli medvetna om vilken situation som råder inom verksamhetsområdet, vilka rättigheter och skyldigheter de har. Det är något som de bör ha reda på och vara väl medvetna om innan de startar sina studier. Är det så att några inte vill acceptera vad som krävs av dem för att sjukvården skall fungera har de ju möjlighet att välja andra utbildningsvägar.

Bristande läkarresurser i skogslänen drabbar människor som inte själva har haft valfrihet. De har ofta tvingats byta arbete och flytta. Barnen har flyttat till industrin i Syd- och Västsverige för att tillgodose den svenska industrins behov av arbetskraft och på så vis höja välståndet i landet. När de som bor kvar i skogslänen själva behöver samhällets stöd, t. ex. vid sjukdom, har de ingen möjlighet att få det, för då har "valfriheten" fungerat på så sätt att det inte finns någon personal som ställer upp.

Jag skulle vilja fråga fru Holm: Är fru Holm villig att medverka till att det till dem som söker in på utbildningsanstalter för medicinska studier blir en bättre information om samhället, om arbetsmarknaden och om de blivande läkarnas roll i samhället?

Utbildningen i sig själv kan också vara styrande. Man stannar många gånger på sin utbildningsort eller i dess närhet. Om man är född i skogslänen,

har man större benägenhet att flytta tillbaka dit. Ett sätt att styra utvecklingen är därför att öka rekryteringen av studerande från skogslänen till utbildningsanstalterna. I detta syfte borde man se över det nuvarande rekryteringssystemet, varefter man kanske skulle genomföra en kvotering, så att fler studerande från skogslänen kommer med i utbildningen. Jag vill i detta sammanhang fråga statsrådet: Är fru Holm villig och beredd att överväga att genom utbildningsinsatser styra utvecklingen så att vi får fler läkare till skogslänen så att vi på sikt – utbildningen är ju lång, så man kan inte få resultat snabbt – kan lösa problemen?

Under den socialdemokratiska regeringstiden byggdes hälso- och sjukvården ut. Det finns mycket som är bra i svensk sjukvård, och många av dem som arbetar inom vården, speciellt inom bristområdena, gör en stor samhällsinsats. Dagens situation kan förbättras med ökad solidaritet och ökade kunskaper inom läkarkåren.

Jag har här pekat på några av de problem som förekommer inom vårdområdet i dag. Den rådande situationen upplevs som besvärlig på många håll, och oron för morgondagen är stor. Därför är det angeläget och viktigt att understryka att det politiska beslut som kommer att fattas inte gör problemen och ojämlikheterna i vårt land ännu större. Min oro beror något på att jag inte tror att det blocksystem som fru Holm pekat på i svaret kommer att fungera effektivt, eftersom man inte har ändrat vikariatsystemet på något vis.

Herr talman! Avslutningsvis skulle jag vilja säga att jag inte är speciellt nöjd med det svar jag har fått, men jag hoppas ändå att fru Holm med de erfarenheter och kunskaper som hon har tar hänsyn till kalla fakta: vårt behov av en solidarisk läkarförsörjning.

Så en sista fråga: Medförde revideringen av läkarfördelningsprogrammet att det blev fler privatläkare?

**KARIN ISRAELSSON (c):**

Herr talman! Interpellantens fråga berörde ett viktigt område för de människor som bor i våra skogslän och i våra s. k. glesbygder. Inom samtliga landsting finns områden som kan betecknas som glesbygdksområden, och där utgör läkarbristen ett bevis på de negativa konsekvenser som det innebär att tillhöra dessa områden. Tätorterna, och då främst universitetsorterna, med regionssjukhus eller med sjukhus som omfattar flera specialiteter har inte denna bristsituation.

Enligt LATT 77 var vakanssiffran för allmänläkare 16 % och för allmänkirurger 5 %, samtidigt som man vid Akademiska sjukhuset i Uppsala hade fem vakanta tjänster, motsvarande 1 %. Detta tyder på att även om situationen i Norrland är svår, så är problemet starkt förknippat med storleken på sjukhuset. De redovisade siffrorna belyser att ju större en sjukhusenhet är, desto färre vakanser har man, och ju mindre ett sjukhus är och ju färre som arbetar inom primärvården, desto flera vakanser har man.

Enligt socialstyrelsens statistik hade vi i Sverige 7 000 läkare 1960. År 1980

Måndagen den  
10 december 1979

*Om åtgärder för  
att förbättra läkar-  
tillgången i skogs-  
länen*

beräknas det finnas 21 000 läkare. Trots detta upplever vi att läkarbristen är mycket stor. Problemet ligger således inte i antalet utbildade läkare, utan det beror på den koncentration till vissa orter som föreligger när det gäller dessa läkare. Dessutom är bristen ojämnt fördelad specialismässigt.

Man måste då fråga sig: Vart tar alla de utbildade läkarna vägen? Enligt statistiska uppgifter arbetar alla dessa läkare inom den allmänna hälso- och sjukvården. Forskning och undervisning engagerar inte flera läkare nu, i andelar räknat. Företagshälsovård och privatpraktikerverksamhet har inte heller lockat ett större antal läkare.

Det som skett är att vår sjukvårdspolitik, med de ambitioner den innebar, har tillåtit en snabbare utbyggnad än vad läkarutbildningen har kunnat täcka upp.

Frida Berglund har erfarenheter från Norrbotten när det gäller läkarbrist. Jag har erfarenheter av färskt slag från Västerbotten när det gäller konsekvenserna av läkarbristen.

Vi har i Västerbotten en väl decentraliserad sjukvårdsapparat. Små vårdcentraler finns i varje kommun. De flesta är tvåläkarstationer, men där finns även tre- och fyrläkarstationer. Vid tvåläkarstationerna är det en ständig kamp från de personalrekryterandes och från den tjänstgörande personalens sida att rekrytera läkare. De som besätter tjänsterna är ofta beredda att stanna bara ett halvt eller högst ett år, och de är inte heller behöriga att inneha distriktsläkartjänster.

Arbetsituationen på dessa arbetsplatser är pressad. Detsamma gäller också de arbetsplatser som utgörs av små lasarett, där situationen ofta är likartad. Trots alla försök att locka behöriga läkare till tjänsterna får direktionerna ständigt brottas med rekryteringsproblem, och detta leder till en konkurrens mellan de olika landstingen. Det bäddar inte för solidaritet i läkarförsörjningsfrågan.

Ensamtjänstgörande läkare på två- eller treläkarstationer upplever en synnerligen pressad arbetsituation. Någon förebyggande vård ges det inte tillfälle till. Det blir de mest akuta problemen som behandlas. Sjukhem med akutplatser är också ofta kopplade till läkarstationerna, och det krävs tid för läkare till ronder och tillsyn för de patienter som vistas på dessa vårdavdelningar.

Genom mitt arbete inom sjukvården i glesbygd har jag en god personlig erfarenhet av verkningarna av läkarbristen. Den personal som förutom läkare finns i sjukvårdsapparaten får också en hårt pressad arbetsituation. Men det som är mest bekymmersamt är den situation människor befinner sig i när läkarvård inte finns att tillgå inom rimlig tid och inom rimliga avstånd.

Befolkningen i dessa inlandskommuner är kommen till hög ålder och kräver därför täta läkarkontakter. Jag kan själv berätta om dramatiska tillfällen när liv kunnat räddas om läkare funnits på de tjänster som finns.

Trots en väl utbyggd sjukvårdsorganisation klarar man inte sjukvården om läkare fattas. Arbetsituationen för de läkare som tjänstgör på mindre

sjukhus och i glesbygd lockar inte flera läkare till tjänsterna. Små möjligheter till jourkompensation, liten kontakt med kolleger och dåliga förutsättningar för vidareutbildning är en del i det som gör tjänsterna föga attraktiva. Det finns dock en mängd positiva bitar i att tjänstgöra på dessa små enheter, och dessa positiva effekter förstärks om man råder bot på de nackdelar jag tidigare nämnt.

1969 års program för fördelning av läkartjänster hade som mål att man till 1975 skulle uppnå en balans mellan läkartjänster och tjänstgörande läkare. Detta var dock en målsättning som inte kunde infrias, och detta upplever vi ju starkt i dag.

Enligt det senaste läkarfördelningsprogrammet kommer bristen att bestå fram till 1990.

Detta är klart otillfredsställande. Fördelningssystemet fungerade inte som det var tänkt. Landstingsförbundet har vid sin kongress 1979, som tidigare nämnts, diskuterat denna situation, och man har redovisat sitt förslag till åtgärder för att bryta denna trend. Man föreslår en frysning av antalet inrättade tjänster, och man anger en möjlig väg att arbeta för att förbättra läkarsituationen. Landstingsförbundets arbete under Börje Hörnlunds ledning har på ett praktiskt sätt lyckats penetrera orsaker till bristen och föreslå åtgärder för att häva dessa brister.

Socialdepartementets sjukvårdsdelegation har vid sammanträde den 7 december beslutat om att läkarfördelningsprogrammet för 1981–1982 skall inriktas på att avhjälpa läkarbristen inom allmänläkarvården, den psykiatriska vården och långtidssjukvården samt att åstadkomma en mer rättvis fördelning av läkarresurserna. I ett pressmeddelande framhålls att antalet nya tjänster hålls relativt lågt då man därigenom skapar möjligheter att besätta de vakanser som f. n. finns i glesbygderna.

Det är alltså dessa åtgärder som i framtiden kommer att ge resultat till fördel för glesbygden. Vi har tyvärr under en alltför lång tid fått uppleva de ensidiga satsningar som gjorts på stora sjukhusenheter. De små har inte beaktats och primärvården har inte prioriterats. Resultatet av detta är den brist vi upplever så starkt i dag.

Jag hälsar därför med tillfredsställelse det svar som sjukvårdsminister Holm ger, där de åtgärder som föreslås kommer, får vi hoppas, att lyckas lösa de problem vi talar om.

Detta bygger på solidaritet och sammanhållning mellan olika huvudmän. Och där är detta beslut som tidigare refererats en mycket god början för att i framtiden trygga läkartillgången för oss som bor i glesbygd, eller för dem som upplever samma problem i glesbygder av annat slag.

Statsrådet ELISABET HOLM:

Herr talman! Som jag tidigare har nämnt har Landstingsförbundets styrelse nyligen beslutat att rekommendera sjukvårdshuvudmännen att för åren 1981 och 1982 generellt begränsa antalet ansökningar till socialstyrelsen om nya tjänster.

Avtalet mellan Landstingsförbundet och Läkarförbundet att begränsa

---

*Om åtgärder för  
att förbättra läkar-  
tillgången i skogs-  
länen*

Måndagen den  
10 december 1979

*Om åtgärder för  
att förbättra läkar-  
tillgången i skogs-  
länen*

antalet nya läkartjänster är väsentligt för att få en bättre fördelning av läkarna i landet. Så länge man inrättar nya tjänster i attraktiva områden kommer skogslänen och andra län där det är svårt att få läkartjänsterna tillsatta att ha en kronisk brist på läkare. Därför är det här avtalet väldigt viktigt.

Det är inte bara Norrbotten som har det besvärligt utan även andra län. Det finns heller inte någon absolut garanti för att ha tillsatta tjänster där man har ett regionssjukhus. Det visar statistiken. Jag kan ge några exempel. I Värmland har man 12,4 % av tjänsterna vakanta inom slutna vård. Inom den öppna vården är 21 % av tjänsterna vakanta. Dessa siffror motsvaras i Norrbotten av 28,4 % vakanta tjänster inom slutna vård och 35,5 % inom den öppna vården. Det är en klar skillnad. Situationen i Norrbotten är klart sämre än i Värmland.

För ett annat län, som ligger nära Värmland och som dessutom har ett regionssjukhus, nämligen Örebro län, är siffran för vakanta tjänster inom den slutna vården 15,2 % och inom den öppna vården 23,6 %. Det är även det ganska höga siffror, vilket visar på att regionssjukhus inte är någon garanti för att man har det bättre ställt med tillsatta tjänster.

Frida Berglund tog upp diskussionen om kontinuitet i vården. Jag delar helt hennes uppfattning att man inte kan åstadkomma en kontinuitet i vården om läkarbristen är påtaglig och att man inte löser problemen med kortvariga vikariat. Men den kraftiga examineringen av ca 1 000 läkare per år och det ökade intresset för allmänläkarvården kan, tror jag, förbättra situationen. Det är helt klart så, att man har fått ett större medvetande om samhället i stort hos den unga generationen läkare, och intresset för just allmänläkarvården ökar bl. a. därför. Jag tycker det är ganska självklart att den som ger sig in på studier till läkare skall ha en ordentlig upplysning om läkarens roll i samhället och vad som kan krävas av den blivande läkaren, lika väl som jag anser att allt val av levnadsbana bör föregås av en riktig yrkesrådgivning. Det skall alltså inte vara någon skillnad mellan dem som väljer att bli läkare och dem som väljer en annan bana.

Jag vill emellertid påminna om andra faktorer som också har bidragit till den bristande jämlikheten när det gäller fördelning av läkare. Vi har fått kortare arbetstider för vissa läkargrupper, framför allt för de unga läkarna. Arbetstiden för t. ex. en biträdande överläkare var densamma år 1977 och innevarande år, ca 45 timmar per vecka. FV-läkare hade en tjänstgöringstid på 44 timmar per vecka år 1977 och har 43 timmar i år. AT-läkare hade en tjänstgöringstid på 41 timmar per vecka år 1977 och har 40,5 i år. De unga läkarna tillgodogör sig alltså arbetstidsförkortningen mer än de något äldre.

Dessa förhållanden tillsammans med jourkompensationsavtalet har därigenom minskat den samlade arbetstiden för läkarna och försvarat en bättre fördelning av läkarna i landet. Man kanske, när man diskuterar problemen kring läkarförsörjningen, inte skall glömma bort att sådana faktorer spelar in, liksom den ökande andelen läkare som använder sig av begränsningar i arbetstiden av olika anledningar, t. ex. för vård av eget barn i hemmet. Det gör att även om siffran för utexaminerade läkare är hög, så blir den samlade

---

*Om åtgärder för  
att förbättra läkar-  
tillgången i skogs-  
länen*

effektiva arbetsinsatsen inte lika hög.

Jag utgår dock ifrån att de nu vidtagna åtgärderna – jag syftar bl. a. på avtalet mellan Läkarförbundet och Landstingsförbundet – skall ge ett positivt resultat. Jag vill i alla fall försäkra Frida Berglund att jag följer den här frågan med stor uppmärksamhet. Om det skulle visa sig att åtgärderna är otillräckliga, kommer jag att ta upp frågan till behandling för att om möjligt finna lämpliga styrmetoder, även om styrmetoder inte alltid är det väsentliga.

På Frida Berglunds direkta fråga, om läkarfördelningsprogrammet upptog fler privatläkare, kan jag svara nej, det gör det icke. Jag vill också tillägga att jag mycket väl kan se att privatläkare kan vara en effektiv del av sjukvårdsorganisationen även i Norrbotten under förutsättning att man skapar sådana ekonomiska betingelser för dem att de kan arbeta. Detta skulle möjligen kunna ske genom någon ändrad form för sjukförsäkringens insatser på den sidan – exakt hur kan jag inte ange i dag, men det finns säkert möjligheter att ordna det också. Lagarbetet tror jag inte heller är några problem när det gäller privatläkarna. Det går säkert att klara den saken också.

FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! Jag tycker det är mycket bra att sjukvårdsministern, om de här åtgärderna inte visar sig effektiva, överväger andra insatser.

Det är ju så att i alla sammanhang drabbas Norrbotten värst, vad det än är fråga om. Det är mycket tråkigt att konstatera det, eftersom många läkare som kommer till oss från andra håll, bara de väl kommer hit, trivs mycket bra, även om de har besvärliga arbetsförhållanden beroende på bristsituation. Skulle vi kunna häva bristerna, skulle de uppleva det mycket positivt.

Att jag kände mig orolig för att den här överenskommelsen och det här systemet inte skulle fungera beror, som jag sade i min inledning, på att man inte har gjort något åt systemet med vikarier. Inom storstads- och region-sjukvårdsområdena har man på många håll utbildade läkare och man har vikarier för dem som är lediga, men på andra håll får man inte det. Blocksystemet fungerar inte riktigt. Men jag tycker det är bra att fru Holm har detta under uppsikt.

Jag vill också säga att jag tycker det är positivt att vi har en sjukvårdsminister som har gedigen kunskap om vårdområdet. Det betyder oerhört mycket, för oberoende av vad man har för åsikt om valfrihet och andra ting så är det ändå kunskaperna och insikterna som måste vara vägledande för regeringen.

Det är klart att arbetstidsförkortningen och andra åtgärder har betytt en del. Men om man, såsom framgick av svaret, har ökat kapaciteten med 10 % mellan 1977 och 1979 och allt har hamnat utanför Norrbotten och en stor del av ökningen har hamnat utanför skogslänen, då är det ganska naturligt att känna oro och inte riktigt lita på att det blir bättre i framtiden. Hur gärna man än vill vara positiv så är man i alla fall litet skeptisk längst inne.

Överläggningen var härmed avslutad.

Måndagen den  
10 december 1979

*Om vissa rättigheter vid s. k. anknytningsinvandring*

**§ 4 Om vissa rättigheter vid s. k. anknytningsinvandring**

Statsrådet KARIN ANDERSSON erhöll ordet för att besvara *Alexander Chrisopoulos* (vpk) den 13 november anmälda interpellation, 1979/80:59, och anförde:

Herr talman! Alexander Chrisopoulos har frågat mig om jag är beredd att förelå några ändringar i nuvarande lagstiftning och verka för en förändring av praxis så att den som erhållit arbets- och uppehållstillstånd genom s. k. anknytningsinvandring efter invandringen ges rätt till arbets- och uppehållstillstånd oberoende av förhållandet till den andra parten.

Sverige har sedan länge en reglerad arbetskraftsinvandring. Denna innebär att en utomnordisk medborgare som vill bosätta sig här skall ha uppehålls- och arbetstillstånd ordnat innan han eller hon reser in i landet och att arbetstillstånd ges efter prövning av arbetsmarknadsverket och parterna på arbetsmarknaden. Den som rest in utan arbetstillstånd kan i princip inte få sådant så länge vederbörande vistas här. Från denna regel finns vissa undantag. Bl. a. kan flyktingar och nära anhörig, exempelvis make/maka eller sammanboende, få rätt att vistas och arbeta här även om ansökan om tillstånd skett efter inresan. Sedan början av 1970-talet har bl. a. den avsiktliga satsningen på att skapa arbetstillfällen för undersysselsatta grupper här i landet medfört att det blivit allt svårare för utlänningar att få arbetstillstånd före inresan. Trots dessa förhållanden har Sverige de senaste åren haft en genomsnittlig bruttoinvandring från utomnordiska länder på ca 20 000 personer. Ungefär hälften av dessa, ca 10 000, har varit personer med familjeanknytning till Sverige. Av dessa 10 000 har ca 5 000 fått tillstånd efter s. k. snabba anknytningar. Det gäller personer som efter en mycket kort bekantskap antingen här i Sverige eller utomlands gift sig eller flyttat samman under äktenskapsliknande förhållanden med en i Sverige bosatt person. Antalet sådana fall har ökat i takt med att möjligheten att få uppehålls- och arbetstillstånd i Sverige efter arbetsmarknadsprövning har minskat. Det är uppenbart att det i många fall är fråga om seriösa förhållanden. I vissa fall är det emellertid fråga om rena skenförhållanden.

Eftersom det råder politisk enighet om att den reglerade invandringen måste upprätthållas är det givetvis nödvändigt att försöka komma till rätta med de allt vanligare försöken att kringgå den. Problemet med snabba anknytningar finns f. ö. inte bara i Sverige utan också i alla andra invandrarländer. Man har försökt komma till rätta med problemen på olika sätt. I Sverige har följande praxis utvecklats.

När någon åberopar anknytning till en här bosatt person görs en utredning genom att båda parter hörs. Är det då uppenbart att det är fråga om ett konstruerat förhållande avslås ansökan. I övriga fall beviljas uppehålls- och arbetstillstånd under förutsättning att det äktenskapsliknande förhållandet varat i fyra månader. Den sökande accepteras dock inte som invandrare omedelbart, utan ges tillstånd i sexmånadersperioder. Vid varje förlängningsansökan prövas om förhållandet alltjämt består. Har förhållandet varat

i två år får utlännningen stanna i Sverige även om förhållandet därefter skulle upphöra. Om förhållandet upphört efter kortare tid än två år förlängs tillståndet i regel inte. Tvåårsgränsen är emellertid inte absolut utan endast en riktpunkt.

Självfallet prövas i varje enskilt fall om det föreligger omständigheter som bör medföra att sökanden ändå skall få stanna i Sverige. Det förhållandet att utlännningen innehar arbetsanställning utgör dock inte en sådan omständighet, eftersom man ju då skulle godta kringgåendet av den reglerade invandringen. Däremot kan exempelvis den anknytning utlännningen fått till Sverige genom sin vistelse här eller de av Alexander Chrisopoulos nämnda svårigheterna för frånskilda kvinnor att återvända till hemlandet på grund av den kvinnoosyn som råder där vara sådana omständigheter.

Mycket stor hänsyn tas till att det i förhållandet finns barn, antingen gemensamma eller den ena partens. Under senare tid har viss liberalisering av praxis skett i dessa fall. Finns det gemensamt barn i det upplösta förhållandet vägras fortsatt tillstånd endast i de fall då utlännningen inte har vårdnaden om barnet och inte heller uppehåller kontakt med barnet. Övriga fall avgörs med hänsynstagande till samtliga omständigheter i ärendet och med särskilt beaktande av barnets situation och dess behov av kontakt med båda parterna i det upplösta förhållandet. Några generella riktlinjer är svårt att ange, eftersom situationerna är mycket skiftande från fall till fall.

Att omedelbart acceptera den som åberopar en snabb anknytning som invandrare skulle få avsevärda konsekvenser för den reglerade invandringen, och jag är därför inte beredd att vidta en sådan generell ändring av praxis som interpellanten föreslår.

Vad jag nu sagt om ändring av praxis får också ses som svar på interpellantens fråga om ändringar i lagstiftningen.

I sitt senaste betänkande (SOU 1979:64) har utlänningslagkommittén tagit upp bl. a. dessa frågor genom förslag om att även uppehållstillstånd skall ha sökts före inresan och att statusbyte i princip inte skall tillåtas sedan utlännningen kommit hit. Remisstiden för betänkandet har nyligen gått ut och frågan bereds f. n. i regeringskansliet. Proposition avses att framläggas i vår. Även den i regeringsdeklarationen omnämnda nya invandrarutredningen avses komma att behandla dessa frågor i samband med en översyn av riktlinjerna för invandringspolitiken.

Varje reglering av invandringen innebär att enskilda människor kan komma att drabbas hårt. Men jag vill understryka att en reglering aldrig får bli så hård att inte utrymme ges för att i enskilda fall ta hänsyn till mycket starka humanitära skäl. Det är också vad vi försöker göra inte bara när det gäller de nämnda anknytningsfallen utan också när vi tillämpar invandringsbestämmelserna i övrigt.

ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Jag vill tacka invandrarministern för svaret.

Till att börja med vill jag understryka att jag och det parti jag tillhör delar regeringens uppfattning att vi måste ha en reglerad invandring. Den nöd och

Måndagen den  
10 december 1979

*Om vissa rättig-  
heter vid s. k.  
anknytningsin-  
vandring*

den arbetslöshet som följer av den kapitalistiska utsugningen av länder och folk och den ojämna ekonomiska utvecklingen i västvärlden är inte problem som kan lösas genom att arbetare och utarmade bönder i miljoner tvingas vandra mellan länderna. Samtidigt står det klart att det ligger såväl i stora som i små kapitalisters intresse att arbetskraften fortsätter att gå över nationsgränserna. Ju större tillgången på arbetskraft är, desto större är möjligheterna att pressa lönerna nedåt och att försämma arbetsvillkoren i övrigt.

Arbetslösheten är i samtliga kapitalistiska länder det ständigt närvarande gisslet för hela den klass vars enda tillgång är arbetskraften, som de för sin egen och för sina familjers skull måste sälja till dem som äger kapitalet. Arbetslöshet innebär i det stora flertalet länder svält och fattigdom, och det i sin tur tvingar fram desperata handlingar. En sådan handling är att lämna sitt folk och sin kultur. Man söker arbete där arbete står att få. Går det att åstadkomma på legal väg, så väljer man den vägen. Om det inte går, tvingas man försöka på annat sätt.

Detta är ingen moralisk fråga – moral förutsätter en valmöjlighet. Det är en fråga om nödvändighet. Och det finns alltid kapitalister som är beredda att utnyttja denna nödvändighet – som anställer folk som invandrat illegalt för längre eller kortare tid, anställer under förhållanden där arbetsmarknadens avtal och rättsregler totalt sätts ur spel. Dessa "vänliga hjälpare" föder sig likt parasiter på arbetarklassens mest utsatta skikt.

Jag tror att det är viktigt att dessa förhållanden står klara när vi diskuterar invandringen, inkl. den reglerade invandringen. De säger oss nämligen att det fordras helt andra åtgärder än återkommande kontroller av äktenskapliga tillstånd, för att något skall kunna göras åt den illegala invandringen och det ohämmade utnyttjandet av arbetskraft som följer av den.

Herr talman! I sitt svar hänvisar statsrådet till statistiskt material, som säger att trots den reglerade invandringen 10 000 personer om året erhåller uppehålls- och arbetstillstånd på grund av anknytning och att av dessa utgörs 5 000 fall av s. k. snabbanknytning. Vidare konstaterar Karin Andersson att det utan tvivel i många fall är fråga om seriösa förhållanden. Men det är också uppenbart att det i vissa fall är fråga om rena skenförhållanden, som har till syfte att kringgå lagstiftningen om uppehålls- och arbetstillstånd och är att betrakta som illegal invandring.

Syftet med den nuvarande lagstiftningen är alltså att stoppa den illegala invandring som sker genom skenäktenskap. Som grund för misstankar om att skenäktenskap kan föreligga har man den relativt korta bekantskapstid som ibland föregått äktenskapet, dvs. s. k. snabb anknytning.

Herr talman! Jag har ingen statistik över förhållandena i äktenskap ingångna mellan svenska medborgare, men jag kan föreställa mig att det bland dem finns åtskilliga s. k. snabba anknytningar. Och det är då inte fråga om skenäktenskap. Den relativt korta bekantskapstiden kan alltså inte utgöra något bevis för att äktenskapet är ett skenäktenskap.

Lika litet är äktenskapets upphörande efter en relativt kort tid något bevis för att det rör sig om ett skenförhållande. Det är kanske överflödigt att

*Om vissa rättigheter vid s. k. anknytningsinvandring*

påminna om att i det svenska samhället är skilsmässa efter ett relativt kort äktenskap en ganska vanlig företeelse. När ett äktenskap mellan en person som har rätt att vistas i landet och en utländsk medborgare upphör efter en obestämd tids vistelse i landet medför det för den utländske medborgaren, att han inte får förnyat uppehålls- och arbetstillstånd och att det kommer ett beslut från invandrarverket om förpassning, om inte särskilda omständigheter föreligger. Detta gäller oavsett om det tidigare förhållandet var av snabbkaraktär eller inte och oavsett om det finns grund för att misstänka skenäktenskap eller inte. Det är en praxis som tillämpas generellt för alla, också för alla de fall av seriösa äktenskap som statsrådet har medgett finns.

Här har vi således en tillämpning av lagen som, under förevändning av att vilja stoppa den illegala invandringen genom skenäktenskap, vänder sig mot och drabbar all invandring genom anknytning. Man är vid denna tillämpning hela tiden medveten om att det drabbar människor som inte har försökt invandra illegalt genom skenäktenskap.

Herr talman! En av de grundläggande principerna för det svenska rättsväsendet är att hellre fria än fälla, när inga bevis föreligger. Den praktiska tillämpningen av lagen när det gäller uppehålls- och arbetstillstånd bygger på den precis motsatta principen. Jag är medveten om problemen med den illegala invandringen, och jag är överens med Karin Andersson om nödvändigheten av en reglerad invandring. Men jag anser att det problemet måste lösas på ett annat sätt, inte genom en lagstiftning och en praxis som till sin natur är diskriminerande och orättvis. Ur juridisk synpunkt och ur rättvisesynpunkt bör denna lag och denna praxis ändras.

I svaret understryker Karin Andersson att uppehålls- och arbetstillstånd i allmänhet inte lämnas om äktenskapet varat mindre än två år. Men det sägs också att två år inte skall ses som någon gräns utan är en riktpunkt.

Jag för min del anser det orimligt att ha en lag som lämnar så stort utrymme för godtycke, och den fråga jag måste ställa är vad som påverkar denna tvåårsriktpunkt – för de rent personliga hänsynen utgår jag från att man skall ta oavsett vilken tid som äktenskapet varat. Är det så att lag och praxis här skiftar innebörd, beroende på konjunkturförhållandena och behovet av arbetskraft i landet? Och anser Karin Andersson i så fall att rättvisan på det sättet skall vara beroende av konjunkturer?

Ett annat förhållande som gör att behandlingen av anknytningsfall är orimlig är att hotet om förpassning kan tvinga människor, framför allt kvinnor, att uthärda i oacceptabla förhållanden. Försäkringar om att hänsyn tas till sociala och kulturella förhållanden i hemlandet och till om det finns barn i äktenskapet är inte betryggande. Exempelen på hur sådana hänsyn helt har nonchalerats har varit alltför många under årens lopp, och jag tvivlar på att några garantier kan lämnas för att så inte kommer att ske igen.

När jag har ställt min fråga, om statsrådet är beredd att medverka till sådana ändringar i praxis och lagstiftning att personer som får arbets- och uppehållstillstånd genom s. k. anknytningsinvandring efter invandringen ges rätt till arbets- och uppehållstillstånd oberoende av förhållandet till den

Måndagen den  
10 december 1979

---

*Om vissa rättigheter vid s. k. anknytningsin-  
vandring*

andra parten, har jag gjort det utifrån åsikten att de rättsliga och sociala konsekvenserna av de nuvarande reglerna är så stora och av en sådan art att lagstiftningen och dess tillämpning snarast måste ändras.

Av svaret framgår att statsrådet inte delar min uppfattning på den punkten. Hon hävdar att ett slopande av nuvarande regler skulle få avsevärda konsekvenser för den reglerade invandringen. Det vet vi emellertid ingenting om, däremot vet vi en hel del om vilka följder de nuvarande reglerna har, inte minst i form av personliga tragedier.

Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Jag konstaterar inledningsvis att Alexander Chrisopoulos och jag är överens om hur nödvändigt det är att upprätthålla principerna för den reglerade invandringen – vi har inga skiljaktiga meningar på den punkten. Vår invandrapolitik tar sikte på att tillförsäkra alla som kommer till vårt land samma rättigheter som svenska medborgare. För att kunna uppfylla de kraven är det nödvändigt att vi ser till att vi inte tar på oss mer än vi kan klara.

Alexander Chrisopoulos var kritisk mot mitt svar trots att jag försäkrade att vi, i varje fall om man ser det i stort, tar all den hänsyn till enskilda situationer som rimligen kan krävas. Det är inte så att varje upplösning av ett äktenskap mellan en utlänning och en i Sverige bosatt person leder till förpassning av utlänningen. Bestämmelsen gäller de äktenskap som upplöses inom två år. Det är faktiskt bara i 6 % av alla skilsmässor som ingångna äktenskap upplöses inom två år i Sverige, och jag tror inte att procenttalet är högre i fråga om invandraräktenskap.

Jag vet faktiskt inte på vilket annat sätt som man utifrån skulle kunna mäta hållfastheten i ett förhållande än genom tiden. Detta är känsliga frågor som rör två enskilda människor. Därför måste man ha generella regler. Jag skulle inte kunna tänka mig att fråga: Hur mycket tycker ni om varandra i det äktenskapet? Kan man räkna med att det kommer att bestå? Det enda sättet att mäta ett förhållandes hållfasthet är att se hur länge det varar. Det kanske i och för sig inte är någon bra metod, men jag kan inte hitta någon bättre. Sedan kan man naturligtvis diskutera om just tvåårsgränsen är rimlig, men det är en annan sak.

Alexander Chrisopoulos sade att det fanns utrymme för godtyckliga bedömningar. Jag vill hävda att det gör det inte. Vi har de generella principerna och vi gör undantag, som jag har sagt i mitt svar, där särskilda omständigheter föreligger. Jag delar Alexander Chrisopoulos uppfattning att problemen kan bli stora för kvinnor som skiljs och kommer tillbaka till sitt hemlands kultur, där man har en annan syn på kvinnan och andra värderingar av ett sprucket förhållande. Jag tycker det är riktigt att man tar hänsyn till det, och det försöker man också göra.

När det gäller förhållanden som har spruckit och där det finns barn har det skett en förändring av praxis, som påbörjades under min företrädares tid och som jag har fullföljt. Man tar nu mycket stor hänsyn till dessa omständigheter. Kan bägge föräldrarna visa att de har kontakt med barnet kommer

förpassning inte att ske.

Jag vill alltså hävda att det f. n. inte finns någon bättre metod att komma till rätta med det missbruk som vi är överens om sker.

ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Karin Andersson säger i sitt svar att det är 10 000 utländska medborgare som får uppehålls- och arbetstillstånd i Sverige på grund av familjeanknytning. Av dessa 10 000 är det 5 000 som är s. k. snabba anknytningar. Karin Andersson konstaterar också att det i många av dessa fall är fråga om seriösa förhållanden. Det finns också vissa fall som man kan betrakta som rena skenförhållanden. Men tillämpningen av lagen – jag tänker särskilt på den del av lagen som säger att efter äktenskapets upphörande skall förpassning ske om det inte finns speciella omständigheter att ta hänsyn till – gäller inte bara skenäktenskapen utan alla.

Karin Andersson säger att man inte kan avgöra hur mycket människor tycker om varandra, hurvida det är fråga om ett skenäktenskap eller inte. Det betyder att i avsaknad av möjligheter att avgöra vilka äktenskap som är skenäktenskap tillämpar man en lag som drabbar också alla seriösa förhållanden. I brist på bevis för lagbrott behandlar man alla anknytningsfall som om de vore skenäktenskap. Det är beklagligt.

Jag kan inte på rak arm tala om hur man skall lösa problemet med den illegala invandringen, men jag tycker inte att man för att komma till rätta med missförhållandena på det här området kan ha en lag som till sin natur är så diskriminerande och orättvis.

Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Alexander Chrisopoulos upprepar att man behandlar alla snabba anknytningar som om de vore skenäktenskap. Det gör man inte. Men tillämpningen av lagen drabbar dem, vilkas förhållande upplöses inom två år. Om man utgår från svenska förhållanden är det bara i 6 % av alla skilsmässor där äktenskapet varat två år eller mindre. Jag tror att andelen är mindre bland invandrarna.

Tillämpningen av lagen drabbar alltså inte dem som visar att det är fråga om ett seriöst förhållande genom att äktenskapet har en viss varaktighet. Det är det sätt på vilket man kan visa att förhållandet är seriöst. Tillämpningen av lagen gäller alltså äktenskap som upplöses inom två år.

ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Karin Andersson har inte svarat på min fråga, vilka faktorer som bestämmer att tidsgränsen skall sättas till två år. Karin Andersson säger också att tvåårsgränsen inte är absolut – det är bara en riktpunkt. Det finns folk som har varit i landet i fyra år som har utvisats!

Frågan kvarstår: Kan den relativt korta tid som äktenskapet varat vara ett bevis för att äktenskapet varit ett skenäktenskap? Hävdar Karin Andersson det?

Måndagen den  
10 december 1979

---

*Om bostadssub-  
ventionerna*

Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Den praxis som har utvecklats innebär att man har valt tvåårsgränsen. Man kan i och för sig säga att det är en godtycklig gräns. Man hade tidigare en kortare tid. Då ökade de förhållanden som man sedan på skäligen grund kunde bedöma vara skenförhållanden. Så småningom har praxis ändrats så att man nu har en tvåårsgräns.

Jag sade också i mitt första svar att tidsgränsen kan diskuteras. Regeringen har emellertid tillämpat denna regel under flera år, och jag har förklarat att jag tills vidare vill fortsätta att tillämpa den under den tid som utredningarna pågår. Vi kommer ju med en proposition till våren, och även invandringen skall utredas.

Jag vill åter framhålla att inte alla drabbas utan bara de människor vilkas förhållanden upplöses inom denna tvåårsgräns. Man har valt ett sätt att i tid värdera äktenskaps hållbarhet. Jag är medveten om att det kan finnas andra sätt än varaktigheten när det gäller att värdera om ett äktenskap är seriöst och hållfast. Men något annat sätt har jag inte kunnat komma fram till, eftersom jag, som jag sade, har svårt att se hur en regering skall kunna få reda på hur pass mycket människor tycker om varandra. Här har man valt tvåårsgränsen. De som kanske hade ett seriöst förhållande men av andra skäl inte kunde sammanleva kommer givetvis att drabbas.

Överläggningen var härmed avslutad.

## § 5 Om bostadssubventionerna

Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBO erhöll ordet för att besvara *Christer Nilssons* (s) den 14 november anmälda interpellation, 1979/80:60, och anförde:

Christer Nilsson har under återopande av att statsministern Fälldin och utrikesminister Ullsten sagt att det statsfinansiella läget kräver en omprövning av det sociala välfärdssystemet frågat mig: Överväger statsrådet att förorda att regeringen genomför de förändringar som stats- och utrikesministrarna aviserat?

Som Christer Nilsson känner till pågår f. n. i regeringskansliet arbetet med budgetförslag för budgetåret 1980/81. Mot den bakgrunden finns det ingen anledning för mig att nu diskutera frågor som kommer att behandlas i budgetpropositionen.

Däremot kan det finnas anledning att något kommentera den bakgrund Christer Nilsson tecknar i sin interpellation. Han påstår t. ex. att många hyresgäster hotas av rekordhöga hyreshöjningar. Eftersom vi ännu inte vet utfallet av hyresförhandlingarna, så anser jag det vara väl tidigt att tala om "rekordhöga hyreshöjningar". Jag vill också påminna om att underhållslånen gäller även för år 1980 och bör bidra till att dämpa hyreshöjningarna.

Christer Nilsson hävdar vidare att inflationen har urholkat bostadsbidra-

gen. Det kan därför vara på sin plats att redovisa de ändringar av bostadsbidragsreglerna som inträffat sedan 1 januari 1978.

Den 1 januari 1978 höjdes den nedre inkomstgränsen med 3 000 kr. till 35 000 kr. för hushåll med barn resp. 29 000 kr. för hushåll utan barn. Även andra förbättringar gjordes bl. a. för pensionärer.

Den 1 april 1978 höjdes de övre hyresgränserna för familjer med i genomsnitt 10 %.

Den 1 januari 1979 höjdes det statliga bidraget med 40 %, och de övre hyresgränserna höjdes till en nivå som i genomsnitt låg 14 % över 1977 års nivå. För barnfamiljernas del låg nivån 19 % över 1977 års nivå och för hushåll utan barn 8 % över 1977 års nivå. Den nedre hyresgränsen höjdes från 350 kr. till 400 kr. och den nedre inkomstgränsen höjdes för barnfamiljer från 35 000 kr. till 38 000 kr.

Från och med den 1 januari 1980 höjs den övre inkomstgränsen från 54 000 kr. till 59 000 kr. Den övre hyresgränsen kommer då att för barnfamiljer ligga 18 % över 1979 års nivå. Den nedre hyresgränsen höjs från 400 kr. till 450 kr. Därtill kommer en höjning av det statliga bidraget med 19 % från 1 260 kr. till 1 500 kr. per barn och år.

Förändringarna i bostadsbidragssystemet har siktat till och medfört en förskjutning av bostadsstödet till förmån för främst barnfamiljer med låga inkomster som fått en real förbättring av bostadsbidragen.

Jag vill slutligen erinra om min redovisning av bostadssubventionernas omfattning i senaste budgetpropositionen (prop. 1978/79:100, bil. 16, s. 123). Jag uttalade i sammanhanget att det inte var rimligt att räkna med någon väsentlig höjning av subventionsnivån i framtiden och att det därför fanns anledning att fortlöpande överväga inriktningen av dessa subventioner med hänsyn till såväl deras fördelningspolitiska som deras bostadspolitiska effekter och till de ekonomiska konsekvenserna för stat och kommun. Riksdagen anslöt sig till dessa mina uttalanden.

CHRISTER NILSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Friggebo för svaret. Vid en interpellationsdebatt i riksdagen i november 1979 medgav statsrådet Friggebo att läget på bostadsmarknaden inger oro. Hon tvingades erkänna att bostadsbyggandet kan komma att minska i år. Debatten gav också besked om att bostadsministern misslyckats med att klara sin egen och de borgerliga regeringarnas målsättning, drygt 60 000 påbörjade lägenheter. Trots att riksdagen underkänt folkpartiregeringens bostadspolitik och krävt att det byggs minst 65 000 lägenheter, kom inte bostadsminister Friggebo med några förslag som skulle öka bostadsbyggandet.

Många trodde då att statsrådet Friggebo skulle ta intryck av kritiken och i den kommande budgetpropositionen presentera förslag som skulle öka byggandet och dämpa hyresökningarna. Men det kom andra besked. Statsminister Fälldin och utrikesminister Ullsten utpekade "bostadssubventioner" och "generella bostadssubventioner" som områden där försämringar kunde bli aktuella. I stället för att komma med förslag som skulle uppfylla

riksdagens beslut om minst 65 000 lägenheter per år, aviserade alltså statsministern och utrikesministern åtgärder som skulle fördjupa krisen på hyres- och bostadsmarknaden och dessutom försämra levnadsstandarden för människor med låga och normala inkomster.

Att regeringen inte är intresserad av att skapa samhällsekonomiskt utrymme för ett ökat bostadsbyggande framgår klart av det interpellations-svar som ekonomiminister Bohman lämnade den 27 november i år. Statsrådet Friggebo anpassade sig snabbt till herr Bohmans tankegångar och sade i en intervju i Kvällsposten den 3 december att det inte finns någon bostadsbrist och att det är kommunernas fel att det finns problem på bostadsmarknaden.

Att det är högern som bestämmer bostadspolitiken i regeringen framgår också av regeringsdeklarationen. I 1976 års regeringsförklaring sade man att alla människor oberoende av inkomst skulle ha rätt till en god bostad och att systemet med generella bostadssubventioner och selektiva bostadsbidrag skulle ligga fast. Denna viktiga målsättning finns inte med i 1979 års regeringsdeklaration. Det är, som tidningen Vår Bostad påpekat, stora skillnader mellan årets trepartiregering och 1976 års. Målet är inte längre att föra en socialt inriktad bostadspolitik. Den andra regeringen Fälldin accepterar bostadsköer och ständiga hyreshöjningar.

Den fråga som finns i interpellationen svarar inte bostadsministern på. Rapporterna om budgeten tyder emellertid på försämringar av de statliga lånen och ytterligare urholkning av bostadsbidragen, en politik som kommer att fördjupa krisen på hyres- och bostadsmarknaden.

När statsrådet Friggebo kommenterar min interpellation påstår hon att det är för tidigt att tala om rekordhöga hyreshöjningar. Sanningen är emellertid den att hyresförhandlingarna är slutförda på flera håll. I många bostadsföretag blir hyreshöjningarna närmare 20 kr/m<sup>2</sup> under 1979. Men planminister Danell (m) är inte nöjd. I en intervju i Aftonbladet säger han att "vi inte kan fortsätta med de onaturligt låga hyrorna".

Min fråga blir då: Delar bostadsministern och regeringen statsrådet Danells uppfattning om dagens hyresnivå?

Att inflationen urholkat bostadsbidragen är ett faktum. Det är inte bara ensamstående och familjer utan barn som fått försämringar. Under de senaste fyra åren har 163 000 makar med barn mist rätten till bostadsbidrag. Vi är på väg in i en situation där hyresnivån i nyproduktionen blir så hög att vanliga familjer inte kan flytta in i nybyggda lägenheter.

Herr talman! Efter tre år av borgerligt styre befinner sig hyres- och bostadsmarknaden i en kris. Det råder bostadsbrist i flertalet av landets kommuner. Relationerna mellan bostadskostnader och inkomster har försämrats och hyresgästerna har drabbats av mycket kraftiga hyreshöjningar under 1979. Den sociala skillnaden i boendet ökar och spekulatören spelar en allt större roll på bostadsmarknaden.

Herr talman! Kritiken mot regeringens bostadspolitik kommer inte bara från oppositionen. HSB, Riksbyggen, SABO och Hyresgästernas riksförbund har nyligen protesterat mot regeringens planer att tillämpa svångrems-

idéer på bostadspolitikens område. Statliga myndigheter – en länsbostadsnämnd – kräver insatser för att komma till rätta med ständigt stigande överkostnader. Näringslivets byggnadsdelegation vill ha en aktiv bostadspolitik.

Vad gör då bostadsminister Friggebo? Jo, hon förnekar att det finns en bostadsbrist, trots att tiotusentals människor står i bostadskö. Hon skyller svårigheterna på kommunerna, trots att regeringen har ett huvudansvar för bostadspolitiken. I stället för att bekämpa bostadsbrist och hyreshöjningar försöker bostadsministern på olika sätt att dölja problemen på hyres- och bostadsmarknaden.

Herr talman! Regeringen Fälldin står passiv inför de växande problemen på bostadsmarknaden och tycks acceptera en utveckling bort från de bostadssociala målen.

Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBO:

Herr talman! Jag måste säga att jag har haft svårt att härleda Christer Nilssons utgångspunkt för sin fråga, nämligen att statsministern och utrikesministern skulle ha sagt att vi skulle ompröva det sociala välfärdssystemet. Jag har bemödat mig att ta fram det anförande av statsministern som jag tror att Christer Nilsson syftar på. Statsministern har i ett tal mot bakgrunden av de offentliga utgifternas ökningstakt i förhållande till bruttonationalproduktens under de senaste åren sagt följande:

”Vi måste pröva om systemen med skatter och avgifter samt bidrag och ersättning är viktiga ur fördelningssynpunkt. Till den del det är en positiv effekt för inkomstsvaga – för folkpensionärer, sjuka och handikappade, barnfamiljer m. fl. finns inte anledning till diskussion. Om detta måste vi slå vakt. I de fall det däremot innebär att medborgarna ständigt byter pengar med det allmänna måste vi vara beredda till ändringar. Då är det bättre att man får behålla en större del av arbetsinkomsten direkt och undgå systemet med återföring i form av bidrag och ersättningar. Det gäller att finna de rätta tekniska lösningarna för en sådan omläggning.”

Utrikesministern har inte sagt någonting i de här frågorna i något tal, men han har svarat på frågor vid en presskonferens och sagt att bidragssystemen, bl. a. bostadsbidragssystemet, måste konstrueras så, att bidragen tillfaller dem som de är tänkta för, dvs. att fusk måste motarbetas.

Hur Christer Nilsson utifrån de här uttalandena kan göra sådana utfall när det gäller bostadspolitiken förstår jag faktiskt inte.

Vidare undrar jag: Vad vet Christer Nilsson om vad budgeten kommer att innehålla, när regeringen inte själv ännu har tagit ställning i de här frågorna? Det går alltså inte att föra någon debatt om den framtida bostadspolitiken utifrån budgeten, eftersom den ännu inte är fastlagd.

Sedan går Christer Nilsson in på det som har hänt, och det kan vi däremot diskutera med viss säkerhet. Han talar om att många människor inte längre har bostadsbidrag men tidigare haft det. Det är riktigt, det är färre människor som har bostadsbidrag. De flesta föll ut under 1977, nämligen 40 000 hushåll, och det var på den socialdemokratiska regeringens regler när det gäller

Måndagen den  
10 december 1979

---

*Om bostadssub-  
ventionerna*

bostadsbidragen. Det finns ju ingen regel som säger att ett visst antal människor alltid skall ha bostadsbidrag, oavsett vad som har hänt i övrigt.

Som jag sade föll det ut många under den socialdemokratiska regeringens tid. Det berodde bl. a. på att vi hade ganska stora lönehöjningar under den perioden. Senare har kvinnornas förvärvsarbetsfrekvens ökat mycket kraftigt, och det innebär att hushållens inkomster har ökat. Det tycker jag är bra. Kontrollen när det gäller bostadsbidragen har också ökat, och det betyder att vi har fått minskat fusk. Det tycker jag också är bra. Då kan man styra in bidragen till dem som faktiskt behöver dem.

Det har också förts en medveten politik när det gäller omfördelningen inom bostadsbidragssystemet som har riktat sig till flerbarnsfamiljerna, alltså till dem som har en stor försörjningsbörda och låga inkomster.

När det gäller 1979 och 1980 års hyror gjorde vi den bedömningen att det var viktigt att påverka den generella hyresnivån. Vi gick in med miljardlånet till underhåll, som faktiskt har lett till att vi i år kommer att få väsentligt lägre hyreshöjningar än vad vi eljest skulle ha fått. De torde ligga på, det har vi haft en debatt om förut, 4, 5 eller 6 %, alltså väsentligt under kostnadshöjningarna i allmänhet i samhället. Därefter har vi upplevt prisökningar på olja, och det är det som gör att bostadskostnaderna nu ökar något kraftigare. Jag har sagt tidigare, och upprepar det nu, att vårt beroende av oljan och de nackdelar som det medför för vårt samhälle kommer vi alla att få vara med om att betala. Vi kommer icke att kunna subventionera oss bort ifrån de effekter som oljan har på hela vårt samhälle.

Christer Nilsson fortsätter den debatt som vi hade tidigare om bostadssituationen. Förra året ökade bostadsbyggandet. I år har vi hittills haft samma bostadsbyggande som förra året. Det finns en risk för att vi får ett något mindre bostadsbyggande beroende på att arbetsmarknadsmyndigheterna tillsammans med byggfacket och arbetsgivarorganisationen har beslutat sig för att skjuta på vissa projekt till nästa år för att slippa en kraftig överhettning på bostadsmarknaden, som kan innebära risker för en kraftig ökning av löneglidningen och en stark ökning av byggkostnaderna. Det är alltså arbetsmarknadsmyndigheterna, byggfacket och arbetsgivarorganisationen som har kommit överens om detta. F. ö. har det inte skett någon förändring i förhållande till den kraftiga ökning av bostadsbyggandet som skedde förra året.

CHRISTER NILSSON (s):

Herr talman! Statsrådet Friggebo svarade inte på min fråga, om hon delar statsrådskollegan Danells uppfattning att hyrorna är för låga i Sverige. Jag tror det skulle vara en viktig upplysning för svenska folket, om vi finge veta hur statsrådet Friggebo ser på den saken.

Statsrådet Friggebo sade att det är svårt att härleda mina uppgifter om uttalanden av statsminister Fälldin och utrikesminister Ullsten. Jag har emellertid hämtat uppgifterna från Dagens Nyheter. Vid en presskonferens efter ett tal av statsminister Fälldin sade denne att det kan bli aktuellt att

ompröva de generella bostadssubventionerna. Det har funnits en lång rad citat i pressen enligt vilka utrikesminister Ullsten sagt att bostadssubventionerna kan omprövas.

När det gäller bostadsbidragen är det ändå ett faktum att under de senaste fyra åren 163 000 hushåll med barn har mist sin rätt till bostadsbidrag. Under åtminstone tre år av denna period har statsrådet Friggebo varit bostadsminister.

Jag tolkar statsrådet Friggebos uttalanden så, att budgeten kommer att innebära försämringar för vissa grupper. Detta låg åtminstone indirekt i vad hon sade.

Beträffande bostadsbristen tycker jag att det vore bra om statsrådet Friggebo ville utveckla sin syn. Jag kan ta Norrköping som exempel. Där står 9 000 personer i bostadskön, och 1 000 saknar egen bostad. Ser vi på förhållandena i Storstockholm vid årsskiftet 1978-1979 finner vi att 121 000 människor stod i bostadskön. Av dessa var 53 700 utan egen bostad. 22 000 av dem var under 25 år. SSU har f. ö. visat att ungdomar under 25 år har drabbats hårt av den nya bostadsbristen. I Karlstad står enligt SSU 1 200 ungdomar under 25 år i bostadskö, och motsvarande siffra för Jönköping är 1 185. I Skellefteå står nära 500 ungdomar i bostadskö.

De här bristproblemen kommer ju att förvärras under 1980-talet när 1960-talets stora ungdomskullar kommer ut på bostadsmarknaden. Därför vore det lika bra att statsrådet erkänner att det finns en bostadsbrist och att hon bestämmer sig för en politik som gör att vi kan komma till rätta med problemen.

**Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBO:**

Herr talman! Statsrådet Danell har gjort ett uttalande, och eftersom jag var med vid det tillfället vet jag exakt vad han sade. Han yttrade att hyrorna är orimligt låga i förhållande till boendets kostnader. Det är ju ingen nyhet. Samhället betalar ju genom generella bostadssubventioner ungefär halva hyran i en nyproducerad lägenhet. Därtill kommer de inkomstprövade bostadsbidragen. Jag menar att det har varit och är en riktig politik att satsa så mycket på boendet, men det är fullt klart att boendekostnaderna skulle vara dubbelt så höga, om inte samhället gick in med de stora bostadssubventionerna.

Christer Nilsson tog på nytt upp omprövningen av de generella subventionerna. I mitt svar nämnde jag ett uttalande som gjordes i den förra budgetpropositionen och som gjorts i budgetpropositioner tidigare och som riksdagen ställt sig bakom. Får jag fråga om Christer Nilsson och det socialdemokratiska partiet inte delar den uppfattningen? De omprövningar som vi hittills har gjort är exempelvis att vi höjde villaskatten från 2 % till 3 %, att vi sänkte den garanterade räntan i nyproduktionen för att minska boendekostnaderna i denna och stimulera bostadsbyggandet, att vi ökade takten för avtrappningen av de generella subventionerna i beståndet, varvid höjningen var störst för småhusen. Detta är några av de omprövningar av de totala bostadssubventionerna som vi har gjort under de gångna åren. Jag vill

*Om bostadssub-  
ventionerna*

fråga Christer Nilsson: Delar ni inte den uppfattningen att man ständigt måste göra sådana omprioriteringar för att styra in subventionerna där de bäst behövs och för att stimulera bostadsbyggande och bostadskonsumtion bland de svagaste i samhället?

OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! Vad som präglar dagens bostadspolitik är mängder av problem. Vi har ett lägre bostadsbyggande, vi klarar inte det mål som självaste bostadsministern och regeringen har föreslagit. Inte heller klarar vi den s. k. ökningen, med 1978 som utgångspunkt, som bostadsministern talar om. I producentledet stiger priserna ständigt, och riksdagen har begärt särskilda åtgärder för att kartlägga och komma till rätta med dessa oftast mycket stora prishöjningar. Hyrorna har ständigt ökat. Bostadskonsumterna har det besvärligt, trots att det görs ansträngningar att öka bostadsbidragen.

Vi har alltså en bostadsbrist som är värre än någonsin under de två senaste decennierna. Jag förvånar mig över att bostadsministern så ofta tar så lätt på bostadspolitiken. Det är ju en väldigt angelägen fråga. Den är viktig inte bara för de betalningssvaga utan också för alla dem som står i bostadsköerna och inte har någon chans att ens på lång sikt få en egen bostad. Ändå är den egna bostaden den primära förutsättningen för att kunna göra en god samhällsin-sats, för att skapa familj, för att skaffa sig vänner och umgänge och för att trivas i samhället.

Kanske bostadsministern vill tala om för oss som bor i Stockholm vad vi skall svara den unga generationen, de ungdomar som vi varje morgon ser stå utanför bostadsförmedlingen på S:t Eriksgatan i Stockholm. Vad skall vi säga till dessa ungdomar när de efterfrågar en sådan elementär sak som rätten till en egen bostad? Skall vi säga: Bostadsministern har sagt att vi har lika hög nivå som 1978, ni skall inte vara oroliga för det här kommer att ordna sig.

Jag vill bara fästa uppmärksamheten på att Sveriges riksdag har sagt till dåvarande folkpartiregeringen och därmed till bostadsministern att det är för slappt, man måste driva på bostadspolitiken. Jag tycker att Birgit Friggebo borde ta allvarligare på denna mycket starka opinionsyttring från riksdagen, där samtliga partier utom folkpartiet ställde ökade krav på folkpartirege-ringen. Jag utgår ifrån att Birgit Friggebo har tagit med sig dessa krav in i den nya trepartiregeringen.

Ett av bostadsministerns starkaste argument i debatten med Christer Nilsson var ju att han inte vet vad som kommer att föreslås i budgetpropo-sitionen. Det är klart att Christer Nilsson inte kan veta det. Det vet inte jag heller, men jag utgår ifrån att bostadsministern vet det. Det har ju redan publicerats en del i dagstidningarna, så varför inte berätta litet grand om de nya inslag som regeringen har för avsikt att presentera i januari 1980?

Detta förslag utlöste ju en våldsam glädje hos bostadsministerns medhjäl-pare, så jag förmodar att det finns något att redovisa för oss här i riksdagen som är intresserade av bostadspolitik och som följer bostadspolitik både

här i kammaren och i civilutskottet.

Ge oss ett råd, fru Friggebo, vad vi skall svara den unga generationen, morgondagens föräldrar! Vad skall vi svara dem, när de står år efter år i en ändlös bostadskö och det inte finns några tecken på att regeringen har tagit ad notam de krav som en mycket stark opinion i riksdagen ställde våren 1979?

Gårdagens besked om att folkpartiet har minskat i popularitet hos väljarna är kanske en bekräftelse på att missnöjet med bostadspolitiken nu är så stort att det parti som får betala är folkpartiet, som ju har ansvaret för bostadspolitiken. Det är alltså bostadsministrarnas eget parti som är utsatt för denna hårda press och denna hårda dom från väljarna.

**CHRISTER NILSSON (s):**

Herr talman! Det kan ibland vara riktigt att göra omprövningar av sociala reformer, men det är fel att göra omprövningar av låneregler och bostadsbidrag i en tid av mycket svår bostadsbrist och höga hyror. Riksdagen har ju underkänt folkpartiregeringens bostadspolitik, men statsrådet Friggebo är inte intresserad av att uppfylla riksdagens beslut, något som kan bli intressant från konstitutionell synpunkt.

Jag måste alltså konstatera att bostadsministern är ointresserad av att komma till rätta med den svåra bostadsbristen, trots att tiotusentals människor står i kö för att få bostad och problemen klart kommer att förvärras under 1980-talet. Jag förstår inte varför bostadsministern lägger ned all sin energi på att dölja problemen i stället för att söka få fram konstruktiva förslag till hur man skall lösa dem.

När det gäller planminister Danells uttalande i Aftonbladet vill jag återge vad han sade: Vi kan inte fortsätta med de onaturligt låga hyrorna.

Någon direkt ställning till det uttalandet tog inte bostadsministern. Hon försökte i stället tolka vad hennes moderate kollega har sagt. Eftersom Georg Danell tillhör regeringens största parti finns det anledning för folk att hysa oro, när han tycker att hyrorna är onaturligt låga.

**Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBO:**

Herr talman! Vi har fått en föredragning om kösituationen runt om i landet. Låt mig peka på en kösituation. Sundsvall hade 9 900 personer i sin bostadskö. Sedan gick man igenom den och undersökte vilka som verkligen ville ha och hade behov av bostad. Efter den genomgången fanns det kvar ca 900 personer i bostadskön. Sundsvall har en bostadsproduktion som innebär att man ganska snart kan ge dessa personer bostad.

Jag anser att man skall vara vaksam över de siffror som bostadsförmedlingarnas köer utvisar och inte tro att man kan göra bostadsbyggnadsprognoser efter dem. Vi vet att när man lade om kösystemet i Göteborg, så försvann det tiotusentals personer från köerna. I Stockholm håller man på med en sådan omläggning nu.

Däremot är det naturligtvis intressant att titta på vad kommunernas egna bedömningar leder fram till. Kommunerna skall ju göra bedömningar av

Måndagen den  
10 december 1979

*Om bostadssub-  
ventionerna*

bostadssituationen, den bostadsstandard som folk har och behovet av framtida bostadsproduktion. Deras bedömningar av behovet för 1980 ligger på mellan 60 000 och 61 000 nya lägenheter. Jag tror dock att det finns behov av att, och det har jag tidigare framfört, fördjupa och förbättra metoderna för hur vi skall beräkna det framtida bostadsbehovet och därmed också behovet av bostadsbyggande.

Jag sade i mitt interpellationssvar förra gången att jag är oroad för att det kan bli en framtida bostadsbrist i vissa orter i landet och speciellt i Stockholm. Det är klart att vi har en situation som innebär att kommunerna mycket mer målmedvetet måste gå in för att hitta nya objekt att bygga, så att ungdomarnas bostadssituation kan förbättras och deras bostadsefterfrågan tillfredsställas. Men jag måste bestämt vända mig mot den beskrivning som Oskar Lindkvist gör, när han säger att vi har den värsta bostadsbristen på två decennier. Det måste betyda antingen att Oskar Lindkvist är totalt okunnig om vad vi ungdomar fick genomleva under 1960-talet eller att han är illvillig. Bostadsstandarden är nämligen väsentligt bättre för dem som har en lägenhet nu än vad den var då. Tidigare var bostadsstandarden dålig, och människor var mycket mer trångbodda. Det är väsentligt färre människor som saknar bostad i dag än exempelvis under 1960-talet. Om Oskar Lindkvist har en sådan verklighetsuppfattning kan vi förmodligen aldrig bli sams. Men jag tror inte att hans påstående var så allvarligt menat.

Vi har vidtagit åtgärder sedan riksdagen i våras behandlade frågan om bostadsbyggnadsbehovet. Det har skett en kraftig förbättring på lånesidan, så att det skall vara möjligt att få statliga lån för att bygga bostäder. Vi har tagit bort bostadsbyggnadsramarna i år. Det betyder att kommunerna kan rekvirera de kvoter som de vill ha för att öka sitt bostadsbyggande. Det intressanta är, tycker jag, med tanke på vad som här framförts om civilutskottets och riksdagens uttalande gentemot folkpartiregeringen i våras, att man inte gjorde några som helst förändringar i bostadsbyggnadsramarna för de kommande åren utan godtog folkpartiets förslag till bostadsbyggnadsramar. Man kom heller inte med något som helst förslag till förändringar i låneregler eller på annat sätt.

Jag är medveten om att det i vissa regioner – framför allt gäller det Stockholmsregionen – finns risk för en bostadsbrist. Det måste både vi här i riksdagen och framför allt kommunerna, som skall planera bostadsbyggandet och genomföra det, ta mycket seriöst på. Det byggs väldigt mycket bostäder i Sverige, och det visar att det är möjligt att bygga bostäder med det finansieringssystem som vi har. Det är den biten, finansieringssystemet och det ekonomiska utrymmet, som riksdag och regering ansvarar för när det gäller bostadsbyggandet.

OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! Det är möjligt att jag är okunnig om bostadspolitiken, i varje fall inte så kunnig som bostadsministern. Och det är möjligt att jag är illvillig, dock inte så illvillig som bostadsministern. Mitt intresse i bostadspolitiken är att vi skall få en fungerande bostadsmarknad i det svenska samhället, där

efterfrågan på bostäder kan tillgodoses till hyreskostnader som är överkomliga för det svenska folket. Det är en legitim och mycket elementär uppfattning om hur bostadspolitiken skall fungera. På den punkten får bostadsministern använda vilket ordspråk som helst – det kan inte finnas någon annan målsättning för oss som i det socialdemokratiska partiet arbetar för en bättre bostadsmarknad.

Bostadsministern sade i det senaste inlägget att en undersökning visat att kommunerna kommit upp i 60 000–61 000 lägenheter per år. Men vi vet alla att det inte räcker till. Det vet var och en som något så när följt bostadspolitiken och sett bostadsstyrelsens anslagsäskanden och målsättning för bostadsbyggandet. Det vet den som följt med vad som sagts på socialdemokratiska partikongressen och på Byggnadsarbetareförbundets egen kongress om behovet av ökat bostadsbyggande. Det har också sagts av tre statliga utredningar på 1970-talet. Alla dessa har markerat vikten av ett kraftigt ökat bostadsbyggande och satt målsättningen 70 000 à 75 000 lägenheter per år.

I våras påpekade civilutskottet för regeringen att kommunernas ambition på denna punkt måste förstärkas av en ökad ambitionsgrad i regeringen. Regeringen gör för litet för att driva på kommunernas intresse för att öka bostadsbyggandet.

Nu säger Birgit Friggebo att det väl ändå är att ta i att vi skulle ha den värsta bostadsbristen på de två senaste decennierna. Hon pekar på sin egen ungdom på 1960-talet.

Det finns en mycket avgörande skillnad. Medan vi i dag upplever samma symtom på bristen har vi alltså ett bostadsbyggande som är så lågt att vi får gå tillbaka till 1930-talet för att hitta en jämförelse. På 1960-talet var det, framför allt genom riksdagens beslut 1965, inte bara fråga om en mycket hög produktionstakt. Man antog också ett miljonprogram under vilket man på en tioårsperiod ökade bostadsbyggandet med en miljon nya lägenheter. Den dåvarande regeringen tog intryck av den opinion som fanns och satsade våldsamt på ett ökat bostadsbyggande.

Den regering vi har nu – och det gäller även den regering som leddes av folkpartiet – har alls inte den ambitionen. Man nöjer sig med att man under 1979 påbörjar 54 000, 55 000 eller kanske 56 000 lägenheter, alltså något mindre än vad som påbörjades under 1978. Det är alltså en helt avgörande skillnad.

Jag skulle också vilja varna för att alltför mycket ta intryck bara av hur många som saknar bostad. Det finns folk som har bostad, men som bor i andrahandsupplåtna lägenheter eller som är inneboende. Det finns familjer som har växt till och behöver öka sitt bostadsutrymme. Det finns familjer som bor trångt och därför vill ha större bostäder. Det finns också familjer och enskilda som vill övergå till en annan upplåtelseform än den de redan har.

Det är det samlade trycket på bostadsefterfrågan som jag tycker man skall ta mycket allvarligt på från regeringens sida.

Slutligen medger Birgit Friggebo – och där vet jag att hon har en "inside

Måndagen den  
10 december 1979

*Om bostadssub-  
ventionerna*

information" som är den bästa tänkbara – att det är bekymmer i Stockholm. En partivän till Birgit Friggebo hade en artikel i Dagens Nyheter i valrörelsens upptakt i vilken han berättade att Stockholm saknar 30 000 lägenheter. Det är alldeles riktigt att det är bekymmersamt i Stockholm, men i det fallet använder bostadsministern ett alldeles för mildt uttryck. Den bostadspolitik de borgerliga fört i Stockholm är en av de sämsta som det här landet över huvud taget kan visa upp. Det tycker jag Birgit Friggebo gärna kan medge, om vi nu skall vara litet uppriktiga mot varandra i den här bostadsdebatten.

CHRISTER NILSSON (s):

Herr talman! När statsrådet Friggebo försvarar sin bostadspolitik sker det efter två huvudlinjer som kommer tillbaka i varje anförande. Hon säger dels att det inte finns någon bostadsbrist, dels att det är kommunernas fel att det finns svårigheter på bostadsmarknaden.

Att problemen kanske var större under 1960-talet är ju ingen tröst för de 53 700 människor som saknar egen bostad i Stockholm eller för de 1 000 som saknar bostad i Norrköping. Det är heller inte någon tröst för alla de ungdomar som saknar egen bostad.

Även om man skalar bort överdrifter i bostadsförmedlingarnas statistik kvarstår det faktum att vi har en ganska besvärande bostadsbrist i stora delar av landet. Erkänn detta, statsrådet Friggebo, och lägg fram en bostadspolitik så att vi kan uppfylla riksdagsbeslutet om ökat bostadsbyggande!

Statsrådet Friggebo försöker alltid smita ifrån sitt ansvar genom att påstå att det är kommunernas fel att bostadsbyggandet ligger på en för låg nivå. Det är, som jag sade tidigare i dag, regeringen som har huvudansvaret för bostadspolitik. Kommunerna bygger för litet på grund av ständigt återkommande överkostnader. Det har exempelvis länsbostadsnämnden i Östergötland påpekat i ett brev till bostadsdepartementet.

Det är ju inte kommunernas fel att finansieringssystemet har brister. Förändra lånereglerna, så kan kommunerna och bostadsföretagen ta sitt ansvar för bostadspolitik.

Det vi upplever nu är precis det som Oskar Lindkvist sade. När det fanns en brist på 1950- och 1960-talen byggdes den bort av den socialdemokratiska regeringen. I dag har vi en ny bostadsbrist, men den försöker bostadsministern dölja och är helt ointresserad av att lägga fram en plan för ett ökat bostadsbyggande.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBO:

Herr talman! Vi har en lag som heter bostadsförsörjningslagen. Enligt den har kommunerna ansvaret för bostadsförsörjningen. Det är en gammal lag, konstruerad under den socialdemokratiska tiden och senast bekräftad i ett riksdagsbeslut för något år sedan då vi behandlade bostadsadministratio-

nen.

Det var inte jag som drog in situationen på 1960-talet, Christer Nilsson, utan det var Oskar Lindkvist. Det är bra att åtminstone vi är överens om att situationen i dag inte är likadan som den var då.

Det var alldeles utmärkt att den socialdemokratiska regeringen på 1960-talet efter våldsam kritik under inte bara ett eller ett och ett halvt år, utan minst under ett decennium, från oppositionen och framför allt folkpartiet tog detta ad notam och kom i gång med ett bostadsbyggande som gjorde att vi fick bort bostadsbristen.

Jag var inte med då, men vad man då ständigt diskuterade var vilket utrymme kommunerna skulle få av den totala ekonomin för bostadsinvesteringar. Det var bostadsramarna man diskuterade.

I år har vi alltså avskaffat dessa ramar. De finns inte längre som hinder för bostadsbyggande, utan kommunerna får rekvirera vad de anser sig behöva för att klara sitt ansvar enligt bostadsförsörjningslagen att ställa lägenheter till förfogande för bostadssökande. Det är en avgörande och stor skillnad.

Den andra biten av statsmakternas ansvar gäller långivningen, alltså finansieringen. Där har vi alltså flera gånger under de senaste tre åren – i början av 1977, i september 1978 och den 1 juli 1979 – höjt bostadslånet utöver vad som varit motiverat av den vanliga prisökningen för att stimulera bostadsbyggandet.

Hade vi inte vidtagit dessa åtgärder och dessutom sänkt den garanterade räntan, hade bostadskostnaderna varit flera hundra kronor högre per månad för dem som flyttar in i nya bostäder.

Det hela innebär alltså att vi dels har stimulerat bostadsefterfrågan, dels har möjliggjort och stimulerat bostadsbyggandet.

Det fick till effekt en ökad bostadsbyggnadsvolym som vände den nedåtgående trend vi haft under hela 1970-talet. I år behåller vi – hittills – ökningstakten. Möjligen kan den bli något lägre på grund av att arbetsmarknadsmyndigheterna tillsammans med byggfacket och arbetsgivarorganisationen beslutat sig för att försöka få en utjämning av byggandet mellan vinter och sommar för att slippa en överhettning. Låt mig samtidigt säga att det såvitt jag förstår är bostadsbyggandet som är prioriterat och framför allt förvaltningsbyggnader och annat som tas bort.

När det gäller Stockholm är vi alla, såväl regionalt – kommunalpolitiker och landstingspolitiker – som tydligen även på nationell nivå, ense om att situationen inte är bra. Det behövs ett ökat bostadsbyggande. Bl. a. folkpartiet har i landstinget föreslagit att kommunerna skall ges ett bidrag, exempelvis 10 000 kr., för varje nyproducerad lägenhet. Detta skulle göras för att stimulera kommunerna. Alla – åtminstone vi som kommer från Stockholm – känner ju till den inomregionala debatt som förs, där de kommuner som tidigare byggde väldigt mycket säger att de nu inte vill bygga mer, eftersom de i samband med det tidigare kraftiga byggandet satte sig i en besvärlig kommunalekonomisk situation. Och övriga kommuner säger att de inte vill sätta sig i den situation som de andra kommunerna hamnade i då vi

fick ett drastiskt ökat bostadsbyggande. Men det är inte fråga om det nu, utan vad vi behöver är en ökning som är jämnt fördelad mellan de olika kommunerna. Och om de andra partierna i exempelvis Stockholms läns landsting – det är ju ett särskilt Stockholmsproblem – kunde pröva det förslag som folkpartiet lagt fram, så kanske vi skulle få en bättre tingens ordning.

**CHRISTER NILSSON (s):**

Herr talman! De s. k. överkostnaderna är i dag så höga att bostadsföretagen inte kan eller tvekar att bygga. Många av de lägenheter som i år skulle ha påbörjats kommer inte att lämna planeringsstadiet eller ritbordet. Och vem kan eller får starta byggen när överkostnaderna blir omkring 20 % och årshyran beräknas till omkring 25 000 för en normal trerumslägenhet? I många projekt hotar överkostnaderna att bli så höga att länsbostadsnämnderna inte kommer att kunna lämna godkännande för statliga lån. Det är alltså låneproblemet som gör att företagen vägrar eller tvekar att bygga och att anvisade byggnadskvoter inte utnyttjas.

I detta läge kan inte kommunerna genomföra sina bostadsbyggnadsprogram, trots att tusentals människor står i kö för att få en bostad. Vad saken gäller är alltså att förändra finansieringssystemet – inte att skylla problemet på kommunerna.

**OSKAR LINDKVIST (s):**

Herr talman! Jag tror inte att vi skall skriva om 1960-talets historiska förlopp när det gäller bostadspolitik. Det är väl ändå ganska magstarkt att i riksdagen år 1979 säga att det var tack vare att folkpartiet drev på som vi fick den starka uppgången i bostadsproduktionen. Birgit Friggebo vet mycket väl att det var en mycket avgörande och mycket bestämd insats från den socialdemokratiska arbetarrörelsen som åstadkom denna uppgång. Arbetarrörelsen tog också intryck av den opinion som fanns, vilket ledde fram till att man inte bara sade att det skulle byggas många bostäder, som folkpartiet gjorde, utan också avdelade de resurser som behövdes för att genomföra en hög byggnadstakt. Det kan väl ändå lända den socialdemokratiska regeringen och riksdagsgruppen till heder att man drev upp bostadsbyggandet i Sverige till en rekordstor produktion, den främsta i världen vid alla jämförelser. Men det är nog talat om 1960-talet, nu handlar det om 1980-talet.

Vi går alltså in i 1980-talet med ett för lågt bostadsbyggande. Och jag förvånar mig över att bostadsministern inte har ett uns intresse för att exempelvis ta emot de många konstruktiva förslag som vi från den socialdemokratiska riksdagsgruppen lämnar när det gäller bostadspolitik. Bostadsministern intar en så negativ och frånstötande attityd och tycker tydligen att det är felaktigt att man över huvud taget lägger sig i bostadspolitik, trots att vi vet hur besvärligt det är på bostadsmarknaden.

Bostadsministern säger: Det är inte bra i Stockholm. Ja, det är ju låt mig

säga ett familjeuttryck – det är helt enkelt fråga om en skandal i Stockholm. Det är en politisk skandal att tiotusentals ungdomar och andra medborgare inte kan få lägenhet inom överskådlig tid.

När nu bostadsministern säger att vi har bostadsförsörjningslagen och att det är kommunerna som har ansvaret för bostadsförsörjningen så är det riktigt – de har det primära ansvaret. Strax efteråt säger hon att ett tecken på att folkpartiet är en drivande kraft är att man i Stockholms läns landsting har föreslagit åtgärder för att åstadkomma ett ökat bostadsbyggande. Men Birgit Friggebo sade ingenting om varför folkpartiet i Stockholm – Stockholm är också en kommun och har det primära bostadsförsörjningsansvaret – inte har orkat ta några som helst initiativ för att driva på ett ökat bostadsbyggande.

Sedan skall vi klara ut en mycket viktig sak. Vad som sades i våras i riksdagen av samtliga partier utom folkpartiet var att det nu behövs handling från regeringens sida. Vi har ekonomiskt utrymme, och vi har ekonomiska ramar. Det finns alltså möjligheter att öka bostadsbyggandet, det är helt klart. Vi vet också att kommunerna på sina håll är tveksamma därför att det, precis som Christer Nilsson säger, är våldsamma överkostnader. Man är rädd för att dra i gång en bostadsproduktion där man inte kan klara finansieringen och där man får hyror som inte är betalningsbara för det stora flertalet medborgargrupper.

Men riksdagen sade också att regeringen nu måste visa aktivitet. Man får inte bara slå sig till ro och sitta och tro att allting ordnar sig bara därför att vi har en bostadsförsörjningslag. Det är regeringens stora och viktiga uppgift att ge stimulans och samverka med kommunerna, bostadsstyrelsen, länsbostadsnämnderna och andra myndigheter för att driva upp bostadsbyggandet, så att vi får en fungerande bostadsmarknad. Det är elementära krav som medborgarna ställer i det svenska samhället.

Jag är litet förvånad över att bostadsministern, som är en av de yngsta ledamöterna i den borgerliga trepartiregeringen, inte har större känsla för de svårigheter som de unga familjer i Sverige har som inte kan komma över en lägenhet inom överskådlig tid. Ta litet allvarligare på bostadspolitiken och fundera litet över om det ändå inte kan vara någonting i den socialdemokratiska idégivningen i fråga om bostadspolitiken som regeringen kan ha nytta av! Vi har nämligen i vårt parti lång erfarenhet av att som tradition bedriva en modern bostadspolitik, och det är därför vi aktiverar oss trots att vi vet att vi dess värre ännu så länge inte har majoritet i riksdagen.

**Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBOS:**

Herr talman! Vi har kommit litet långt ifrån den direkta fråga som ställdes i interpellationen, nämligen vad jag är beredd att förorda i budgetarbetet när det gäller bostadspolitiken. Jag är alltså förhindrad att föra den debatten, bl. a. därför att regeringen – det är faktiskt sant – ännu inte har avslutat arbetet med budgetpropositionen. Därför är det svårt att föra debatten mera långsiktigt och att tala om de förslag som kommer att framläggas i budgetpropositionen. Vi har alltså visat aktivitet i förhållande till den

behandling som budgetpropositionen fick förra året. Vi höjde låneunderlaget mycket kraftigt den 1 juli. bl. a. för flerbostadshusen just för att ungdomarna skall få bostäder.

Jag skall inte förlänga denna debatt vidare, utan vi får återkomma dels när regeringen själv känner till exakt vilka förslag den kommer att lägga fram, dels när riksdagsledamöterna har fått information om detta.

Överläggningen var härmed avslutad.

## § 6 Om användningen av lån och bidrag till SKF Steel i Hofors

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Bertil Måbrinks* (vpk) den 23 november anmälda fråga, 1979/80:160, till arbetsmarknadsministern, och anförde:

Herr talman! Bertil Måbrink har frågat arbetsmarknadsministern vilka åtgärder denne ämnar vidta för att det beviljade lånet och bidraget till SKF Steel i Hofors används för att trygga jobben i gruva och kulsinterverk.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Regeringen beviljade i maj i år SKF Steel 25 milj. kr. i lokaliseringsslån och 10 milj. kr. i energibidrag för installation av s. k. plasmautrustning i järnsvampverket i Hofors. Investeringen innebär utnyttjande av ny energisparande teknologi och betyder att driften vid järnsvampverket efter drygt ett års uppehåll återupptas.

Ett av motiven för att ge regionalpolitiskt stöd var att sysselsättningen därigenom skulle tryggas för de anställda vid gruvan i Vingesbacke och vid kulsinterverket.

SKF har i skrivelse till industridepartementet underrättat om att gruvsdriften eventuellt kan komma att läggas ned. Man har därvid också tagit upp frågan huruvida lokaliseringsslånets storlek påverkas av en eventuell nedläggning.

Enligt vad jag har erfarit pågår f. n. MBL-förhandlingar om hithörande frågor mellan företagens ledning och de lokala fackliga organisationerna. Jag är därför i dag inte beredd att gå närmare in på frågan, utan vill avvakta utgången av dessa förhandlingar.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret.

Låt mig först säga att jag har väldigt svårt att förstå att ett så vinstrikt företag som SKF ändå är skall behöva få statsmedel. Med tanke på den oerhört svåra situation som råder på arbetsmarknaden i Hofors har jag däremot förståelse för de bevekelsegrunder som låg bakom, när den förra folkpartiregeringen och Hofors kommun tyckte att SKF Steel skulle få lokaliseringsslånet och energibidraget.

Jag vill också säga att jag tycker att SKF Steel i Hofors har bedrivit ett

---

*Om användningen  
av lån och bidrag  
till SKF Steel i  
Hofors*

kvalificerat luredrejeri i den här frågan. Det förhåller sig nämligen så, att när företaget ansökte om de här pengarna i form av lån och bidrag, var ett starkt skäl härför att man skulle kunna trygga sysselsättningen vid gruvan i Vingesbacke och därmed vid kulsinterverket. Under tiden som frågan bereddes i industridepartementet och innan företaget fick klartecken från industridepartementet, förde SKF Steel en våldsam kampanj som gick ut på hur viktigt det var att bevara gruvorna i Mellansverige, hur viktigt det var att trygga jobben, hur viktigt det var att satsa på kvalitet, osv. Men när ansökan om de här pengarna hade beviljats, blev det väldigt tyst från SKF Steels sida. Så gick det någon månad, och sedan meddelade företaget helt plötsligt: Vi skall lägga ner den här verksamheten. Det blir ingenting. De 75 jobb som det rör sig om kan vi inte ha kvar.

Industriministern hänvisar till pågående MBL-förhandlingar. Men det är en sak för sig. Det är ju alltid så att när ett företag varslar om nedläggningar eller permitteringar, skall det ske MBL-förhandlingar. Och vi vet ju vad dessa kommer att resultera i i det här fallet. Dessutom har gruvfacket i Hofors sagt bestämt nej till nedläggningen av gruvdriften i Vingesbacke. Facket hävdar med bestämdhet att det är ett samhällsekonomiskt vansinne att lägga ner den. Frågan är då – och den tycker jag Nils Åsling skall svara på – om verkligen företaget skall stå fast vid det löfte som gavs när företaget sökte lånet, nämligen att rädda 75 jobb. Skall det löftet gälla? Det är väl så att om man får lokaliseringslån, då är detta förknippat just med sådana här sysselsättningsbefrämjande åtgärder?

När det gäller den frågeställningen tycker jag att Nils Åsling borde kunna ha en bestämd mening redan i dag, och inte krypa bakom några MBL-förhandlingar.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Det framgår av de regler som gäller för lokaliseringsstöd att om inte företaget uppfyller de villkor som är förknippade med lokaliseringsstödet har statsmakterna förbehållit sig rätten att ingå i närmare förhandlingar om omständigheterna kring detta. Jag har berört detta förhållande i mitt svar och vill nu bara understryka detta. Men så länge företaget håller på med MBL-förhandlingar har jag ingen anledning att göra några ytterligare kommentarer.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Ståleindustrin är en mycket viktig basnäring i det här landet. Den har stor betydelse för Hofors som kommun och jag vill påstå för hela Gästrikland. Är det då samhällsekonomiskt vettigt att exempelvis plocka bort vissa bitar av den basnäringen. Vad anser Nils Åsling om det?

Jag tycker att utgångspunkten måste vara att i första hand försöka tvinga SKF att behålla driften vid gruvan i Vingesbacke.

Om SKF inte gör det, dvs. inte uppfyller det löfte företaget gav vid ansökan om bidrag, måste nästa steg självfallet vara att dra in hela lokaliseringslånet. Då finns det ju ingen anledning att SKF skall få behålla vissa av de 25

miljonerna, utan då finns det väl bara en sak att göra: att dra in hela lånet.

Överläggningen var härmed avslutad.

### § 7 Om tillverkningen av utrustning för basindustrierna

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Thage Petersons* (s) den 7 november anmälda interpellation, 1979/80:52, och anförde:

Herr talman! Thage Peterson har frågat mig om jag är beredd att vidta omedelbara och kraftfulla åtgärder för att vända den negativa utvecklingen inom den del av den svenska industrin som tillverkar utrustning för våra basindustrier.

Vissa delar av svensk verkstadsindustri är i ett besvärligt läge med svag efterfrågan på produkterna, dålig eller obefintlig lönsamhet och svårigheter att upprätthålla sysselsättningen. Detta gäller bl. a. industrin för tillverkning av maskiner till pappers- och massaindustrin, sågverksindustrin och skogsbruket. Tyvärr verkar det också som om dessa utsatta delar av verkstadsindustrin i varje fall inte ännu har kunnat ryckas med i den konjunkturuppgång som annars råder inom branschen som helhet.

Regeringen avser att föra en ekonomisk politik som är inriktad bl. a. på att svensk industri skall expandera och vara konkurrenskraftig gentemot omvärlden. Denna politik kommer att gynna även problemsektorerna inom verkstadsindustrin. Fonden för industriell utveckling, som nyligen har inlett sin verksamhet, satsningen på svensk projektexport och andra genomförda åtgärder kommer också att kunna bidra positivt. Det kommer sannolikt att behövas en strukturell omdaning och produktförnyelse inom dessa sektorer som ställer stora krav på förutseende och handlingsförmåga hos berörda företag. Jag kommer att noga följa den fortsatta utvecklingen inte minst från sysselsättningssynpunkt. Statens industriverk ägnar också särskild uppmärksamhet åt dessa frågor. Verket har i uppdrag att genomföra studier av delbranscher inom verkstadsindustrin. Dessa syftar till att ge företagen underlag för strukturella och andra anpassningsåtgärder inför framtiden, men det kan inte uteslutas att studierna också kan leda fram till förslag om statliga stödåtgärder. Industriverket har vidare regeringens uppdrag att tillsammans med styrelsen för teknisk utveckling utreda svensk elektronikindustris nuläge och utvecklingsmöjligheter.

Interpellanten redovisar en starkt förenklad syn på sambandet mellan basindustrin och utrustningsindustrin. Det förekommer givetvis väsentliga affärsförbindelser mellan den svenska basindustrin och utrustningsindustrin, och det är angeläget att denna samverkan utvecklas till ömsesidig nytta. Men det måste också konstateras att den svenska basindustrin i stor utsträckning köper sin utrustning utomlands och att utrustningsindustrin avsätter en stor del av sin produktion utanför Sverige. Ca 60 % av de maskiner som

produceras i Sverige går på export, och en nära nog lika hög andel av de maskiner som köps i Sverige kommer utifrån. Vi är ett litet land och är tvungna att delta intensivt i den internationella arbetsfördelningen för att vårt näringsliv och vår levnadsstandard skall kunna behålla en hög nivå.

ASSI:s upphandling av en ny pappersmaskin nämns i interpellationen som ett exempel på att de samhällsägda basindustrierna i växande grad köper sin utrustning utomlands. Det är tveksamt om detta är en riktig bedömning och i varje fall är exemplet mindre väl valt. Över hälften av ordersumman för själva maskinen gick till en svensk leverantör, och av projektets totala kostnad på 750 milj. kr. beräknas 80 % hamna hos svenska leverantörer eller entreprenörer. Principen när basindustrin – den må vara samhällsägda eller ej – köper utrustning måste f. ö. vara att det tekniskt och ekonomiskt mest fördelaktiga alternativet väljs oavsett från vilket land utrustningen kommer. Den grundprincipen är en förutsättning för basindustrins konkurrenskraft och möjligheter att ge sysselsättning.

THAGE PETERSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min interpellation. Jag hade naturligtvis hoppats på ett mera viljestarkt svar. Tyvärr visar svaret att industriministern inte tycks vara helt införstådd med vad som håller på att hända inom svensk utrustningsindustri. Industriministerns svar ger en bild av passivitet, och bristen på vilja att ingripa är alltför tydlig. Jag tycker att detta är allvarligt, ty vad det handlar om är att en viktig del av svensk industri, en tekniskt högtstående tillverkning och betydande kunskaper hos de anställda på alla nivåer håller på att utarmas.

Industriministern säger i sitt svar att principen måste vara att det tekniskt och ekonomiskt mest fördelaktiga alternativet väljs oavsett från vilket land utrustningen kommer. Ja, självfallet skall de svenska basindustrierna ha bästa möjliga teknik. Jag har inte hävdad något annat. Men så enkelt kan man inte komma runt problemet. Det är nämligen i många fall inte så att de svenska tillverkarna saknar kunnandet eller tekniken. Det är i stället så att de svenska utrustningstillverkarna inte kan få ut sin teknik. Företagen får inga eller inte tillräckligt många order. Därmed får man inga möjligheter att visa upp fungerande referensanläggningar, och således får man inte några nya order. Detta är den onda cirkel som jag talar om i min interpellation, som jag har ställt mycket seriöst och med ett försiktigt ordval.

Nu säger industriministern i sitt svar att jag har en alldeles för förenklad bild av sambandet mellan basindustrin och utrustningsindustrin. När jag läste detta trodde jag först att det var ett utslag av herr Åslings sedvanliga debattnivå när han och jag debatterar, dvs. att tala om förenklingar t. ex. Men efter hand har jag förstått att det hela faktiskt är ett uttryck för herr Åslings verkliga inställning. Sammanfattar jag industriministerns argumentering, så finner jag att det i stället är herr Åsling som har denna förenklade syn. I interpellationssvaret konstateras nämligen att den svenska basindustrin i stor utsträckning köper sin utrustning utomlands. Ja, det är just det som är problemet. Orderna går till utlandet trots att vi i många fall har en

Måndagen den  
10 december 1979

---

*Om tillverkningen  
av utrustning för  
basindustrierna*

inhemsk industri som har både kunnandet och kapaciteten. Vi saknar det naturliga sambandet mellan basindustri och utrustningsindustri som betraktas som helt naturligt i vår omvärld.

Herr Åsling, se på Japans eller Tysklands stålindustri. Där finns ett intimt samarbete mellan tillverkare och beställare, i en del fall genom ett gemensamt ägarintresse. Liknande förhållanden kan vi se på många andra håll i världen. Oftast är det statsmakterna som driver på denna samverkan, som tar initiativ och som tar ledningen i hela samhällets intresse. Det är bara genom att på detta sätt skaffa sig en inträdesbiljett till marknaden som man kan få volymer i produktionen som ger konkurrenskraftiga priser. Det är detta som jag har som min slutsats för de insatser som jag vill att samhället nu skall göra för den utsatta utrustningsindustrin.

Industriministern säger vidare att mitt exempel på ASSI:s upphandling av pappersmaskin är ett mindre väl valt exempel, ty, heter det i svaret, en stor del av den totala ordersumman hamnar hos svenska leverantörer eller entreprenörer.

Även på denna punkt visar industriministern att han inte inser eller förstår problemet. Jag vill gå så långt att jag vill säga att genom att skriva så i interpellationssvaret har Nils Åsling visat att han missuppfattat vad det rör sig om. Verkligheten är ju den att de svenska tillverkarna, i detta fall främst Karlstads Mekaniska Werkstad, får de ur teknisk synpunkt minst intressanta och minst utvecklingsbara delarna, nämligen pappersmaskinens torkparti. Men själva maskinen blir utländsk. Det blir en utländsk leverantör som får en referensanläggning att visa upp. Det blir en utländsk leverantör som kan visa att man besitter kunnandet och tekniken och – det är viktigt – som med hjälp av denna nya anläggning kan ro hem framtida order. Att som underleverantör tillverka tekniskt sett mindre intressanta delar stärker i detta fall icke KMW:s ställning på marknaden.

Jag vill fråga industriministern: Är det verkligen så industriministern tänker sig den svenska utrustningsindustrins framtid, nämligen att vara mindre kvalificerad legotillverkare åt utländska konstruktörer och leverantörer? Är det verkligen så, herr Åsling?

Genomgående i industriministerns svar är passiviteten och tilltron till att de enskilda företagen själva kan klara detta problem. Men verkligheten visar ju att det inte fungerar så. Den samverkan som är nödvändig kommer inte till stånd av sig själv. Det enda som industriministern talar om är att regeringen avser att föra en ekonomisk politik som syftar till en konkurrenskraftig industri. Men vad den ekonomiska politiken har lett till har vi dystert fått erfara. Sveriges ekonomiska situation är i dag allt annat än munter.

Nej, fallet med ASSI:s nya pappersmaskin är icke unikt. Vi står inför en utveckling som kräver stora investeringar i vår basindustri, en avsevärd förnyelse av vår produktionsapparat. Inom skogs- och massaindustrin, på stålsidan och inom våra övriga basindustrier ser vi i dag hur en ny teknik för åtskilliga tiotal miljarder är nödvändig under 1980-talet. Jag vill hävda att det vore ingenting mindre än en industripolitisk skandal, om dessa investeringar sker samtidigt som den svenska utrustningsindustrin tynar bort och dör.

Jag vet att industriministern nyligen har fått informationer om situationen i den svenska utrustningsindustrin och att han därför bör vara väl insatt i de förhållanden som många företag har. Jag vet att de fackliga organisationerna på eget initiativ har varit hos industriministern och informerat honom om läget i Sala International. Men även andra företag inom utrustningsindustrin har stora problem, t. ex. Sunds Defibrator, Svedala Arbrå och Norbergs Mekaniska Verkstad.

I Morgårdshammar, som tillverkar valsverk, förhandlar man nu för andra gången i år om friställningar. Man skär ner arbetskraften på tjänstemannasidan, och man drar bl. a. ner personalen kraftigt på utvecklingsavdelningen. När det gäller Sala International vet vi att de tidigare ägarna av denna industri – när de nu bygger ut sin anläggning i Aitik – avser att köpa utrustning, inte från det tidigare ägda företaget, utan enligt de uppgifter som jag har fått avser man att gå till andra leverantörer. Jag är inte, herr Åsling – låt mig slippa att höra det nu i herr Åslings svar! – ute efter utländska firmors möjligheter och deras rätt att verka här. Inte heller är jag ute efter att stoppa ett bättre nordiskt industrisamarbete – utan det jag talar för är att den svenska utrustningsindustrin måste ha sin chans och sina möjligheter. Nu håller den industrin på att slås ut, och de utländska konkurrenterna har av olika orsaker – det finns många – blivit så dominerande och byggt upp ett sådant kontaktnät att den svenska industrin inte kommer in på marknaden. Då har man den här svåra situationen: Får man inga order, har man inga referensanläggningar att visa upp, och har man inga referensanläggningar när kunden kommer, får man heller inga betydande order när det gäller just systemen bakom de olika anläggningarna. Därför är det beklagligt att t. ex. KMW inte fick ASSI-order när det gäller tekniken för det system som skulle användas.

Det är ingenting unikt att en nation stöttar utvecklingsarbetet inom industrin.

Jag hävdar således att vi måste få en aktivare politik på detta område, att samhället måste ta initiativet till en samverkan mellan basindustrin och utrustningsindustrin. Jag tycker att industriministern borde finna det naturligt att ta initiativet till en genomgång av vår basindustris investeringsplaner och utvecklingsplaner på längre sikt och ställa resultatet av detta mot kapaciteten och kunnandet inom utrustningsindustrin.

Jag vill gärna skicka med detta. Om herr Åsling sätter i gång ett sådant arbete och låter folk gå igenom den svenska utrustningsindustrin med dessa utgångspunkter, får det snart redovisat och återkommer till riksdagen med förslag till statliga åtgärder för att stärka just utrustningsindustrins ställning, lovar jag att den socialdemokratiska riksdagsgruppen kommer att välvilligt se på sådana förslag. Vi vill ha en samverkan, ett samarbete mellan beställare och tillverkare. Ett samarbete mellan olika enskilda tillverkare på större projekt skulle också bli naturligt. Då får vi en grund för att bedöma vilka utvecklingsinsatser som är nödvändiga i utrustningsindustrin.

I interpellationssvaret antyder industriministern ingenting om en sådan offensiv, ett sådant framtidsytande arbete. Jag vill därför fråga herr Åsling:

*Om tillverkningen  
av utrustning för  
basindustrierna*

Är verkligen inte landets industriminister beredd att ta något enda initiativ i den riktningen?

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Först vill jag säga att jag delar Thage Petersons oro för den här delen av vår verkstadsindustri. Den är en viktig bas för den industriella och tekniska utvecklingen här i landet. Men vi har samtidigt ett ansvar gentemot processindustrins och utrustningsindustrins kunder att inte låta styra in denna industri mot en utveckling som skulle innebära att svensk industri inte fick den tekniska förnyelse som ändå en fri handel med teknik och utrustning innebär.

Jag vill tillägga att det finns stora områden där svensk utrustningsindustri expanderar och erövrar marknadsandelar samt leder den tekniska utvecklingen. Thage Peterson har fokuserat intresset framför allt till den industri som producerar utrustning för skogsindustrin. Tyvärr har omständigheterna gjort att den industrin inte kunnat spela den här rollen under senare år.

Jag vill gärna säga att jag självfallet i det arbete med kartläggning av svensk skogsindustri som f. n. pågår i industridepartementet haft samma tankar som Thage Peterson på att kombinera den här översynen av strukturåtgärder och integrationssträvanden med en analys av vad detta har för betydelse för svensk utrustningsindustri. Men jag är inte beredd att medverka till att avskärma oss från vad som händer utomlands. Den aktuella statistiken kan vara ett gott underlag för det omdömet. Enligt den statistik som nu är tillgänglig har exporten av maskiner under tiden januari till augusti i år ökat med 18 % jämfört med motsvarande tid förra året. Importen har ökat med 14 % under samma tid. Samtidigt har orderstocken inom maskinindustrin vuxit. Skall man döma av den här utvecklingen har alltså svensk maskinindustri inte gått tillbaka eller förlorat marknadsandelar, utan den har tvärtom gått framåt jämfört med den utländska industrin.

Jag blir emellertid gång efter annan påmind om dessa problem inte bara av Thage Peterson utan också, som Thage Peterson antydde, vid samtal med facket och framför allt kanske genom fortlöpande kontakter med företag i olika branscher. Det är väl riktigt att svenska tillverkare inte saknar teknik men har haft svårt att komma ut på marknaden. Framför allt har man i vissa sektorer prismässigt inte varit konkurrenskraftig, vilket är att beklaga. Fallet Frövifors kan här åberopas som ett bra exempel. Här var det så att KMV, som Thage Peterson säger, fick ordern på torkpartiet, som är den större delen av kartongmaskinen, medan en finländsk tillverkare fick ordern på formningsenheten. Jag har i dag ingen anledning att gå in på prisrelationerna i de offerter som förelåg. Men om statsmakterna här på något sätt skulle ha föreskrivit ASSI en bestämd upphandling, skulle det ha inneburit att man hade brutit mycket gravt mot vad som kan betraktas som goda affärsmässiga principer. Dessutom vill jag betona att ASSI:s fackliga organisationer, som deltog i upphandlingen, var positiva till det sätt på vilket upphandlingen genomfördes. Man ansåg att detta var det enda rimliga som den affärsmässiga uppgörelsen såg ut.

Jag tror att vi måste hålla i minnet att om statsmakterna ger sig in och påverkar enstaka affärsuppgörelser, så har man inte bara tagit ett tungt ansvar för företagens egna dispositioner av verksamheten, utan man har också gett sig in på en ur handelspolitisk synpunkt synnerligen äventyrlig väg.

THAGE PETERSON (s):

Herr talman! Jag vill börja med att säga att jag är tacksam för industriministerns besked att man i det skogsindustripolitiska arbetet också kommer att se på basindustrins maskinutrustning och att det kanske finns möjligheter att i samband därmed få denna viktiga produktionssektor närmare belyst. Jag vill tolka det som ett positivt besked.

Vi är vidare överens om nödvändigheten av att vårt land, som är så starkt beroende av att andra länder köper av oss, har en fri handel med teknik och utrustning. Det är följaktligen inte fråga om något avskärmande från utlandet. Det har inte heller framförts några sådana tankar vare sig i min interpellation eller i mitt understrykande av att statliga åtgärder bör vidtas för att rädda och hjälpa den svenska utrustningsindustrin och för att skapa ett samband mellan denna industri och våra basnäringar. Det är alltså, herr Åsling, i dag mer en fråga om huruvida vår egen utrustningsindustri skall utarmas eller inte.

I vad sedan gäller ASSI:s verksamhet i Frövifors beklagar jag att staten inte gått före och visat att man kan tro på den teknik som finns i den svenska utrustningsindustrin. Vid Karlstads Mekaniska Werkstad skapades ett antal arbetstillfällen, men den viktigaste biten, nämligen systemet-tekniken fick inte KMW svara för. Denna politik är ett led i den utarmning av svensk utrustningsindustri som har pågått under flera år.

Det är inte något som tillkommit under Nils Åslings och inte heller under Erik Huss tid som industriminister utan det är en utveckling som pågått åtminstone under ett årtionde. Men i dag är Nils Åsling industriminister och alltså den som man riktar kraven mot. Av läget inom svensk utrustningsindustri i dag framgår att det finns anledning att vidta åtgärder. Jag är därför litet bedrövad över att herr Åsling inte vill gå så långt som jag önskar i fråga om åtgärder för att få till stånd ett samband mellan våra basnäringar och våra viktiga utrustningsindustrier.

En statistik, herr Åsling, över hela världens köp av större pappers- och kartongfabriker under 1970-talet är nämligen en dystert läsning för svenskt vidkommande. Inte heller en förteckning över de större pappersindustriprojekten i Sverige under 1960- och 1970-talen är någon uppmuntrande läsning för svensk utrustningsindustri. Jag har gått igenom investering efter investering i de större pappersindustriprojekten i Sverige under 1960- och 1970-talen och funnit, att det i huvudsak rör sig om icke svenska leverantörer till den viktiga tekniken. Det är alltså fråga om en lång process som inneburit en utarmning av utrustningsindustrin.

Detta är inte något som jag lastar herr Åsling och hans departementsledning för. Det är det förhållandet att vi inte varit tillräckligt vaksamma på

*Om tillverkningen  
av utrustning för  
basindustrierna*

Måndagen den  
10 december 1979

*Om tillverkningen  
av utrustning för  
basindustrierna*

detta område som gör att jag i min interpellation framfört önskemålet att Nils Åsling skulle skrida till handling och lägga fram några förslag till åtgärder. Tyvärr fick jag inte något positivt svar. Därför undrar jag om inte Nils Åsling kunde ta jul- och nyårshelgerna på sig för att ordentligt sätta sig in i denna bransch. Allt är inte frid och fröjd i vårt land, och inom utrustningsindustrierna har man inte en sådan "helsituation" som jag av herr Åslings svar utläser att han tror att det är inom denna industri. Där finns tvärtom bekymmer, vilket har påpekats både av företagarna och av de anställda.

Jag bedömer att nästan alla industriföretag inom denna sektor har så stora problem att de ser 1980-talet, som nu ligger framför oss, som ett dystert decennium. Jag är litet överraskad över att industriministern inte finner något oroväckande i utvecklingen på detta område och inte vill göra det som jag har bett honom om, nämligen sätta några duktiga människor på uppgiften att så snabbt som möjligt göra en kartläggning och komma tillbaka till riksdagen med förslag till åtgärder. Vi har ett gemensamt syfte: att rädda sysselsättningen, att rädda det kunnande och den höga teknologi som vi har i de svenska utrustningsföretagen. Det tycker jag att vi borde slå vakt om. Men då får man inte sitta så stilla och ta det så lugnt som Nils Åsling gör.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag är naturligtvis intresserad av att få Thage Petersons medverkan i de åtgärder för att rusta upp denna industri som kan bli aktuella.

Thage Peterson kan ju med sina goda kontakter göra sig väl informerad om de kommersiella förutsättningar som förelåg för ASSI vid upphandlingen i Frövifors. Eftersom jag är förhindrad att här offentligt nämna relationerna i offerterna skulle jag vilja uppmana Thage Peterson att privat informera sig härom. Då kommer han att finna att det inte finns något underlag för att kräva att staten skulle ha föreskrivit en annan förhandlingsordning för ASSI:s räkning. Dess värre är situationen denna.

Jag tror att Thage Peterson tecknar en väl pessimistisk bild. Det är riktigt att i den utbyggnad som under senare år har skett när det gäller pappers- och massamaskinernas torkparti etc. har svenska leverantörer inte kunnat rosa marknaden. Men när det gäller råvaruhanteringen i den internationella skogsindustrin inkl. den svenska, när det gäller utvecklandet av den termomekaniska teknologin etc. är svensk industri fortfarande marknadsledande och har i väsentliga avseenden lett den tekniska utvecklingen. Det finns alltså ljuspunkter trots allt, och vi skall inte blunda för dem. Men vi skall naturligtvis inte, det har Thage Peterson rätt i, slå oss till ro. Därför har vi också från industridepartementets sida tagit initiativ för att försöka flytta fram positionerna. Genom att ge ett speciellt stöd och introducera en form av projektexport, genom att systematisera samverkan mellan vår råvarubaserade basindustri och våra maskintillverkare kan vi öka vår tekniska kompetens och vår internationella konkurrenskraft.

Här finns alltså åtgärder på gång, och jag tycker att Thage Peterson skall notera dem. Om vi kan klara vår allmänna ekonomiska utveckling och

därmed vär allmänna konkurrenskraft, finns det ingen anledning till alltför pessimistiska tongångar när det gäller vår utrustningsindustri.

THIAGE PETERSON (s):

Herr talman! Det finns, vilket jag är medveten om att industriministern känner till, en stark internationell prispress från de stora jättarna ute på världsmarknaden. De har ingen önskan att de svenska utrustningsföretagen, allra minst KMV, skall få referensanläggningar att visa upp. Det är därför som jag i min interpellation har krävt att industriministern skall lägga fram förslag om statliga insatser. Jag har ställt mig frågan: Hur skall vi i Sverige kunna hävda oss, om inte ens staten vågar satsa på svensk produktutveckling? Jag menar att staten borde stötta svensk utrustningsindustri så att vi får order, referensanläggningar och därmed större chanser på världsmarknaden. Detta motsäger inte att de statliga företagen skall vara effektiva och att de svenska basindustrierna självfallet skall ha bästa möjliga teknik – detta är åtgärder mer för att värna industrin och på sikt de svenska basnäringarna.

Vi har kunnandet och erfarenheterna inom denna industrigren. Här ligger flera av våra företag på världstopp när det gäller konstruktion och maskinbyggnad. Men det är länge sedan många av dem fick riktigt stora order. De utländska leverantörerna är helt dominerande på den svenska marknaden. I vissa fall har de upp till 90 % av den.

Debatten har bekräftat en sak, nämligen att industriministern håller på att fundera över läget – det noterar jag med tillfredsställelse – men jag tycker inte att det är tillräckligt. Skall vi kunna rädda utrustningsindustrin och därmed utveckla våra basnäringar bör man ha en planering i det arbetet, för att sedan komma fram till de åtgärder som är nödvändiga för att skydda denna industrigren.

Överläggningen var härmed avslutad.

## § 8 Om sysselsättningsproblemen i Borås och Sjuhäradsbygden

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara

*dels* de den 15 resp. 22 november anmälda interpellationerna  
1979/80:64 av *Lennart Brunander* (c) och  
1979/80:76 av *Marie-Ann Johansson* (vpk),

*dels* en den 16 november anmälda fråga  
1979/80:127 av *Hans Nyhage* (m), till arbetsmarknadsministern.

och anförde:

Herr talman! Lennart Brunander har frågat mig om jag har uppmärksammat den prekära situation som Firestone i Viskafors och Borås hamnat i samt

Nr 48

Måndagen den  
10 december 1979

---

*Om sysselsättningsproblemen  
i Borås och Sjuhäradsbygden*

Måndagen den  
10 december 1979

*Om sysselsättningsproblemen i Borås och Sjuhäradshäradshögskolan*

vilka åtgärder jag avser att vidta.

Marie-Ann Johansson har frågat mig dels vilka omedelbara initiativ jag är beredd att ta för att rädda sysselsättningen vid Firestone i Viskafors, dels vilka åtgärder jag på sikt anser nödvändiga för att sysselsättningen vid företag belägna i Sverige inte skall vara beroende av beslut fattade i andra länder, med andra lagar och utan någon insyn eller påverkansmöjligheter från svenskt håll.

Hans Nyhage har frågat arbetsmarknadsministern vilka åtgärder han avser vidta för att så långt möjligt motverka och komma till rätta med de allvarliga sysselsättningsproblem som blir en följd av omfattande friställningar vid Firestone AB. Frågan har överlämnats till mig.

Jag besvarar interpellationerna och frågan i ett sammanhang.

Enligt vad jag har erfarit räknar ledningen för Firestone-Viskafors AB med att företaget under innevarande år, liksom de närmast föregående åren, skall uppvisa betydande förluster. Mot denna bakgrund kallade företagsledningen de fackliga organisationerna inom företaget till MBL-förhandlingar rörande företagets situation den 21 november. Samtidigt informerades jag om läget. MBL-förhandlingarna har därefter ajournerats och skall återupptas den 14 december.

Enligt vad jag vidare har erfarit bedriver de fackliga organisationerna inom företaget, länsmyndigheterna samt utvecklingsfonden f. n. ett intensivt utredningsarbete för att finna konstruktiva möjligheter att förbättra förutsättningarna för företagets verksamhet.

I avvaktan på resultaten av detta utredningsarbete samt på de fortsatta MBL-förhandlingarna är jag f. n. inte beredd att ytterligare kommentera situationen inom Firestones svenska dotterbolag. Jag kommer dock att nära följa den fortsatta utvecklingen.

Som svar på Marie-Ann Johanssons andra delfråga konstaterar jag att utlandsägda svenska bolag här i landet rättsligt sett betraktas på samma sätt som svenskägda bolag. Vidare gäller att utlänningar och utländska företag, som bedriver näringsverksamhet här, i sin verksamhet är underkastade svensk lagstiftning och svenska myndigheters beslut. Det betyder bl. a. att den svenska arbetslagstiftningen – däribland anställningsskyddslagen – gäller på samma sätt som när svenska företag bedriver verksamhet och har anställd personal. Förhållandet är i princip detsamma beträffande de kollektivavtal som sluts mellan arbetsmarknadens parter.

LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jag skall tacka industriministern för svaret. Det innehöll kanske inte så mycket om sådana åtgärder som jag hade hoppats på. Det ligger kanske i sakens natur att det är på det sättet. Viktigt är dock att industriministern följer den här frågan med intresse och är beredd att vidta de åtgärder som kommer att krävas när det jobb som nu görs är gjort.

Det företag som det är fråga om – Firestone i Viskafors och Borås – är Skandinavien äldsta gummifabrik och grundades redan 1890. 1966 övertog Firestone aktiemajoriteten i Viskafors gummifabrik, som då hade 900

anställda. När Firestone satsade på detta företag, utvecklade man även planer. Redan 1969 var en fabrik färdig i Borås, som man då tänkte skulle få 800 anställda. Det innebar att denna koncern skulle ha givit betydligt över 1 500 arbetstillfällen. Detta har dock aldrig blivit verklighet, utan företaget har i dag knappt 1 000 anställda.

En satsning av detta slag var naturligtvis intressant och viktig för en bygd som Borås och Sjuhäradsbygden med dess starka inriktning på teko. Det innebar att man för denna satsning fick samhälleligt stöd av olika slag: lokaliseringsbidrag, utbildningsstöd samt visst stöd från kommunen till tomt och planering av densamma. Detta medför, som jag ser det, att samhället i dag bör kunna ställa krav på företaget att de anställda som jobbar i företaget också i framtiden skall ha en chans att få jobb. Det innebär också att vi i dag i både Borås och Viskafors har fabriker, som är tekniskt sett väl utrustade och konkurrenskraftiga. Från den synpunkten vore det felaktigt att inte utnyttja dem i framtiden.

Såsom industriministern påpekade pågår ett arbete, där facket, länsstyrelsen och utvecklingsfonden undersöker vilka möjligheter som finns till förändringar av driften för att på det sättet trygga sysselsättningen. Det bör finnas bra förutsättningar att kunna komma fram till någonting. Enligt den redovisning som vi har fått vid kontakter med facket finns det orsaker till att lönsamheten har varit dålig.

För några år sedan lade man ned en fabrik i Tvååker, som gjorde industrigummi. Man flyttade över verksamheten till Borås. Man hoppades att man skulle få med en del av de anställda i Tvååker till Borås för att på det sättet kunna introducera denna verksamhet där. Det blev inte så, utan man fick sätta i gång tillverkningen med ovan personal. Inte förrän nu har det börjat fungera tillfredsställande. Det har varit en orsak till att lönsamheten inte varit vad den borde vara.

Ett annat problem i sammanhanget är att det har rått personalbrist. Man behöver ca 50 fler anställda än man har. Det har lett till att man har fått ett dåligt utnyttjande av tillgängliga resurser. Om allt flyter som det skall kan man göra över 4 000 bildäck per dag, men man har inte kommit upp till detta antal. Det är inte så att man inte har kunnat sälja dessa däck om man hade kunnat få fram dem. I stället har man fått tillgripa övertid för att få fram den mängd däck som man kan sälja. Det är ett dyrbart sätt att bedriva en verksamhet.

Det kan naturligtvis tyckas märkligt att man i en situation med arbetslöshet har svårt att rekrytera personal. Det har också påpekats av facket. Orsakerna härtill tycker jag att man på något sätt borde försöka utröna. Man borde vidta åtgärder för att rätta till det hela. Det är faktiskt inte bara Firestone som har problem på den punkten utan också textilföretagen.

Under den period som förlusterna har varit stora har också råvarupriserna stigit ganska kraftigt – enligt uppgift med 35 % – medan däckspriserna inte har stigit med mer än 10 %. Också det är en av orsakerna till det hela.

Samtliga fackförbund inom företaget är överens om att rationaliseringar måste göras. I princip är man också överens om hur dessa rationaliseringar

*Om sysselsättningsproblemen i Borås och Sjuhäradsbygden*

Måndagen den  
10 december 1979

*Om sysselsättningsproblemen i Borås och Sjuhäradsbygden*

skall sättas in.

Att det är på det här sättet måste väl ändå borga för att den grupp som håller på och jobbar med konsultens hjälp skall kunna visa förutsättningar för fortsatt drift. Företaget och facket, framför allt facket, har därför velat att departementet skulle ta kontakt med företagsledningen i Amerika, så att den inte fattar beslut innan förändringarna redovisas och man har dem att ta ställning till.

Ur samhällets synpunkt är det också angeläget, tycker jag, att titta litet grand på beredskapssynpunkter. Vi importerar i dag större delen av de däck som vi nyttjar i vårt land. På Firestone i Borås tillverkas dessutom traktordäck, däck till vagnar och kärror och sådant, och det måste vara en trygghet för oss att ha sådan tillverkning inom landet.

Men det finns, som jag ser det, också väldigt stora regionalpolitiska skäl för att vara vaksam och ta till vara den tillverkning som Firestone har. Borås och Sjuhäradsbygden har, som jag tidigare sade, stark inriktning på textil, och satsningen på Firestone har varit ett sätt att försöka bryta ensidigheten. Jämsides med att satsa på utveckling av textilindustrin är det nödvändigt att de företag som inte sysslar med sådan tillverkning också får stöd så att de kan ge sysselsättning.

Tekoindustrin i Borås kommun hade 18 500 anställda år 1965. I dag har den 6 500. På ungefär 15 år har alltså 12 000 arbetstillfällen gått förlorade, och bara en mycket liten del av dem har kompenseras av annan verksamhet. Totala antalet industrisysselsatta i Borås kommun är i dag 15 000. 1965 var de 25 000. Det har alltså skett en minskning med 10 000.

Av de 2 000 arbetstillfällen som kommit till inom annan sysselsättning för att kompensera textilindustrins tillbakagång svarar Firestone för 50 %. Under denna tid har också Borås kommun minskat sitt invånarantal, och det är inte vanligt att kommunerna gör det, åtminstone inte i den här regionen.

Det finns ytterligare ett skäl för samhället att se allvarligt på vad som sker. Väldigt många människor i Borås kommun är föremål för arbetsmarknadsåtgärder: 4 236 noga räknat just nu, och det är 9,4 % av hela arbetskraften. Motsvarande siffra för riket är 5,2 %.

Vi har på nära håll sett vilket stöd samhället har givit varvsindustrin. Jag skulle vilja säga att om det värsta skulle hända med Firestone – att företaget kommer att läggas ner – får vi en situation i Borås och Sjuhäradsbygden som gott och väl svarar mot en varvsnedläggning i Göteborg.

Industriministern säger i sitt svar att han skall följa frågan noga och se hur den utvecklar sig. Det tycker jag är bra. Mot den bakgrund som jag har redovisat här skulle jag ändå vilja veta om industriministern är beredd att sätta ett tryck på de amerikanska ägarna, så att någon tillverkning i Borås inte läggs ner, och om industriministern då också är beredd att vidta de stödjande åtgärder som kan anses nödvändiga för att Firestones verksamhet i Borås och Viskafors skall kunna finnas kvar.

MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min interpellation. Jag måste säga att jag tycker att det är ett mycket magert svar. Ja, på min första delfråga, om initiativ för att rädda sysselsättningen vid Firestone i Viskafors, innehåller inte svaret mer än vad man kan läsa sig till i tidningarna. Och jag tolkar det som att i dagens läge gör industridepartementet inte någonting.

På förra trepartiregeringens tid spelade industriministern rollen som företagsdoktor, och i folkmun döptes industridepartementet till "akutmottagningen". Jag får väl tolka det här svaret och annat man läst i höst och hört i debatten i dag så, att den nya trepartiregeringens industridepartement stängt mottagningen för gott och i stället låter företagen ägna sig åt s. k. egenvård. Antingen dör patienten eller också tillfrisknar han, allt beroende på hur detta marknadskraftsvirus verkar. Det kanske är det förstärkta moderata inslaget i regeringen som här gör sig gällande – får man inte gehör för egenvård på ett departement, så får man det på ett annat. För min del tycker jag att man borde avskaffa detta marknadskraftsvirus. Det vore den rätta friskvården.

Herr talman! Vad gäller Firestone i Viskafors och Borås är det ju inte första gången man hotar med nedläggning. 1977 gjorde sig företaget av med fabriken i Tvååker. På våren 1978 var enligt tidningarna jobben i Viskafors och Borås hotade, men tillverkningen lades den gången inte ned.

Nu är det alltså dags igen. Företagsledningen går ut och hotar med nedläggning. Man pekar på att företaget gått med förlust en rad år, och man nämner brist på arbetskraft och hög sjukfrånvaro som några av orsakerna till detta. Efter vad jag har kunnat utröna är det många arbetare som slutar på Firestone i Viskafors och Borås. Det beror främst på en mycket dålig arbetsmiljö och låga löner, förhållanden som alltså företaget kan påverka och göra någonting åt. Det är förvånande att man inte gjort det, eftersom ju företaget haft problem tidigare. Men vi kan ju hoppas att det bl. a. är sådana konstruktiva möjligheter som man nu prövar i Viskafors och som industriministern nämner i sitt svar.

Om jag läser något mellan raderna i industriministerns svar, blir mitt intryck att det inte längre föreligger något omedelbart nedläggningshot vid Firestone i Viskafors och Borås. Det vore bra, om industriministern ville bekräfta om jag har läst rätt mellan raderna. Om jag inte gjort det, är – som jag skrev redan i min interpellation – detta mycket allvarligt för sysselsättningen i Borås och Sjuhäradsbygden. Det är en bygd som redan under det f. ö. blomstrande 1960-talet fick vidkännas nedläggningar av företag och inskränkningar i sysselsättningen. Tekoindustrin har ju successivt flyttat utanför landets gränser.

Vpk lade under årets allmänna motionstid fram en motion, som i tio punkter gav konstruktiva förslag till ett utvecklingsprogram för svensk tekoproduktion och för tekoorterna. Jag skall nöja mig med att citera en av punkterna, där det sägs:

"Särskilda regionala utvecklingsprogram skall utarbetas på statlig nivå för den västsvenska teko-regionen samt för Västerbotten. För den västsvenska

Nr 48

Måndagen den  
10 december 1979

---

*Om sysselsättningsproblemen i Borås och Sjuhäradsbygden*

*Om sysselsättningsproblemen i Borås och Sjuhäradsbygden*

regionen (Sjuhäradsbygden) skall arbeten tillföras genom nya statliga industrier dels för alternativ energiteknik, dels för avancerad maskinproduktion.”

Motionen ger dessutom en rad förslag för en planmässig utveckling av framtidens svenska tekoindustri.

Kort sagt: För Sjuhäradsbygden krävs en kombination av satsning på ny industri och upprustning och planering av tekoindustrin från samhällets sida – detta oavsett vad som händer med Firestone; vi hoppas ju att de jobben går att rädda. Jag vill fråga industriministern om det finns några sådana planer inom industridepartementet när det gäller utvecklingen av industrin inom Sjuhäradsbygden.

Herr talman! Min andra delfråga i interpellationen handlade om vilka åtgärder man på sikt vill vidta för att inte sysselsättningen i Sverige skall vara beroende av beslut fattade i andra länder, med andra lagar och utan någon insyn eller påverkansmöjlighet från svenskt håll.

Här tycker jag att industriministern har gjort det mycket enkelt för sig i svaret. Eller också har industriministern missförstått min fråga. Att den svenska arbetslagstiftningen gäller för företag som verkar i Sverige är ju självklart. Men anställningsskyddslagen hjälper inte långt, om ett företag tänker lägga ned tillverkningen. Det reglerar uppsägningstider m. m. och kan väl sägas vara, om man nu skall fortsätta med sjukvårdstermer, som ett plåster på ett amputerat ben. Benet får man ju inte tillbaka med det. Oavsett anställningsskyddslagar kommer 1 000 jobb att försvinna från Sjuhäradsbygden, om Firestone lägger ned tillverkningen.

Att händelserna vid Firestone föranledde mig att också ställa denna litet mera principiella fråga om utländska multinationella företag i Sverige berodde på att man i tidningarna kunde läsa att detta företag gått med förlust i ganska många år här i Sverige. Jag tror inte på företagets uppgifter härvidlag. Inte utövar ett kapitalistiskt multinationellt företag välgörenhet gentemot den svenska sysselsättningen genom att pumpa in kapital och lån år efter år.

Det är ju ett känt faktum att de multinationella företagen kan manipulera med valutor, interna prissättningar och kapitalströmmar för att få en vinst att se ut som en förlust och vice versa. Och de nationella regeringarna är alltmer i händerna på de multinationella företagen.

Min andra delfråga gällde alltså vad industriministern anser att det behövs för åtgärder på sikt för att komma till rätta med de här problemen.

När den förra trepartiregeringen trädde till satt en utredning under ledning av landshövding Eckerberg och arbetade med dessa frågor. Vad jag kan förstå kom den så småningom fram till ett betänkande. Men jag har inte kunnat finna att detta betänkande har gett upphov till något förslag från regeringen. Industriministern får rätta mig, om jag har fel. Jag vill alltså fråga regeringen om det finns några planer på förslag när det gäller krav på utlandsägda företag som vill etablera sig i Sverige eller som redan är verksamma här.

Jag vill gärna återkomma med synpunkter när jag har hört industriminis-

terns svar. Det svar som jag har fått på interpellationen ger nämligen inte svar på denna fråga.

HANS NYHAGE (m):

Herr talman! Tyvärr tvingas jag konstatera att det svar som industriministern här lämnat, och för vilket jag härmed tackar, inte ger minsta besked om vad jag verkligen villie få veta genom min fråga till arbetsmarknadsministern, nämligen vilka åtgärder denne var beredd att vidta för att så långt möjligt motverka och söka komma till rätta med de hotande sysselsättningsproblemen vid Firestone AB i Borås.

Vad som sägs i svaret om betydande förluster vid företaget, om MBL-förhandlingar och om ett intensivt utredningsarbete på lokalnivå och på länsnivå är kända fakta, som jag inte behöver besvara regeringen med att fråga om – och det var inte heller det min fråga gällde.

Tilläggas bör dock att i det omnämnda utredningsarbetet medverkar förutom de i interpellationssvaret angivna fackliga organisationerna, länsmyndigheterna och utvecklingsfonden också företrädare för Borås kommun och för företaget som sådant.

Lennart Brunander har här redovisat en rad fakta, dels om vad som gäller för det aktuella företaget, dels om sysselsättningssituationen som sådan i Borås kommun. Jag kan därför avstå från att här upprepa dessa fakta, och jag nöjer mig med att vitsorda att det verkligen förhåller sig på det angivna sättet.

Vad alla de berörda människorna i Borås och Sjuhäradsbygden och i all synnerhet de anställda och deras anhöriga vill veta är vilket stöd de kan påräkna från landets regering i en för dem bekymmersam situation. Särskilt upplysta blir de inte av det svar industriministern här lämnat.

Det är nog så bra att industriministern avser att nära följa den fortsatta utvecklingen, men vad innebär detta konkret?

Någon form av beredskap måste väl ändå finnas. Det är dock fråga om nära 1 000 anställda vid de båda fabrikerna i Borås och Viskafors som blir direkt drabbade, om krisen slår ut i full omfattning.

Industriministern är väl informerad om de synpunkter och förslag man från kommunen, från företaget och från fackligt håll framfört genom uppvakningar och skrivelser. Vad har reaktionen blivit på detta?

Har regeringen på något sätt medverkat till kontakt med högsta ledningen för Firestone i Amerika för information och diskussion om förhållandena vid Boråsfabrikerna och om konsekvenserna av en total eller delvis nedläggning av verksamheten?

Har någon form av ekonomiskt stöd diskuterats? – Jag påstår inte att det skall vara bidrag eller att staten skall gå in som ägare, det är snarare lånefrågan jag är ute efter. Vad det uppenbarligen gäller är att få andrum för att finna lösningar. Det är ingen brist på orderingång, och lönsamheten skulle vara god om man kunde komma till rätta med vissa svårigheter, bl. a. när det gäller personalsidan, vilket man också från fackligt håll är helt på det klara med.

Nr 48

Måndagen den  
10 december 1979

---

*Om sysselsättningsproblemen i Borås och Sjuhäradsbygden*

Måndagen den  
10 december 1979

*Om sysselsättningsproblemen i Borås och Sjuhäradabygden*

Ett av bekymren här är den betydande frånvaron från arbetet under fredagar och måndagar. Detta tyder dess värre på bristande lojalitet och disciplin, och det är naturligtvis en fråga som man lokalt måste komma till rätta med. Men ett annat allvarligt förhållande, som det är regeringens uppgift att beakta, är att anställda ges möjlighet att på så goda villkor genomgå AMS-utbildning, att flera av dem hellre väljer detta än stannar kvar på sitt arbete. Uppgiften för AMS-utbildningen kan rimligen inte vara den, att med bättre villkor konkurrera med arbetsplatserna om de anställda och därmed medverka till betydande svårigheter för näringslivet.

Ytterligare ett förhållande, som regeringen bör uppmärksamma, är att företaget misslyckats med att via arbetsförmedlingen få nödvändig arbetskraft. Detta har skett samtidigt som åtskilliga personer med tidigare anställning vid Firestone stämplat som arbetslösa och erhållit arbetslöshetsersättning. Samhället och samhällsekonomin är inte betjänt av ett förhållande som gör det tämligen lätt för en person att neka ta erbjudet arbete. Det är uppenbart att kraven här måste skärpas. Vad jag här påtalat har vitsordats från fackligt håll i Borås, där facket självt tvingats agera för att få arbetskraft till Firestone.

Slutligen: Det har tillsatts en ledningsgrupp när det gäller Firestonefrågan, och man har anställt en särskild utredare. På vilket sätt medverkar regeringen i detta arbete?

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Alla tre frågeställarna har förklarat sig missnöjda med svaret, och jag kan i och för sig förstå detta. Men jag vill samtidigt säga att det är oklokt att kräva en fullständig redovisning av hur sakerna ligger till i detta ärende nu, när förhandlingar och utredningar pågår. Om mitt svar alltså inte var så fylligt som hade varit önskvärt beror det faktiskt på att frågan och interpellationerna ställdes vid denna tidpunkt.

Får jag till Lennart Brunander säga, att jag sade redan i mitt svar att det pågår ett viktigt utredningsarbete, där de fackliga organisationerna, länsmyndigheterna och utvecklingsfonden är engagerade. Som Lennart Brunander själv påminde om är en konsult anlitad för att medverka i detta arbete. Samtidigt pågår MBL-förhandlingar mellan företagsledningen och de anställda. Det är ganska naturligt att jag under sådana förhållanden inte kan ge mig in på att närmare kommentera enskildheter i händelseförloppet.

Hans Nyhage var missnöjd med att jag inte tog upp och kommenterade de arbetsmarknadspolitiska åtgärder som skulle kunna ifrågakomma vid friställningar. Jag vill dock säga att jag har som arbetshypotes att företaget skall bestå, och det är självfallet min attityd gentemot ägarna att företaget både i Borås och i Viskafors skall driva sin verksamhet. Under sådana förhållanden är en fråga om vad som eventuellt händer i ett skede som vi i dag inte vet någonting om rent hypotetisk, och jag har ingen anledning att ge mig in på en diskussion om detta.

Jag vill sedan säga till Marie-Ann Johansson att det förhåller sig så – jag

upprepar det – att utlandsägda svenska företag är underkastade samma regler som gäller för svenskägda företag. Om Marie-Ann Johansson vill ge uttryck för åsikten att vi bör förhindra utländska företag att etablera sig i Sverige, så delar jag för min del inte den uppfattningen. Utlandsägda företag i Sverige utgör faktiskt en betydelsefull del av vårt näringsliv, och de spelar en viktig roll i näringslivet mot bakgrund av det internationella varu-, tjänste- och kunskapsutbytet. Men jag vill som sagt understryka att de naturligtvis faller under svensk lag. Jag kan utvidga detta genom att säga att vi givetvis väntar oss att de utlandsägda företagen i vårt land även utanför de uttryckliga lagbestämmelserna skall uppträda på samma sätt och med samma ansvar som svenska företag.

LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Industriministern sade att om svaret var magert, så berodde detta till stor del på att interpellationerna och frågan framställdes vid en olämplig tidpunkt och att det därför var svårt att ge ett fylligare svar. Men bakgrunden till att jag för min del väckte den här interpellationen var att man på Firestone fått beskedet att man från amerikanskt håll ville diktera en nedläggning av företagen. Man kan i ett sådant läge inte gärna bara sitta och vänta på att detta skall ske, utan den första åtgärd som då kunde vidtas var just att ställa en fråga till industriministern, om industriministern observerat detta och om han ville uttala sig om vad som är att göra.

Som jag sade i mitt förra inlägg ligger det kanske i sakens natur att svaret blev litet magert, och jag har förståelse för att man inte här kan ta upp en diskussion om enskilda frågor i de förhandlingar som pågår. Men jag konstaterar samtidigt att industriministern sade att hans målsättning och grundinställning är att företaget skall leva vidare. Mot den bakgrunden hoppas jag att industriministern är beredd att medverka till att de åtgärder i form av krav på företaget eller annat som kan bli nödvändiga också kommer att vidtas.

MARIE-ANN JOHANSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag ställde en fråga till industriministern om vilka regeringens planer var när det gäller utvecklingen över huvud taget i Sjuhäradsbygden. Jag anförde i det sammanhanget att vad som enligt min mening behövdes var en planmässig utveckling av tekoindustrin liksom också av annan industri. Jag tycker inte att jag har fått svar på den frågan, och jag skulle gärna vilja höra om industriministern delar min uppfattning. Jag begär inte något utförligt svar, eftersom min interpellation inte har handlat om detta, men jag tror det är viktigt och intressant för dem som bor i Borås att få veta om det finns några planer när det gäller utvecklingen av industrin över huvud taget i Sjuhäradsbygden. Man skall ju inte bara diskutera frågor som berör områden där det är kris, utan man bör också se på industriutvecklingen i stort i landet, och jag vill därför upprepa den fråga jag tidigare ställt.

När det gäller frågan om de multinationella företagen och de utlandsägda

Måndagen den  
10 december 1979

*Om sysselsättningsproblemen i Borås och Sjuhäradabygden*

svenska företagen ber jag att få återkomma, eftersom det tar litet längre tid att utveckla den än vad som står till buds för de repliker jag nu har.

HANS NYHAGE (m) replik:

Herr talman! Jag skall naturligtvis respektera att industriministern inte här vill ge några speciella och långtgående synpunkter till känna i ett läge när förhandlingar och arbete pågår. Men jag vet att man inte minst från fackligt håll – och även från kommunalt håll – ändå är intresserad av att få ta del av industriministerns och regeringens synpunkter på detta. Det skulle kunna ske genom underhandskontakt eller på annat sätt. Jag tror att det vore värdefullt om regeringen ville ta en sådan kontakt för att på det sättet visa att man vill medverka i det här arbetet.

Jag framförde också några andra synpunkter som industriministern inte alls kommenterade. De handlade om att AMS-utbildningen kan dra arbetskraft från ett företag genom att AMS kunde erbjuda bättre villkor än företaget och om att arbetsförmedlingen har svårigheter att rekrytera människor därför att det uppenbarligen är för lätt att åberopa skäl för att inte ta en erbjuden anställning.

Jag vore tacksam om industriministern ville kommentera mina synpunkter på frågor inom det området.

WILHELM GUSTAFSSON (fp):

Herr talman! Man kan naturligtvis fråga sig varför flera av riksdagsmännen från Södra Älvsborg tar till orda i dag i den av bl. a. Lennart Brunander väckta interpellationsdebatten om nedläggningshotet för Firestone-Viskafors AB, när vi förmodligen har ungefär likartade uppfattningar om läget. Men hur framtiden kommer att bli för Firestones tillverkning vid fabrikerna i Viskafors och Borås är en så utomordentligt allvarlig fråga både för samhället Viskafors och för Borås kommun, ja, för hela Sjuhäradabygden, att det kan vara befogat med flera inlägg.

Detaljerna om företaget, dess verksamhet och betydelse för sysselsättningen i bygden har både frågeställarna och statsrådet berört ganska ingående i de föregående inläggen. Jag vill bara understryka vilket slag det är för befolkningen i en ort av Viskafors storlek när helt plötsligt mer än en tredjedel av ortens ca 1 500 arbetstillfällen är hotade. För hela Borås kommun betyder 1 000 förlorade jobb ca 2 % av samtliga sysselsättningstillfällen men drygt 5 % av kommunens 18 000 industrisysselsatta.

Detta skall ses mot bakgrund av att Borås kommun under 1970-talet har förlorat bortåt 11 000 sysselsättningstillfällen inom tekobranschen. Även under första halvåret 1979 gick 300 sådana jobb förlorade. Lennart Brunander gjorde här en jämförelse med varven. Man skulle drastiskt kunna uttrycka det så: Boråsområdet har förlorat ett varv om året under hela 1970-talet. När staten och Borås kommun medverkade till en utbyggnad av Firestones verksamhet i Viskafors och en ny fabrik byggdes i Borås i slutet av 1960-talet, var det en från samhällets sida medveten insats för att försöka differentiera industrin i det tekodominerade Borås. Det skedde med statligt

---

*Om sysselsättningsproblemen i Borås och Sjuhäradsbygden*

stöd och inte utan betydande uppoffringar från kommunens sida för att snabbt få fram lämplig mark med erforderliga gator och ledningar.

Hoppet om nya trygga sysselsättningar och en differentiering av näringslivet bidrog till att övervinna kommunalekonomiska bekymmer och en hel del andra svårigheter. Efter hand har man från kommunens sida kunnat konstatera att utvecklingen i fråga om nya jobb ingalunda blev så positiv som man tänkte sig 1969, men att man efter bara tio års drift skulle stå inför en total nedläggning måste kännas bittert för alla dem som medverkat till denna satsning.

I orten Viskafors-Svaneholm, där man 1978 med förtvivlan såg bortåt 130 arbetstillfällen vid Rydboholms fabriker försvinna, måste det upplevas än bittrare att nu, bara något år efter Rydboholmsavvecklingen, kanske se ytterligare 500–600 arbetstillfällen tas ifrån orten. Katastrof är ett svagt ord i sammanhanget. Det är inte underligt då att vi från Boråsområdet samfällt vädjar om allt bistånd som regeringen kan ge för att försöka rädda jobben. Det är positivt att industriministern avser att nära följa utvecklingen. Men det är klart att man hade hoppats på att ha litet mer kött på benen att ta med sig hem.

Arbetsmarknaden i Borås och Sjuhäradsbygden har sannerligen inte en så positiv utveckling att man kan klara en sådan smäll som förlusten av 1 000 jobb innebär.

Till belysning av arbetsmarknadsförhållandena i Boråsområdet kan nämnas att i oktober 1979 var ca 1 400 personer direkt arbetslösa. Det svarar mot ca 3 % av arbetskraften mot 1,8 % i genomsnitt för riket. Och då görs ändå massiva insatser i form av beredskapsarbeten och utbildning. Det är totalt sett omkring 10 % som inte har något reguljärt arbete. Motsvarande siffra för riket är ungefär 5 %.

Bland ungdomar under 25 år är det inte mindre än bortåt en fjärdedel som saknar reguljärt jobb. Hälften av dessa står helt utan sysselsättning.

Dessa förhållanden är bakgrunden till de gemensamma ansträngningarna för att om möjligt undgå nedläggning av Firestoneanläggningarna. Och vi hoppas att facket, kommunernas och länsmyndigheternas kamp skall få effektivt stöd av statsmakterna.

Ytterligare en vädjan finns det anledning att rikta till industriminister Åsling, och det är att förstärka de regionalpolitiska insatserna i Borås och Sjuhäradsbygden. Den här bygden har lidit svårt av tekokrisen under hela 1970-talet, och även om teko i dag klarar sig bättre än tidigare – mycket tack vare äldrestödet som har visat sig vara det bästa tekostöd som hittills utformats – så vet alla som sysslar med Sjuhäradsbygdens näringsliv att det krävs betydande insatser för att stödja en utveckling mot ett mer differentierat och därmed tryggare näringsliv.

MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Jag tänker ta upp frågan om de multinationella företagen igen. Nils Åsling frågade mig om jag ville ha förbud mot utländska företag i Sverige. Jag tror att industriministern vet att vi i vpk anser att vi, vad gäller

Måndagen den  
10 december 1979

---

*Om sysselsättningsproblemen i Borås och Sjuhäradshygden*

industri och sysselsättning, på sikt måste bli betydligt mer utlandsberoende än vad vi är i dag. Det är ytterst otillfredsställande att arbetstillfällena i Sverige är beroende av utländska multinationella företag. Vpk vill på sikt ha ett socialistiskt samhälle med en samhällsägdd industri där de anställda har det avgörande inflytandet, en industri som tillverkar produkter utifrån samhällets behov. Men vi är inte där i dag. I dag har vi multinationella företag, utländska här i Sverige och svenska i utlandet. Och jag tycker att det redan nu finns en hel del att göra för att regeringarna skall komma till rätta med de problem med brist på insyn, internprissättningar etc. som jag nämnde i mitt första inlägg.

TCO uttrycker det här i sin skrift *De fackliga organisationerna och den internationella inflationen*: "Nationerna måste återta initiativet i ekonomin. Det är de som via sina demokratiska institutioner skall styra den ekonomiska utvecklingen, inte de multinationella företagen från sina slutna styrelserum.

Om västvärldens länder fortsätter att anpassa sig efter de multinationella företagens krav, kommer det att leda till ett plötsligt sammanbrott i de internationella ekonomiska förbindelserna med tidigare ej skådad depression och massarbetslöshet som följd."

Så allvarligt ser alltså denna TCO-rapport på de multinationella företagens framfart.

TCO-rapporten nämner att de nationella regeringarna måste kunna reglera de internationella kapitalflödena så att de multinationella företagen inte kan flytta sitt kapital efter eget gottfinnande, och att man också måste upprätta kontroll över den okontrollerade eurodollarmarknaden.

Det finns även andra krav som jag menar att man måste ställa på ett multinationellt företag för att det skall få etableras i det här landet.

Först och främst måste förstas de anställda och regering och riksdag få fullständig insyn i hela koncernens ekonomi. När det gäller anställda finns sådan insyn enligt OECD:s uppförandekod för multinationella företag, men den koden är ju inte tvingande utan enbart rekommenderande. Ett minsta krav är att denna kod förvandlas till svensk lag när det gäller multinationella företag i Sverige.

Ett annat krav man kan diskutera är om inte tillverkningen måste vara så fullständig att driften kan fortsätta i annan regi, om det multinationella företaget drar sig ur.

I dag lägger många multinationella företag forskning och utveckling av en produkt i ett land och tillverkningen i ett eller flera andra, samtidigt som kanske detta andra land utvecklar och forskar i en produkt som tillverkas i ytterligare ett annat land. IBM är här ett typexempel. Kravet måste förstas också vara att det multinationella företaget förlorar sin rätt till företaget, om man inte avser att driva det vidare. Inga ersättningar kan alltså utgå.

Det är några av de krav som jag menar att man måste ställa för att skydda sig mot de effekter på sysselsättningen som multinationella företag annars kan ge. Det här är inte något heltäckande förslag – det hör väl knappast hemma i en interpellationsdebatt utan snarare i en motion. Men jag vill fråga

industriministern om industriministern liksom jag anser att det behövs en sådan lagstiftning, och när vi i så fall kan vänta oss initiativ i frågan från regeringen.

Överläggningen var härmed avslutad.

## § 9 Om tillverkning av en ny typ av fiberplattor

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Ulla Orrings* (fp) den 21 november anmälda interpellation, 1979/80:73, och anförde:

Herr talman! Ulla Orring har frågat mig om jag är beredd att medverka till att tillverkning av en s. k. MDF-platta kan komma till stånd i Skellefteå och om jag ämnar vidta aktiva åtgärder för att medverka till att lösa finansieringsfrågan.

Bakgrunden till Ulla Orrings frågor är en ansökan av AB Scharins Söner om lokaliseringstöd till en enhet för tillverkning av MDF-skivor i Skellefteå. Ansökningen prövades av regeringen så sent som för en månad sedan och lämnades då utan bifall, eftersom en rad viktiga förutsättningar för projektet saknades.

På Ulla Orrings frågor vill jag svara att Skellefteå, framför allt med tanke på det stödområde som kommunen tillhör i regionalpolitiskt avseende, mycket väl bör kunna komma i fråga som lokaliseringsort. Skulle en MDF-anläggning aktualiseras även på annat håll kommer givetvis omständigheterna i det enskilda fallet att avgöra om och i vilken utsträckning regeringen är beredd att bifalla en eventuell ansökan om någon form av lokaliseringstöd. I detta sammanhang kommer självfallet även bedömningar beträffande tillgången på träfiberråvara att vara av betydelse.

Mot denna bakgrund ter sig en diskussion om en enskild lokaliseringsort f. n. inte meningsfull.

Sedan regeringen i november 1979 lämnade Scharins Söners ansökan utan bifall har, enligt vad jag erfarit, inte några nya omständigheter tillkommit som skulle kunna läggas till grund för en omprövning av bolagets ansökning. Några särskilda initiativ i den här frågan är f. n. inte heller aktuella från industridepartementets sida. Företrädare för departementet kommer dock att följa utvecklingen med uppmärksamhet, varför frågan om möjligheterna att påverka tillverkningens lokalisering kan tas upp så snart realistiska förutsättningar för en MDF-anläggning föreligger.

ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret.

Skelleftebygden har ibland kallats Västerbottens bältespännare. Det har där funnits en fin tradition av företagsamhet med många små och lönsamma företag. Så borde det också vara i ett län som Västerbotten med riklig råvarutillgång av malm, skog och vattenkraft. Det borde vara en resurs för människorna att gripa tag i och själva satsa sitt eget kapital på, dvs. den egna

Måndagen den  
10 december 1979

*Om tillverkning  
av en ny typ av  
fiberplattor*

arbetsinsatsen.

Det är också omvittnat av många företagsledare att som en absolut resurstillgång måste räknas den stabila arbetskraften. Omsättningen av personal är ytterst knapp; 3 % brukar nämnas. De som jobbar ute i företagen i Västerbotten är trogna sina arbetsgivare. De är också rädda om sina jobb.

Men den fria privata näringsverksamheten i länet har under de senaste åren fått sina törnar. Och nu gällde min interpellation Scharins Söner i Klemensnäs, ett företag som i över 60 år varit verksamt inom trämasse- och boardbranschen och i övrigt har en mer än hundraårig verksamhet inom näringslivet.

Herr talman! Förhållandet i Västerbotten då det gäller tillgången på skogsråvara skiljer sig från förhållandena i andra län, så till vida att endast ca 60 % av skogen/råvaran förädlas inom vårt eget län. När man sålunda säger, och även i prognoser visar, att den svenska skogsindustrin vuxit sig för stor i förhållande till skogens tillväxt, stämmer detta resonemang inte regionalt för Västerbotten. Om man tillägger att det behövs en strukturomvandling inom wallboardbranschen, är det svårt att förutsäga vilken region som skall drabbas. Det kan väl inte vara så, att de företag där råvaran finns både inom regionen och inom upptagningsområdet skall tvingas åse att virkestransporterna passerar, medan företaget får inskränka sin verksamhet.

Jag har sålunda velat nämna att här finns skog, stora överskott av prisvärd elenergi och arbetsföra människor.

Men nu behövs nya kapitalinsatser för att förverkliga en strukturomvandling genom tillverkningen av MDF-plattan.

Scharins Söner påbörjade under slutet av 1976 en strategisk planering för att kartlägga olika utvecklingsalternativ. Som en intressant och utvecklingsbar produkt utkristalliserade sig då den s. k. MDF-plattan – MDF betyder Medium Density Fiberboard. Företaget har sålunda under drygt tre år analyserat och arbetat intensivt för att få till stånd en omläggning av nuvarande boardtillverkning till den torrformade plattan.

Detta är värt att notera mot den bakgrunden att en överetablering inom boardbranschen råder. Den Åkermanska utredningen har bl. a. pekat på detta. Och inte minst är det värt att notera med den utgångspunkten att man från statsmakternas sida har understrukt det viktiga i att skapa förutsättningar för strukturella förändringar och nytänkande även inom fiberindustrin. Statsmakterna borde därför ta emot ett sådant initiativ med stort intresse och uppmuntran.

I en nyligen publicerad artikel i branschtidskriften *World Wood* gör man en analys av utvecklingen av plattan. Kort sammanfattat anser man där att på några få år har en helt ny boardprodukt svept fram genom den amerikanska industrin, och flera nya fabriker har startats varje år. Under perioden 1974–1979 byggdes fem MDF-fabriker upp i USA och två i Europa, i Jugoslavien och i Spanien. År 1976 påbörjades en liknande MDF-anläggning i Nya Zeeland.

År 1967, då man i USA startade med en tillverkning av denna produkt, var

produktionen av den uppe i 20 000 m<sup>3</sup> per år. Nu har produktionen ökat och var 1978 uppe i en kapacitet av 975 000 m<sup>3</sup>. Plattan används för möbeltillverkning, skåp, i inredningar, hyllor, dörrar och lådor osv. Det finns en rad användningsområden, och framför allt har plattan visat en mycket god kvalitet.

Man bedömer att användningen av MDF-plattan i USA kommer att fortsätta att öka under förutsättning att det finns produktionskapacitet för den.

Scharins Söner har på försök importerat plattan från Nya Zeeland för försäljning. Efterfrågan har varit stor trots de stora omkostnaderna. De preliminära marknadsundersökningar som gjorts pekar på god efterfrågan även från andra länder, såsom England, Danmark och Belgien.

Sålunda har företaget med optimism och ansvarskännande såväl från ledningens som från de fackliga organisationernas sida ställt upp med ett konstruktivt framtagande av ett utvecklingsbart projekt. Här har verkligen samarbetet mellan facket och ledningen fungerat på ett nära nog unikt sätt.

MDF-plattan har definitivt en framtid, och den bör tillverkas i Skellefteå.

Man har sökt samarbetspartner, och i somras var man nära en lösning. Men här behövs ytterligare ansträngningar från såväl statsmakternas som företagets sida. Det får helt enkelt inte misslyckas. Det gamla ordspråket om "den enes bröd och den andres död" får inte tillämpas på Scharins och MDF-plattan.

Såväl industriminister Åsling som den tidigare industriministern Huss är väl insatta i ärendet. Erik Huss gav också det löftet till de anställda vid en uppvaktning i Skellefteå i september i år, att om plattan skulle komma att tillverkas i Sverige, så skulle det ske i Skellefteå. Jag uppfattar också industriminister Åslings svar på min interpellation som positivt i den frågan.

Herr talman! Risken att förlora jobben för alltid är en allvarlig sak. Många enskilda människor drabbas mycket hårt av strukturomvandlingens hårda konsekvenser. I Klemensnäs är nära 300 sysselsatta. Många har satsat sina pengar i egnahem och villor. Möjligheten till annan sysselsättning är synnerligen dålig.

Även Skellefteå kommun har på allt sätt ställt upp för att medverka till en positiv lösning för en övergång till MDF-plattan. Man är beredd att göra långtgående insatser.

Lokalt har samtliga politiska partier ställt sig bakom projektet.

Det måste även vara så att det är ute i företagen med deras närhet till produktionen och marknaderna som man kan göra de rätta bedömningarna och därmed har större möjlighet att snabbt och konstruktivt ställa om sina planer. Så har ju skett hos Scharins.

I norra delen av Västerbotten med bara sex mil till Norrbottensgränsen har man svårt att inse de lokaliseringsmässiga skillnaderna då det gäller ekonomiskt stöd. Då statsmakterna inte tvekat att satsa miljardbelopp i

*Om tillverkning  
av en ny typ av  
fiberplattor*

*Om tillverkning  
av en ny typ av  
fiberplattor*

Norrbottnen, vilket också har varit berättigat, borde den norra delen av Västerbotten bedömas efter samma kriterier. Vettiga lokaliseringpolitiska åtgärder får inte göra halt vid den utstakade geografiska länsgränsen.

En enkel kalkyl av de ekonomiska konsekvenserna om företaget inte lyckas med sina framtidskalkyler visar på en samhällsekonomisk förlust enbart första året på 17 milj. kr.

Jag har med intresse läst industriministerns bok Industrins kris och förnyelse, och avslutningsvis vill jag citera och instämma i följande: "Målen för samhällets näringspolitik ska naturligtvis vara att åstadkomma den rationellaste och effektivaste produktionen av varor och tjänster. I ett modernt samhälle går dock inte dessa mål att isolera från regional balans och en positiv utveckling på arbetsmarknaden. Detta talar för en ramplanerad social marknadsekonomi."

Jag tackar industriministern för svaret på min interpellation och hoppas att industriministern med stort intresse och stor välvilja tar upp de akuta problem som finns i Skellefteå och vidtar de åtgärder vad beträffar Scharins Söner som måste anses vara erforderliga.

För att anknyta till den diskussion som tidigare i dag ägt rum angående Sjuhäradsbygden vill jag fråga industriministern: Vilken arbetshypotes har industriministern i den här frågan för att företaget skall kunna leva vidare?

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag vill vitsorda att MDF-plattan är en intressant produkt, som borde ha rätt goda framtidsmöjligheter också på svensk marknad. Det problem som vi i regeringen ställdes inför när vi behandlade den ansökan som inlämnats från Scharins Söner var att den ekonomiska och finansiella basen för att realisera projektet var mycket svag för att inte säga obefintlig. Om det uppträder intressenter som är villiga att ta ett rimligt företagsekonomiskt ansvar för produkten, bedömer jag möjligheterna att realisera ett MDF-projekt som goda.

ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Jag noterar industriministerns positiva ställningstagande i denna fråga. Jag vill bara än en gång poängtera den allvarliga utveckling som pågår i Skellefteå kommun och som inte kan jämföras med befolkningsutvecklingen i den södra länsdelen av Västerbotten, dvs. Umeå kommun som jag själv kommer ifrån. Under åren 1960–1978 har Skellefteå kommun minskat befolkningsmässigt med 200 personer. Skellefteåområdet har haft allvarliga problem med industrisysselsättningen. Det är med stor oro man ser framtiden an. Jag uppfattar dock industriministerns uttalande som mycket positivt.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 10 Föredrogs och hänvisades

Motion

1979/80:137 till civilutskottet

Nr 48

Måndagen den

10 december 1979

---

§ 11 Föredrogs men bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkande 1979/80:28

Skatteutskottets betänkande 1979/80:15

Justitieukskottets betänkanden 1979/80:5, 8, 9, 11, 12 och 16–18

Lagutskottets betänkanden 1979/80:7, 10, 11 och 16

Utrikesutskottets betänkanden 1979/80:10 och 11

Socialutskottets betänkanden 1979/80:13 och 15

Kulturutskottets betänkande 1979/80:22

Utbildningsutskottets betänkanden 1979/80:8 och 9

Trafikutskottets betänkande 1979/80:6

Jordbruksutskottets betänkanden 1979/80:15–18 och 20–23

Näringsutskottets betänkanden 1979/80:13 och 14

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1979/80:12

Civilutskottets betänkande 1979/80:6

§ 12 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställningarna 1979/80:101–103

§ 13 På hemställan av talmannen beslöt kammaren kl. 13.43 att ajournera sina förhandlingar till kl. 15.45, då de till dagens bordläggning anmälda utskottsbetänkandena väntades föreligga.

§ 14 Förhandlingarna återupptogs kl. 15.45 under ledning av andre vice talmannen.

§ 15 Andre vice talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle justitieukskottets betänkanden 5, 8, 9, 11, 12 och 16–18 sättas sist.

§ 16 Anmälades och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkande

1979/80:27 med anledning av propositionen 1979/80:54 om försöksverksamhet med lokala organ för specialreglerad förvaltning i kommunerna samt motioner

Skatteutskottets betänkande

1979/80:14 med anledning av propositionen 1979/80:39 om avdrag för avskrivning på skeppskontrakt m. m.

Justitieukskottets betänkande

1979/80:15 med anledning av motioner om åtgärder mot butiksstölder

Nr 48

Måndagen den  
10 december 1979

Lagutskottets betänkande  
1979/80:17 med anledning av propositionen 1979/80:63 om ändring i  
föräldrabalken

*Anmälan av inter-  
pellation*

Socialutskottets betänkande  
1979/80:20 med anledning av propositionen 1979/80:25 med förslag till  
tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 såvitt avser  
socialdepartementets verksamhetsområde

Utbildningsutskottets betänkande  
1979/80:7 med anledning av propositionen 1978/79:197 om vårdutbildning  
inom högskolan jämte motioner

Trafikutskottets betänkande  
1979/80:7 med anledning av propositionen 1979/80:25 med förslag till  
tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 såvitt avser  
kommunikationsdepartementets verksamhetsområde

Näringsutskottets betänkande  
1979/80:20 med anledning av propositionen 1979/80:16 om riktlinjer för den  
statliga exportfrämjande organisationen jämte motioner

## § 17 Anmälan av interpellation

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kammar-  
kansliet

*den 7 december*

**1979/80:104** av *Filip Johansson* (c) till statsrådet Georg Danell om  
användningen av åkermark för bebyggelse:

Skyddet av åkermark har under det senaste årtiondet varit föremål för  
upprepade diskussioner i riksdagen. Man har också i stor enighet betonat  
vikten av att denna värdefulla och omistliga produktionsresurs skyddas.

Kommuner och länsstyrelser uppmanades i en departementspromemoria  
redan 1974 att i de fall då byggnadsplaner upprättats, där värdefull åkermark  
var planerad att tas i anspråk, företa förnyad prövning – allt för att i största  
utsträckning avstå från att bebygga åkermarken.

Dessa tämligen enhälliga uttalanden i riksdagens utskott, i riksdagsdebat-  
ter och av olika regeringar har tyvärr inte alltid följts upp i kommunernas  
planering. Detta har lett till att värdefull åkermark i åtskilliga fall bebyggs  
och därmed för evig tid suddats ut som resurs för produktion av  
livsmedel.

Detta är utomordentligt illa. Alla tecken tyder på att åkermarkens

produktionsförmåga och omistlighet markeras starkare för varje år. Insikten om detta har också på senare tid slagit igenom alltmer.

Att i detta läge genom uttalanden ge sken av att en liberalare hållning i denna fråga nu skulle finnas vore utomordentligt ödesdigert.

Med anledning av det anförda anhåller jag att till statsrådet Georg Danell få ställa följande fråga:

Kommer statsrådet att i fortsättningen iaktta största möjliga hänsyn och förhindra att åkermark tas ur produktionen för att användas för bebyggelse?

§ 18 Kammaren åtskildes kl. 15.46.

In fidem

BENGT TÖRNELL

*/Solveig Gemert*

**Nr 48**

Måndagen den  
10 december 1979

---

*Anmälan av interpellation*